

Управління культури
Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Обласна універсальна
наукова бібліотека імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

**Календар
пам'ятних дат Черкащини
на 2014 рік**

Черкаси 2013

Довідково-бібліографічне видання «Календар пам'ятних дат Черкащини на 2014 рік» виходить щорічно, починаючи від 1970 року.

На початку Календаря подається перелік дат, до найвагоміших з них (позначених астериском) вміщено біографічні та історичні довідки, короткі бібліографічні списки літератури.

Мета видання – допомогти бібліотекарям, краєзнавцям, освітянам, журналістам, студентам і учням у набутті та поширенні знань з історії рідного краю, популяризації імен діячів науки, літератури, мистецтва, пов'язаних з Черкащиною.

Укладачі:	Л. Т. Демченко, Л. Д. Дядик, В. К. Величко, Т. В. Долгушина
Редактор	Г. С. Круглякова
Відповідальна за випуск	К. С. Бугаєнко
Комп'ютерний набір	Л. А. Посипайко, Л. Я. Радиш

*У майбутнє ми входимо,
оглядаючись на минуле
П. Валері*

Пам'ятні дати Черкащини у 2014 році

- 620 років з часу першої літописної згадки про м. Звенигородку (1394).
- 520 років з часу першої письмової згадки про м. Городище (1494).
- 365 років з часу першої письмової згадки про м. Кам'янку (1649).
- 295 років від дня народження Данила Кушніра (1719 - 1766), релігійного діяча, який зарахований до лику святих, уродженця с. Млієва Городищенського району.
- 285 років від дня народження Якова Павловича Козельського (1729 – 1795), просвітителя, філософа, уродженця с. Келеберди Канівського району.
- 255 років від дня народження Івана (Йосифа) Ільницького (1759 – 1824), освітнього і релігійного діяча, архімандрита, уродженця с. Білоусівки Драбівського району.
- 235 років Лебединському Свято-Миколаївському жіночому монастирю (1779), що у Шполянському районі.
- 225 років від дня народження Йосипа Михайловича Гладкого (1789 – 1866), останнього кошового гетьмана Задунайської Січі, уродженця хутора Червонохижинці, поблизу с. Мельників Чернобаївського району.
- 165 років від дня народження Михайла Єфимовича Філіпченка (1849 – 1908), фінансиста, вченого-агронома, автора праці

«Опис Мошногородищенського маєтку», дитячі роки якого пройшли в м. Городищі.

- 120 років від дня народження Василя Степановича Чучупака (1894 – 1920), головного отамана Холодноярської республіки, уродженця с. Мельників Чигиринського району.
- 35 років Черкаському державному зоопарку (1979).

СІЧЕНЬ

- 1 – 90 років від дня народження Петра Харитоновича Красюка (1924 – 2008), поета, байкаря, уродженця с. Трахтемирова Канівського району.
- 1 – 65 років від дня народження Василя Миколайовича Мельниченка (1949), історика, голови Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, директора Інституту історії і філософії ЧНУ ім. Б. Хмельницького.
- 1 – 65 років від дня народження Степана Іларіоновича Горошка (1949), історика, краєзнавця, жителя м. Жашкова.
- 1 – 65 років від дня народження В'ячеслава Сергійовича Шебаніна (1949), вченого-математика, заслуженого діяча науки і техніки України, уродженця м. Золотоноші.
- 2 – 75 років від дня народження Валерія Михайловича Холковського (1939), заслуженого архітектора України, жителя м. Черкас.
- 3 – 60 років від дня народження Андрія Михайловича Гусака (1954), педагога, вченого-фізика, професора Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.
- 5 – 75 років від дня народження Петра Івановича Коваленка (1939), вченого-гідротехніка, академіка, заслуженого

діяча науки і техніки України, уродженця с. Пальміри Золотоніського району.

– 70 років з часу визволення від німецько-фашистських загарбників (1944) міст:

Жашкова (6 січня),	Звенигородки (28),
Кам'янки (10),	Сміли (29),
Шполи (27),	Канева (31).

- 7 – 60 років з часу утворення Черкаської області (1954).*
- 7 – 115 років від дня народження Василя Миколайовича Дзюби (1899 – 1945), борця, циркового артиста, уродженця с. Тарнави Монастирищенського району.
- 8 – 135 років від дня народження Степана Васильовича Васильченка (справж. Панасенко ; 1879 – 1932), прозаїка, журналіста, педагога, який учителював у Драбові та на Чернобаївщині.
- 9 – 90 років від дня народження Михайла Олександровича Задніпровського (справж. Буряченко ; 1924 – 1980), актора, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця м. Кам'янки.
- 9 – 60 років від дня народження Сергія Прокоповича Левченка (1954), поета, перекладача, жителя м. Черкас.
- 11 – 85 років від дня народження Тетяни Михайлівни Червченко (1929), вченого-ботаніка, заслуженого діяча науки і техніки України, уродженки с. Почапінців Лисянського району.
- 13 – 90 років від дня народження Івана Івановича Волошенка (1924), краєзнавця, жителя м. Монастирища.

- 14 – 130 років від дня народження Василя Пилиповича Полив'яного (1884 – 1961), оперного та камерного співака, який помер в м. Умані.
- 16 – 115 років від дня народження Лесі (Олександри) Сергіївни Кривицької (1899 – 1983), актриси, народної артистки України, уродженки м. Чигирини.
- 18 – 180 років від дня народження Володимира Боніфатійовича Антоновича (1834 – 1908), історика, етнографа, публіциста, який у 1880 – 1890 рр. бував на Корсунщині.
- 18 – 150 років від дня народження Івана Сидоровича Іжакевича (1864 - 1962), живописця і графіка, заслуженого діяча мистецтв України, народного художника України, уродженця с. Вишнополя Тальнівського району.*
- 19 – 120 років від дня народження Марка Степановича Терещенка (1894 – 1982), актора і режисера, заслуженого артиста України, уродженця с. Ковалихи Смілянського району.
- 21 – 130 років від дня народження Григорія Петровича Варави (псевд. В. Стеблик ; 1884 – 1937), письменника, художника, громадського діяча, уродженця м. Канева.
- 21 – 95 років від дня народження Максима Лукича Гаптаря (1919 – 1988), поета, уродженця с. Орловця Городищенського району.
- 23 – 130 років від дня народження Євгена Максимовича Кротевича (1884 – 1968), письменника, уродженця с. Журавки Городищенського району.
- 24 січня – 70 років з часу Корсунь-Шевченківської битви
17 лютого (1944).
- 27 – 175 років від дня народження Павла Платоновича Чубинського (1839 – 1884), етнографа, поета, громадського

діяча, який у 1870 – 1873 рр. збирав етнографічні матеріали на Черкащині. Жив у м. Городищі.*

ЛЮТИЙ

– 70 років з часу визволення від німецько-фашистських загарбників (1944) селища Лисянки (17), міста Городища (10) та м. Корсуня-Шевченківського (14).

- 3 – 100 років від дня народження Григорія Гавриловича Горовенка (1914 – 1986), лікаря-хірурга, заслуженого діяча науки України, уродженця с. Піщаної Тальнівського району.
- 3 – 70 років від дня народження Валерія Кириловича Шпака (1944 – 2008), поета, педагога, професора, колишнього завідувача кафедри прикладної лінгвістики Черкаського державного технологічного університету.
- 7 – 95 років від дня народження Григорія Григоровича Кулініча (1919 – 1998), критика, перекладача, уродженця с. Орловця Городищенського району.
- 11 – 100 років від дня народження Лариси Михайлівни Письменної (1914 – 1992), письменниці, колишньої жительки м. Черкас.
- 12 – 150 років від дня народження Михайла Михайловича Ярового (1864 – 1940), художника, уродженця с. Мошен Черкаського району.
- 13 – 245 років від дня народження Івана Андрійовича Крилова (1769 – 1844), письменника-байкаря, який у 1797 – 1801 рр. жив у с. Козацькому Звенигородського району.
- 13 – 65 років від дня народження Олени Василівни Поліщук (1949), майстра декоративного розпису, жительки м. Умані.

- 15 – 130 років з часу відкриття Смілянського технікуму харчових технологій (1884).
- 15 – 85 років від дня народження Ялини (Олени) Федорівни Ратушняк (1929), заслуженого майстра народної творчості України, майстра декоративного розпису, писанкарки, жительки с. Білозір'я Черкаського району.
- 17 – 105 років від дня народження Бориса Вікторовича Дзбановського (1909 – 2000), архітектора, уродженця м. Умані.
- 25 – 85 років від дня народження Степана Павловича Сліпця (1929), архітектора, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, уродженця с. Михайлівки Канівського району.
- 27 – 125 років від дня народження Євгена Семеновича Вирового (псевд.: Є. Малий, Є. Вир ; 1889 – 1945), культурно-освітнього діяча, видавця, уродженця м. Сміли.
- 29 – 70 років від дня народження Володимира Івановича Затулівітра (1944 – 2003), поета, прозаїка, перекладача, видавця, який помер і похований у с. Бучаку Канівського району.

БЕРЕЗЕНЬ

- 75 років з часу створення Літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка у с. Шевченковому Звенигородського району (1939).
- 2 – 195 років від дня народження Миколи Максимовича Сементовського (1819 – 1879), історика, письменника, краєзнавця, уродженця с. Ірклієва Чорнобаївського району.
- 4 – 155 років від дня народження Кесаря Олександровича Білиловського (псевд. – Цезар Білило ; 1859 – 1938), по-

ета, перекладача, видавця, уродженця с. Вознесенсько-го Золотоніського району.

- 4 – 65 років від дня народження Григорія Михайловича Голиша (1949), історика, краєзнавця, директора наукової бібліотеки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.
- 5 березня – 70 років з часу Умансько-Ботошанської операції (1944).
17 квітня
- 5 – 70 років від дня народження Ганни Федорівни Грабовської (1944), художниці, заслуженого майстра народної творчості України, жительки м. Черкас.
- 6 – 140 років від дня народження Мелентія (Макарія) Арефовича Зеленого (1874 – 1938), уманського ченця, який був репресований. Занесений до сонму святих новомучеників черкаських.
- 6 – 110 років від дня народження Докії Кузьмівни Гуменної (1904 – 1966), письменниці, уродженки м. Жашкова.
- 7 – 25 років Національному історико-культурному заповіднику «Чигирин» (1989).
- 9 – 200 років від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814 – 1861), українського поета, художника, мислителя, уродженця с. Моринців Звенигородського району.*
- 9 – 95 років від дня народження Полікарпа Юхимовича Шабатина (1919 – 2007), поета, байкаря, уродженця с. Склименців Корсунь-Шевченківського району.
- 9 – 150 років від дня народження Володимира Опанасовича Караваєва (1864 – 1939), вченого-зоолога, який у 1897 – 1917 рр. жив у с. Мурзинцях Звенигородського району.

- 9 – 70 років від дня народження Олексія Васильовича Приліпка (1944), Героя України, заслуженого працівника сільського господарства України, уродженця с. Богодухівки Чернобаївського району.
- 10 – 90 років від дня народження Євдокії Петрівни Кузьменко (1924 – 1996), заслуженого працівника культури України, колишнього директора Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка.
- 10 – 70 років з часу визволення від німецько-фашистських загарбників (1944):
Маньківки (7 березня), Тального (9),
Христинівки (9), Катеринополя (8),
Умані, Монастирища та всієї Черкащини (10).*
- 12 – 100 років від дня народження Марини Василівни Гнатенко (1914 – 2006), Героя Соціалістичної Праці, уродженки с. Старосілля Городищенського району.
- 12 – 65 років від дня народження Степана Онисимовича Павленка (1949 – 2003), письменника, педагога, уродженця с. Легедзино Тальнівського району.
- 13 – 130 років від дня народження Олексія Никаноровича Соколовського (1884 – 1959), вченого-агрогрунтознавця, академіка, уродженця с. Великої Бурімки Чернобаївського району.
- 16 – 90 років від дня народження Вадима Павловича Тараненка (1924), вченого-радіотехніка, уродженця с. Верещаків Лисянського району.
- 17 – 130 років від дня народження Олександра Інокентійовича Неровецького (1884 – 1950), вченого, уродженця м. Черкас.

- 17 – 120 років від дня народження Аркадія Семеновича Оканенка (1894 – 1982), вченого-фізіолога, заслуженого діяча науки України, уродженця м. Сміли.
- 20 – 150 років від дня народження Василя Костянтиновича Липківського (1864 – 1937), першого митрополита Української автокефальної православної церкви, уродженця с. Попудні Монастирищенського району.*
- 24 – 80 років від дня народження Станіслава Якимовича Буряченка (1934 – 2000), журналіста, краєзнавця, уродженця м. Чигирин.
- 25 – 155 років від дня народження Миколи Васильовича Левитського (1859 – 1936), публіциста, фундатора української кооперації, уродженця с. Хмільної Канівського району.
- 25 – 65 років від дня народження Леоніда Миколайовича Трофименка (1949), художнього керівника Черкаського академічного заслуженого народного хору, заслуженого діяча мистецтв України.
- 27 – 350 років з дня смерті Івана Остаповича Виговського (р. народж. невід. – 1664), політичного і військового діяча, гетьмана України, який загинув неподалік Лисянки.
- 27 – 110 років від дня народження Лідії Петрівни Дорошенко (1904 – 1985), співачки, уродженки с. Великого Хутора Драбівського району.
- 28 – 100 років від дня народження Гната Степановича Хоменка (1914 – 1943), Героя Радянського Союзу, який загинув у бою за визволення від німецько-фашистських загарбників м. Черкас. Похований у с. Геронимівці Черкаського району.
- 29 – 60 років від дня народження Олексія Антоновича Озірного (1954), поета, жителя м. Черкас.

КВІТЕНЬ

- 95 років з часу заснування Черкаського обласного архіву (1919).
- 1 – 60 років з часу створення Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка (1954). У 1954 – 2000 рр. носила ім'я В.В. Маяковського.
- 1 – 205 років від дня народження Миколи Васильовича Гоголя (1809 – 1852), письменника, ім'я якого пов'язане з Черкащиною.
- 1 – 70 років від дня народження Івана Івановича Захарова (1944), вченого-фізика, уродженця смт Лисянки.
- 3 – 110 років від дня народження Миколи Макаровича Підплічка (1904 – 1975), вченого-ботаніка, уродженця с. Козацького Звенигородського району.
- 5 – 90 років від дня народження Олександра Андрійовича Дорошенка (1924 – 1996), педагога, краєзнавця, уродженця с. Львівки Золотоніського району.
- 7 – 110 років від дня народження Гаврила Івановича Білика (1904 – 1985), вченого-геоботаніка, уродженця с. Чапаївки Золотоніського району.
- 9 – 135 років від дня народження Андрія Миколайовича Лівницького (1879 – 1954), громадсько-політичного діяча, уродженця с. Ліплявого Канівського району.
- 10 – 125 років від дня народження Олександра Олександровича Загородського (1889 – 1968), військового діяча Армії УНР, уродженця с. Зеленькова Тальнівського району.
- 12 – 55 років від дня народження Ніни Григорівни Жук (1959), журналістки, жительки м. Золотоноші.

- 13 – 65 років від дня народження Володимира Володимировича Єфимова (1949), музиканта, заступника директора Черкаського академічного музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка, заслуженого діяча мистецтв України.
- 14 – 90 років від дня народження Марії Федорівни Харченко (1924), актриси, народної артистки України, уродженки с. Нової Буди Корсунь-Шевченківського району.
- 16 – 160 років від дня народження Йосипа Варфоломійовича Шевченка (псевд. Гріненко І. ; 1864 – поч. 1890-х), поета, перекладача, небожа Т. Г. Шевченка, уродженця с. Шевченкового Звенигородського району.
- 25 – 65 років від дня народження Сергія Миколайовича Підгорного (1949 – 1995), письменника, який жив і похований у м. Черкасах.
- 26 – 115 років від дня народження Василя Кириловича Шутя (1889 – 1982), композитора, уродженця м. Золотоноші.

ТРАВЕНЬ

- 1 – 120 років від дня народження Петра Петровича Курінного (1894 – 1972), українського історика, етнографа, археолога, уродженця м. Умані.
- 2 – 120 років від дня народження Федора Івановича Дубковецького (1894 – 1960), двічі Героя Соціалістичної Праці, колишнього керівника колгоспу «Здобуток Жовтня» Тальнівського району.
- 2 – 70 років від дня народження Тамари Семенівни Яценко (1944), доктора психологічних наук, професора Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, уродженки с. Дрaбівки Корсунь-Шевченківського району.

- 2 – 65 років від дня народження Юрія Івановича Фещенка (1949), вченого, лікаря, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора медичних наук, професора, уродженця м. Тального.
- 3 – 195 років від дня народження Миколи Івановича Анненкова (1819 – 1889), ботаніка, який у 1863 – 1875 рр. був директором Уманського училища землеробства і парку «Софіївка».
- 3 – 100 років від дня народження Анатолія Терентійовича Пилипенка (1914 – 1993), вченого-хіміка, академіка АН УРСР, уродженця с. Шевченкового Звенигородського району.
- 6 – 50 років від дня народження Юрія Олексійовича Ляшенка (1964), вченого-фізика, директора ННІ фізики, математики та комп'ютерно-інформаційних систем ЧНУ ім. Б. Хмельницького, уродженця с. Сердюківки Смілянського району.
- 8 – 200 років від дня народження Костянтина Даниловича Думитрашка (1814 – 1886), поета, фольклориста, уродженця м. Золотоноші.*
- 9 – 115 років від дня народження Феодосія Миколайовича Мовчанівського (1899 – 1938), археолога, краєзнавця, уродженця с. Берестівця Уманського району. Був репресований.
- 9 – 85 років від дня народження Юрія Івановича Римаренка (1929 – 2006), правознавця, історика, філософа, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, уродженця м. Черкас.

- 10 – 90 років від дня народження Олександра Володимировича Ковальчука (1924 – 2004), письменника, уродженця с. Білозір'я Черкаського району.
- 12 – 50 років від дня народження Василя Івановича Пахаренка (1964), доктора філології, професора кафедри української літератури та компаративістики ЧНУ ім. Б. Хмельницького, літературознавця, поета.*
- 13 – 80 років від дня народження Федора Федоровича Боечка (1934), педагога, вченого-біохіміка, колишнього ректора Черкаського державного університету ім. Б. Хмельницького.
- 19 – 25 років з часу відкриття в м. Черкасах Музею «Кобзаря» Т. Шевченка (1989).
- 22 – 80 років від дня народження Миколи Яковича Собчука (1934 – 2001), архітектора, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, колишнього жителя м. Черкас.
- 22 – 75 років від дня народження Зінаїди Панасівни Тарахан-Берези (1939), шевченкознавця, краєзнавця, заслуженого працівника культури України, провідного наукового співробітника Шевченківського національного заповідника в м. Каневі.*
- 22 – 70 років від дня народження Олександра Даниловича Заруби (1944 – 1998), вченого-економіста, уродженця м. Золотоноші.
- 26 – 75 років від дня народження Юрія Петровича Кунченка (1939 – 2006), вченого, винахідника, академіка, колишнього викладача Черкаського державного технологічного університету.*

- 28 – 90 років від дня народження Івана Федоровича Іванова (1924 – 1950), військовика, повного кавалера ордена Слави, уродженця с. Стецівки Чигиринського району.

ЧЕРВЕНЬ

- 365 років з часу утворення української козацької держави і визнання Чигирин її столицею (1649).
- 2 – 55 років від дня народження Юрія Григоровича Берлінського (1959), актора Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Тараса Шевченка, заслуженого артиста України.
- 3 – 95 років від дня народження Івана Кіндратовича Лутака (1919 – 2009), колишнього очільника Черкаської області, Героя Соціалістичної Праці, почесного громадянина Черкащини.
- 6 – 215 років від дня народження Олександра Сергійовича Пушкіна (1799 – 1837), поета, який протягом 1820 – 1822 рр. кілька разів був у м. Кам'янці.
- 9 – 870 років Канівському Георгіївському (Успенському) собору (1144).
- 9 – 75 років від дня народження Ольги Петрівни Павловської (1939 – 2002), колишньої солістки Черкаського академічного заслуженого українського народного хору, народної артистки України, почесного громадянина Черкас.*
- 10 – 60 років від дня народження Миколи Пантелеймоновича Бабака (1954), живописця і письменника, заслуженого художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, жителя м. Черкас.
- 17 – 100 років від дня народження Федора Аврамовича Жарка (1914 – 1986), співака-бандуриста, заслуженого ар-

тиста України, уродженця с. Михайлівки Кам'янського району.*

- 18 – 75 років Музею Тараса Шевченка у м. Каневі (1939).
- 19 – 75 років від дня народження Федора Власовича Дахна (1939), вченого, директора Інституту репродуктивної медицини АНУ, академіка Української та Нью-Йоркської академії наук, уродженця с. Пастирського Смілянського району.
- 20 – 75 років від дня народження Анатолія Івановича Бахмута (1939), колишнього завідувача картинної галереї Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника, заслуженого працівника культури України.
- 21 – 145 років від дня народження Федора Павловича Матушевського (1869– 1919), громадсько-політичного діяча, літературознавця, уродженця м. Сміли.
- 22 – 80 років від дня народження Павла Івановича Загребельного (1934 – 1997), режисера, актора, народного артиста України, уродженця с. Рождественського Драбівського району.
- 22 – 60 років від дня народження Ольги Михайлівни Шарапи (1954), директора Черкаського Музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка, праправнучки Т. Шевченка, заслуженого працівника культури України.
- 29 – 110 років від дня народження Петра Ізраїльовича Альтмана (1904 – 1941), літературознавця, прозаїка, уродженця с. Івангорода Христинівського району.
- 30 – 65 років від дня народження Петра Івановича Гончара (1949), художника-монументаліста, музеєзнавця, уродженця с. Лип'янки Шполянського району.

ЛИПЕНЬ

- 420 років з часу повстання селян під керівництвом Северина Наливайка (1594).
- 1 – 75 років від дня народження Сергія Луковича Носаня (1939), письменника, заслуженого діяча мистецтв України, жителя м. Черкас.
- 5 – 85 років від дня народження Олександри Степанівни Головки (1929), майстрині художньої вишивки, уродженки с. Тимченків Чернобаївського району, жительки м. Черкас.
- 5 – 75 років від дня народження Леоніда Михайловича Іщенка (1939), графіка, уродженця с. Аврамівки Монастирищенського району.
- 5 – 65 років від дня народження Петра Миколайовича Гончара (1949), поета, уродженця с. Мельників Чигиринського району.
- 6 – 50 років від дня народження Петра Васильовича Качалаби (1964), журналіста, краєзнавця, уродженця смт Маньківки.
- 10 – 90 років від дня народження Фані Адамівни Непийводи (1924), філолога, краєзнавця, колишнього викладача, доцента Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.
- 10 – 75 років від дня народження Аліма Івановича Ситника (1939 – 2008), режисера, колишнього художнього керівника Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка.*
- 11 – 115 років з часу заснування першої публічної бібліотеки в м. Черкасах (1899). З 2000 року – Комунальний за-

клад «Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради.

- 20 – 105 років від дня народження Миколи Пимонівича Базилівського (1909 – 1993), літературознавця, театрознавця, публіциста, уродженця м. Чигирин.
- 21 – 65 років від дня народження Ольги Петрівни Павленко (1949), педагога, поетеси і прозаїка, жительки с. Бабанки Уманського району.
- 22 – 85 років від дня народження Володимира Захаровича Довганя (1929 – 2006), кінорежисера, сценариста, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця м. Сміли; дитячі роки провів у м. Корсунь-Шевченківському.
- 24 – 160 років від дня народження Івана Владиславовича Слещинського (1854 – 1931), вченого-математика, уродженця смт Лисянки.
- 24 – 110 років від дня народження Бориса Дмитровича Круницького (1894 – 1956), історика, професора, уродженця с. Медведівки Чигиринського району.
- 25 – 120 років від дня народження Ганни Василівни Закревської (1894 – 1974), вченого-геолога, уродженки с. Келеберди Канівського району.
- 27 – 230 років від дня народження Дениса Васильовича Давидова (1784 – 1839), поета, героя Вітчизняної війни 1812 року. У 1804 р. був у м. Звенигородці, у 1810 р. – у м. Кам'янці, у 1818 р. – в м. Умані.
- 27 – 95 років від дня народження Андрія Івановича Химка (справж. Хименко ; 1919 – 1991), письменника, колишнього жителя м. Черкас.

- 31 – 65 років від дня народження Станіслава Михайловича Адаменка (1949), архітектора, народного художника України, уродженця с. Поташа Тальнівського району.

СЕРПЕНЬ

- 150 років з часу створення фінансової установи Перший Черкаський міський Громадський банк (1864), який містився у будівлі редакції газети «Черкаський край».
- 3 – 130 років з часу заснування першого народного музею Т. Г. Шевченка у м. Каневі «Тарасова світлиця» (1884), відновленої у 1991 році.
- 5 – 85 років від дня народження Олександра Семеновича Зайця (1929), вченого-економіста, уродженця с. Кочубіївки Уманського району.
- 8 – 170 років з часу заснування Уманського національного університету садівництва (1844).
- 8 – 70 років від дня народження Валентини Федорівни Кузьменко-Волошиної (1944), художниці і поетеси, жительки м. Черкас.
- 10 – 75 років від дня народження Мирослава Федоровича Мицика (1939 – 1965), поета, фольклориста, уродженця с. Вишнополя Тальнівського району.
- 11 – 135 років від дня народження Каленика (Каленя) Мефодійовича Терещенка (1879 – 1969), скульптора, уродженця с. Попівки Звенигородського району.
- 11 – 75 років від дня народження Валерія Григоровича Зверліна (1939), вченого в галузі машинобудування, уродженця м. Сміли.
- 12 – 130 років від дня народження Давида Рафаїловича Бергельсона (1884 – 1952), єврейського письменника,

драматурга, уродженця с. Сарнів Монастирищенського району. Був репресований.

- 15 – 90 років від дня народження Івана Марковича Кулинича (1924 – 2002), вченого-історика, заслуженого діяча науки України, уродженця с. Грушківки Кам'янського району.
- 16 – 100 років від дня народження Дмитра Хомича Паламарчука (1914 – 1998), письменника, уродженця с. Івангорода Христинівського району.*
- 17 – 80 років від дня народження Станіслава Йосиповича Грабовського (1934 – 2000), скульптора, колишнього жителя м. Черкас.
- 19 – 90 років від дня народження Наталії Іванівни Іщенко (1924), художниці декоративно-ужиткового мистецтва, уродженки с. Руської Поляни Черкаського району.
- 20 – 60 років з часу відкриття Черкаської обласної лікарні (1954).
- 21 – 75 років від дня народження Валентина Михайловича Луценка (1939), балетмейстера, керівника народного ансамблю танцю «Черкащанка» ЧНУ ім. Б. Хмельницького, заслуженого працівника культури України.*
- 21 – 60 років від дня народження Володимира Тарасовича Ткаченка (1954), гумориста, сатирика, жителя м. Сміли.
- 23 – 115 років від дня народження Петра Кириловича Василюки (1899 – 1941), організатора партизанського руху на Черкащині, уродженця с. Лесьок Черкаського району. Працював в смт Чорнобаї та м. Кам'янці.
- 23 – 105 років від дня народження Лаврентія Омеляновича Масохи (1909 – 1971), актора, заслуженого артиста Росії, уродженця с. Первомайського Черкаського району.

- 27 – 75 років від дня народження Ольги Іванівни Шалабаєвої (1939 – 2001), художниці, колишньої жительки м. Черкас.
- 27 – 60 років від дня народження Світлани Анатоліївни Жаботинської (1954), доктора філологічних наук, професора Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, заслуженого працівника освіти України.
- 29 – 70 років від дня народження Віталія Георгійовича Табачковського (1944 – 2006), філософа, художника, педагога, уродженця м. Христинівки.
- 30 – 85 років від дня народження Ігоря Марковича Росохватського (1929), письменника-фантаста, сценариста, уродженця м. Шполи.

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 – 40 років Черкаському вищому художньому професійно-технічному училищу №20 (1974).
- 2 – 75 років від дня народження Валентини Андріївни Козицької (1939), головного редактора газети «Уманська зоря», заслуженого журналіста України.
- 9 – 245 років від дня народження Івана Петровича Котляревського (1769 – 1838), поета, драматурга, громадського діяча, ім'я якого пов'язане з Черкащиною.
- 9 – 50 років від дня народження Валентини Михайлівни Коваленко (1964), поетеси, прозаїка, літературознавця, голови Черкаської обласної організації Національної спілки письменників України.*
- 10 – 85 років від дня народження Олени Марківни Годованюк (1929), архітектора, реставратора, уродженки м. Умані.

- 10 – 75 років від дня народження Анатолія Георгійовича Ніколенка (1939), завідувача історико-краєзнавчого музею Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника, заслуженого працівника культури України.
- 11 – 65 років від дня народження Юрія Григоровича Леги (1949), професора, ректора Черкаського державного технологічного університету, доктора технічних наук, заслуженого працівника народної освіти України.
- 12 – 75 років від дня народження Григорія Дмитровича Загороднього (1939), політичного діяча, уродженця с. Мурзинців Звенигородського району.
- 13 – 55 років від дня народження Миколи Миколайовича Щербини (1959), педагога, історика, почесного краєзнавця України, жителя м. Черкас.
- 14 – 155 років від дня народження Тадеуша-Стефана Францовича Зелінського (1859 – 1944), польського філолога-мовознавця, історика античності, уродженця с. Скрипчиців Корсунь-Шевченківського району.
- 15 – 210 років від дня народження Михайла Олександровича Максимовича (1804 – 1873), історика, філолога, етнографа, уродженця хутора Тимківщина, тепер с. Богуславець Золотоніського району. У 1841 – 1873 рр. жив на хуторі Михайлова Гора, тепер с. Прохорівка Канівського району.
- 16 – 110 років від дня народження Петра Омеляновича Месохи (1904 – 1991), кіноактора, уродженця с. Первомайського Черкаського району.
- 18 – 75 років від дня народження Якова Семеновича Гриця (1939), заслуженого журналіста України, уродженця с. Бачуриного Монастирищенського району.

- 20 – 80 років від дня народження Миколи Даниловича Шапошника (1934 – 2009), письменника, заслуженого працівника культури України, уродженця с. Лесьок Черкаського району.
- 21 – 325 років з часу першої письмової згадки про смт Драбів (1689).
- 22 – 105 років від дня народження Іллі Марковича Кружкова (1909 – 1974), живописця і графіка, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця м. Умані.
- 23 – 60 років від дня народження Валентини Геніївни Антонюк (1954), співачки, доцента-докторанта Національної мистецької академії України ім. П. І. Чайковського, заслуженої артистки України, уродженки с. Деренковця Корсунь-Шевченківського району.
- 23 – 95 років від дня народження Семена Васильовича Савченка (1919 – 2010), поета-гумориста, колишнього жителя с. Вереміївки Чернобаївського району.
- 25 – 210 років від дня народження Міхала Грабовського (псевд. Едвард Тарша ; 1804 – 1863), польського письменника, публіциста, який навчався в м. Умані.
- 26 – 105 років від дня народження Івана Павловича Шаповала (1909 – р. см. невід.), скульптора, уродженця с. Павлівщини Драбівського району.
- 26 – 90 років від дня народження Захара Семеновича Василенка (1924 – 2001), лікаря-стоматолога, доктора медичних наук, уродженця с. Родниківки Уманського району.
- 29 – 140 років від дня народження Володимира Федоровича Дурдуківського (1874 – 1938), педагога і письменника,

уродженця с. Пединівки Звенигородського району. Був репресований.

ЖОВТЕНЬ

– 230 років від дня народження Павла Петровича Канівського (1784 – р. см. невід.), доктора філософії, педагога, уродженця с. Деньків Золотоніського району.

- 1 – 120 років від дня народження Романа Андрійовича Гуцала (1894 – 1938), прозаїка, громадського діяча, який тривалий час жив і працював у м. Монастирищі та на Уманщині. Був репресований.
- 1 – 70 років від дня народження Івана Івановича Бондаря (1944), заслуженого художника України, жителя с. Мошен Черкаського району.
- 4 – 75 років від дня народження Станіслава Сергійовича Зінчука (1939 – 2010), поета, фольклориста, уродженця с. Орадівки Христинівського району.
- 7 – 145 років від дня народження Григорія Кононовича Дядченка (1869 – 1921), художника, уродженця с. Шевченкового Звенигородського району.
- 7 – 85 років від дня народження Бориса Андрійовича Деркача (1929 – 2007), літературознавця, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, уродженця с. Нехайок Драбівського району.
- 9 – 110 років від дня народження Миколи Платоновича Бажана (1904 – 1983), поета, державного і громадського діяча, дитячі і юнацькі роки якого пройшли в м. Умані.
- 10 – 125 років від дня народження Михайла Опанасовича Драй-Хмари (1889 – 1939), поета, перекладача, уродженця с. Малих Канівців Чорнобаївського району. Був репресований.*

- 10 – 65 років від дня народження Михайла Григоровича Василенка (1949), поета і перекладача, уродженця с. Драбівців Золотоніського району.
- 12 – 55 років від дня народження Михайла Павловича Сиволапа (1959), вченого-археолога, журналіста, старшого викладача кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних дисциплін, директора археологічного музею ЧНУ ім. Б. Хмельницького.
- 14 – 90 років від дня народження Оксани Олександрівни Супрун (1924 – 1990), скульптора, заслуженого діяча мистецтв України, уродженки м. Умані.
- 18 – 150 років від дня народження Сергія Павловича Шелухіна (псевд. С. Павленко ; 1864 – 1938), вченого-історика, правознавця, громадсько-політичного діяча, поета, уродженця с. Деньгів Золотоніського району.*
- 26 – 100 років від дня народження Петра Володимировича Жура (1914 – 2002), письменника, літературознавця, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Гарбузина Корсунь-Шевченківського району.*
- 27 – 95 років від дня народження Олександра Сергійовича Дяченка (1919 – 1984), літературознавця, уродженця с. Кичинців Корсунь-Шевченківського району.
- 27 – 70 років від дня народження Раїси Василівни Танани (1944), шевченкознавця, наукового працівника Шевченківського національного заповідника, заслуженого працівника культури України.
- 28 – 125 років від дня народження Бориса Федоровича Барвінського (1889 – 1980), військового діяча Армії УНР, уродженця с. Гришинців Канівського району.

- 30 – 105 років від дня народження Раїси Львівни Троянкер (1909 – 1945), поетеси, уродженки м. Умані.

ЛИСТОПАД

- 1 – 75 років від дня народження Федора Миколайовича Стригуна (1939), актора, режисера, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Томашівки Уманського району.*
- 1 – 55 років з часу затоплення сіл Черкащини водами Кременчуцького водосховища (1959).
- 5 – 110 років від дня народження Якова Порфировича Білоштаня (1904 – 1985), вченого-літературознавця, уродженця с. Моринців Звенигородського району.
- 5 – 85 років від дня народження Ігоря Олександровича Дзеверіна (1929 – 2001), літературознавця, академіка АН України, уродженця смт Драбова.
- 7 – 115 років від дня народження Миколи Федоровича Комарницького (1899 – 1984), педагога, журналіста, краєзнавця, бібліографа, колишнього жителя м. Умані.
- 7 – 105 років від дня народження Івана Кириловича Маловічка (1909 – 1937), поета, прозаїка, уродженця с. Верещаків Лисянського району. Був репресований.
- 7 – 80 років від дня народження Григорія Дем'яновича Зленка (1934), письменника, літературознавця, бібліографа, колишнього жителя м. Корсунь-Шевченківського.
- 9 – 220 років з дня смерті Григорія Савича Сковороди (1722 – 1794), філософа, поета і педагога, який у 1753 – 1759 рр. жив у с. Ковраї Золотоніського району.

- 10 – 105 років від дня народження Івана Терентійовича Семиволоса (1909 – 1943), поета, уродженця с. Квіток Корсунь-Шевченківського району. Був репресований.
- 11 – 95 років від дня народження Ольги Яківни Кусенко (1919 – 1997), актриси, народної артистки СРСР, уродженки м. Канева.
- 14 – 110 років від дня народження Кузьми Миколайовича Дерев'янка (1904 – 1954), військового діяча, який підписував акт про капітуляцію Японії під час Другої світової війни. Народився у с. Косенівці Уманського району.
- 15 – 100 років від дня народження Семена Йосиповича Машиńskiego (1914 – 1978), російського літературознавця, уродженця с. Білозір'я Черкаського району.
- 15 – 80 років від дня народження Ольги Петрівни Дубової (1934), колишнього директора Черкаської обласної бібліотеки для дітей, заслуженого працівника культури України.
- 17 – 70 років від дня народження Михайла Тадейовича Мартинюка (1944), вченого-фізика, професора, колишнього ректора Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.
- 21 – 110 років від дня народження Михайла Семеновича Журавля (1904 – 1987), вченого в галузі селекції винограду, уродженця с. Яблунова Канівського району.
- 22 – 75 років від дня народження Григорія Павловича Білуса (1939 – 2011), письменника, заслуженого працівника культури України, колишнього жителя м. Черкас.*
- 23 – 70 років від дня народження Валентини Харитонівни Ключової (1944 – 2008), колишнього викладача Канівського училища культури і мистецтв та керівника народного аматорського колективу «Канівчанка».*

- 24 – 95 років від дня народження Петра Логвиновича Варгачука (1919 – 2000), вченого-історика, професора, уродженця с. Берестівця Уманського району.
- 26 – 105 років від дня народження Олександра Степановича Левади (справж. Косяк-Левада ; 1909 – 1995), письменника, сценариста, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Кривчунки Жашківського району.
- 27 – 130 років від дня народження Миколи Івановича Радзівського (1884 – 1965), композитора, заслуженого артиста України, уродженця с-ща Єрків Катеринопільського району.
- 27 – 120 років від дня народження Івана Івановича Падалки (1894 – 1937), художника, уродженця с. Жорнокльовів Драбівського району. Був репресований.
- 29 – 115 років від дня народження Езри Йосиповича Фінінберга (1899 – 1946), єврейського поета, перекладача, уродженця м. Умані.

ГРУДЕНЬ

- 1 – 115 років від дня народження Василя Івановича Овчаренка (1899 – 1978), актора і режисера, народного артиста України, уродженця с. Драбівців Золотоніського району.
- 4 – 75 років від дня народження Антанаса Аугустиновича Петраускаса (1939), колишнього директора Черкаської обласної філармонії, заслуженого працівника культури України.*
- 8 – 115 років від дня народження Євгена Антоновича Слабченка (псевд. Ежен Деслав ; 1899 – 1966), кінорежисера, уродженця с. Таганчі Канівського району.

- 8 – 95 років від дня народження Катерини Логвинівни Ющенко (Рвачова ; 1919 – 2001), вченого-математика, заслуженого діяча науки України, уродженки м. Чигиринна.
- 9 – 25 років з часу утворення Черкаського обласного краєзнавчого товариства (1989). Від 2008 р. – Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України.
- 12 – 100 років від дня народження Андрія Васильовича Лихолата (1914 – 1993), історика, професора, заслуженого діяча науки України, уродженця с. Розсохуватки Катеринопільського району.
- 13 – 150 років від дня народження Віктора Петровича Зелінського (1864 – 1940), військового діяча Армії УНР, уродженця с. Петраківки Катеринопільського району.
- 18 – 55 років від дня народження Наталії Володимирівни Горішної (1959), поетеси, перекладача, лауреата Всеукраїнської літературної премії імені Василя Симоненка, жительки м. Черкас.
- 19 – 135 років від дня народження Миколи Борецького (1879 – 1935), другого митрополита УАПЦ, громадського діяча, уродженця с. Сарнів Монастирищенського району.
- 20 – 85 років від дня народження Павла Петровича Соси (1929 – 2000), краєзнавця, заслуженого працівника культури України, колишнього жителя м. Черкас.
- 21 – 145 років від дня народження Василя Григоровича Петрушевського (1869 – р. см. невід.), науковця, композитора, хормейстера, уродженця с. Косарів Кам'янського району.

- 27 – 90 років від дня народження Петра Полікарповича Гандзюри (1924 – 2011), письменника, уродженця с. Михайлівки Кам'янського району.
- 29 – 100 років від дня народження Йосипа Павловича Зеленюка (1914 – 1945), військового діяча, Героя Радянського Союзу, уродженця с. Кочержинців Уманського району.
- 29 – 90 років від дня народження Анатолія Панасовича Шилімова (1924 – 1996), скульптора, колишнього жителя м. Черкас.

7 січня
Черкаській області – 60 років
(1954)

*Будь славен, мій Черкаський рідний краю –
І Кам'янка, і Сміла й Чигирин...
І наш Дніпро, що вдалеч неокраю
Несе до моря вод могутній плин.
Благословенні будьте, хлібні ниви,
У сяві ранкової зорі,
Й Холодноярський ліс – легенда сива,
І наш Тарас на Канівській горі.*

Д. Кононенко

Кононенко, Д. «Будь славен, мій Черкаський рідний краю» // Холодний Яр. – 2012. – №1. – С. 212.

На середній Наддніпрянщині у самому центрі України, обабіч берегів Дніпра розкинулася Черкащина – унікальний історичний край, з яким пов'язано багато вікопомних подій вітчизняної історії. Передусім вона відома тим, що дала Україні її духовного пророка Тараса Шевченка і фундатора нашої державності Богдана Хмельницького.

Найдавніші сторінки історії Черкащини відображені у численних археологічних пам'ятках. На території області відкрито понад сто поселень трипільської культури, стільки ж городищ, поселень і курганних могильників скіфської епохи. Територія Черкащини входила до складу земель, де на початку нашої ери сформувалося ядро ранніх слов'янських земель, а в часи існування Київської Русі була південною частиною Київського князівства.

Тут, у Середньому Подніпров'ї, зародилося і сформувалося козацтво – опора нашого народу в його боротьбі проти чужоземних загарбників. Тут розгорілося полум'я Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, визрівали державотворчі ідеї, а Чигирин упродовж значного часу був політико-адміністративним центром української козацької держави.

У XVIII ст. Черкащина стала центром гайдамацького руху, спрямованого проти соціального і національного гноблення. Своєї кульмінації гайдамаччина досягла у 1768 році, коли вибухнуло повстання, відоме в історії як Коліївщина. Ватажками цього повстання були уродженці краю: Максим Залізняк, Іван Гонта, Йосип Шелест та інші.

На початку XIX ст. одним із центрів декабристського руху стала Кам'янка, у якій пізніше неодноразово бували О. Пушкін і П. Чайковський.

Черкащина зробила значний внесок в утвердження української державності. Холодноярська республіка (1918 – 1921 рр.) була одним з останніх бастионів УНР.

У роки Другої світової війни тут відбулася одна з її вирішальних битв – Корсунь-Шевченківська.

7 січня 1954 року – пам'ятна дата в історії Черкащини. Саме цього дня, згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР, на мапі України, практично в самому її центрі, з'явилася нова область – Черкаська. У державному документі сказано, що це зроблено з метою удосконалення адміністративного поділу і забезпечення більш високих темпів розвитку всіх галузей економіки і культури. Утворення Черкаської області можна вважати історичною закономірністю. Адже з давніх-давен навколишні землі завжди тяжили до Черкас. Ще у XIV ст. тут виникло Черкаське староство, пов'язане з іменами О. Дашкевича, Д. Вишневецького. Пізніше, за часів Хмельниччини, існувала така військово-адміністративна й територіальна структура як Черкаський повіт, нарешті Черкаський округ, тепер Черкаська область.

До Черкас відійшли 30 районів від сусідніх областей (Київської, Полтавської, Кіровоградської та Вінницької).

Сьогодні за адміністративно-територіальним поділом Черкаська область складається з 20 районів, 6 міст обласного та 10 – районного підпорядкування, 15 селищ міського типу та 824 сільських населених пунктів.

Область має територію площею 20,9 тис. кв. км., чисельність населення складає 1268,9 тис. осіб (2013 р.). у Черкасах проживає 283,1 тис. осіб (2013 р.).

Нинішній день Черкащини позначено якісними змінами, що відбуваються у всіх сферах, насамперед в економіці. Утверджуються нові форми господарювання, засновані на приватній власності, економічному інтересі та діловій ініціативі.

У промисловому виробництві переважають харчова, хімічна, машинобудівна галузі. Відбувається переорієнтація промислового комплексу з хімічної на машинобудівну галузь. За обсягом реалізованої промислової продукції область входить в десятку найбільших промислових виробників держави.

Черкащина – перспективний інвестиційний регіон. Інвестиції вкладемо у понад 250 підприємств області партнерами з 44 країн світу.

Нааявність родючих чорноземів обумовлює розвиток сільського господарства. Сільськогосподарський сектор є візитною карткою економіки Черкащини. Регіон залишається лідером по врожайності зернових культур у державі. За обсягом виробництва сільгоспродукції на одну особу Черкащина займає перше місце серед областей України.

На Черкащині працюють 33 науково-дослідні установи. Відомі в Україні досягнення освітян області. Візитною карткою Черкащини став Черкаський академічний заслужений український народний хор і пісня-реквієм місцевих авторів М. Негоди та А. Пашкевича «Степом, степом».

Наша земля дала світові багатьох відомих людей. У с. Моринцях народився Т. Г. Шевченко, на канівських кручах його поховано. Для вшанування його пам'яті створено заповідники «Батьківщина Тараса Шевченка» та «Шевченківський національний заповідник» у Каневі. Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» досліджує, відновлює, охороняє численні історичні пам'ятки цього унікального краю і його борців за незалежність України: Б. Хмельницького, П. Дорошенка, М. Залізняка, борців Холодноярської республіки. На Черкащині народилося більше 200 митців, серед яких С. Гулак-Артемівський, М. Старицький, І. Нечуй-Левицький, І. Іжакевич, С. Єфремов, М. Драй-Хмара, Т. Осьмачка, В. Авраменко, І. Падалка. У нас народилися, жили корифеї української науки Л. Симиренко, А. Кримський, М. Максимович, М. Біляшівський, П. Юркевич. Черкащина надихала на творчість Г. Сковороду, І. Котляревського, М. Гоголя.

Здобуття Україною незалежності сприяло історичному і культурному відродженню багатьох пам'яток, імен незаслужено забутих земляків.

Черкаська область, яка відзначає цього року свій 60-літній ювілей, - квітучий край з багатою історією і самобутньою духовною культурою. Неповторне поєднання сучасного й минулого створюють історичні пам'ятки на тлі чарівної природи. За кількістю пам'яток Черкащина – унікальний історико-географічний регіон України і посідає провідне місце в державі. Наш край радо зустрічає гостей, усіх, кого ваблять шевченківські місця, мальовничі береги Дніпра, чарівна «Софіївка», гетьманська столиця Чигирин...

ЛІТЕРАТУРА:

Про відзначення 60-річчя утворення Черкаської області : постанова Верховної Ради від 21 трав. 2013 р. №293 // Уряд. кур'єр. – 12 черв. – Орієнтир. - №21. – С. 10 – 11.

Наймолодша в Україні // Кресзнавство Черкащини : зб. – Черкаси, 2011. - №9. – С. 5 – 7.

Чабан, А. В серці України / А. Чабан // Пам'ять століть. – 2009. – № 1 – 2. – С. 9 – 16.

Шевченків край : історико-етногр. дослідж. / В. М. Щербатюк [та ін.] ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України [та ін.]. – К. : Наук. думка, 2009. – 543 с. : іл.

Шевченків край : історико-культурол. нариси / упоряд. Л. Орел ; ред. І. Пошивайло. – К. : УЦНК «Музей І. Гончара», 2005. – 520 с.

Мельниченко, В. М. Моя Черкащина : (Історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності) : навч.-метод. посіб. для вчителів та викладачів навч. закладів усіх типів. – Черкаси : Вертикаль, 2006. – 232 с.

Черкащина. Від краю до краю : турист. путівник / [авт.-упоряд. І. Одокієнко, Н. Лавріненко ; голов. ред. Н. Лавріненко]. – [Черкаси : Вертикаль, 2011]. – 231 с. : іл.

Суховершко, Г. В. Пора випробувань і надій : Черкаській області – 50 років / Г. В. Суховершко. – Черкаси : Вовчак О. Ю., 2006. – 64 с.

Мельниченко, В. Черкаська область : шлях завдовжки 60 років / Василь Мельниченко // Нова Доба. – 2013. – 19 лют. – С. 10.

Рік поступу. Черкащина крокує вперед [Образотворчий матеріал] : [фотоальбом / упоряд. О. В. Химич, А. І. Скрипченко]. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2011. – 186 с. : іл.

Будуємо нову Черкащину : програма, дія, результат, 2010 – 2012 / [Черкас. облдержадмін.]. – Черкаси : Вовчок О. Ю., 2012. – 55 с. : іл.

18 січня

**150 років від дня народження художника І. С. Їжакевича
(18.01.1864 – 19.01.1962)**

Все своє життя я відчував себе краплиною рідного народу, рядовим митцем реалістичного національного мистецтва.

І. С. Їжакевич

Мицик, В. Барви великого відчуття / В. Мицик // Колос. – 1967. – 21 січ. – С. 4.

З іменем Івана Сидоровича Їжакевича пов'язана ціла епоха в українському образотворчому мистецтві. Протягом своєї більш ніж 75-річної творчої діяльності він натхненно трудився на благо українського народу. Ім'я цього талановитого художника користується заслуженою любов'ю і популярністю не тільки на Батьківщині, але й далеко за її межами.

Дитячі роки Івана Їжакевича пройшли в невеличкому мальовничому селі Вишнополі Тальнівського району на Черкащині, де 18 січня 1864 року і народився маленький Івасик – перший з дванадцяти дітей. Саме тут, на вишнопільських землях, відбувалося творче становлення художника.

Малий Іван бував на весіллях, слухав трієстих музик, дотепні приповідки та страхітливі розповіді. Спогадами дитинства жив все життя.

Згадував, як мати носила його до шестикрилого вітряка, де мололи клумачи жита, й де він бачив, як сусід напровесні змолотив останнє зерно для такої ж, як і Їжакевичів, багатодітної родини. До врожаю було ще далеко, чоловік так тим журився, що набрав землі пригорщу і кинув у борошно – аби діти не так швидко з'їли той останній хліб.

Його безземельні батьки в основному чумакували, тому не могли і мріяти про кращу долю для своєї дитини. Коли хлопчик підріс, його віддали в науку до парафіяльної школи. Він носив попу воду, мив підлогу, колов дрова, вичищав гній, був за прислужника. За це піп учив його грамоти.

Свої враження від такого навчання він висловив у листі до вишнопільських школярів: «Ох, не згадуйте того часу, хай воно навіки згине».

У 12 років хлопчик разом із батьком приїхав у Київ. Як згадував художник, мати йому радила: «Ти ж гляди, моя дитино! Коли будеш слухняний, то станеш попом, коли краще вчитимешся, то й благочинним, а коли Господь на тебе зверне увагу, то архієреєм, чи навіть митрополитом».

Цікавим є той факт, що від'їжджаючи з батьком із Вишнополя до Києва, Іван серед свого небагатого скарбу віз із собою скрипку. Значно пізніше, любов до музики митець відтворить у малюванні своїх картин, присвячених музикам («Сопілкарник», «Українське весілля»).

У Києві малолітній Іван був посохоносцем, потім учнем іконописної майстерні в Києво-Печерській Лаврі. Вже навчаючись у школі малювання Миколи Мурашка, він разом з іншими художниками реставрував у Кирилівському монастирі фрески XII століття.

Влітку 1884 року випускник Рисувальної школи збирає в рідному Вишнополі перекази про козаків, гайдамаків, Коліївщину.

Пише побутові картини, пейзажі «Ловлять раків», «Жнуть очерет». Малює своїх рідних, які «Ідуть в гості». Ось на могилі за селом художник

зобразив батька Сидора Радіоновича з кобзою в руках, поруч – поводир спочиває (це племінник Никонор).

Відвідав юнак старовинну Умань, де зробив ескізи до відомих своїх творів «Гонта в Умані», «Швачка». Відпочинок у батьків проходив здебільшого за етюдами. Змалював Іван стару батьківську хату, чумацького воза, на якому з батьком їздив до лісу, сестричок на траві під дубом. Зафіксував він і багато споруд села: поміщицький палац, церкву XVIII ст., хату дяка та ін.

Після навчання в Київській рисувальній школі Іван Іжакевич їде до Петербурга вступати до Академії мистецтв. Однак, на іспити він запізнився. Але молодого художника все таки зарахували вільним слухачем до Академії.

Наука йшла добре, але життя було тяжке. Молодий художник шукає заробітку. Починає співробітничати з журналами «Живописное обозрение», «Север». Журнал «Нива» у 1888 році надрукував шість його робіт: «Напередодні зелених свят», «Рибалки на Дніпрі», «На пасіці» та ін. Потім публікуються його відомі твори: «Жнуть очерет», «Діти ловлять раків».

Переважна більшість робіт – це чудові картини з життя українського селянства, з його побуту й праці, полотна з історичного минулого України. На сторінках «Ниви» побачили світ перші ілюстрації до творів Т. Г. Шевченка: «Причинна», «Катерина», «Гайдамаки», що стало початком його праці по створенню своєї «Шевченкіани». Майже 30 років свого життя віддав Іван Сидорович Іжакевич праці для журналу «Нива», де вмістив не одну сотню цікавих ілюстрацій.

Після чотирьох років навчання Іван Сидорович залишає Академію, маючи на руках атестат на право викладання малюнку в середній школі.

З 90-х років XIX ст. митець дедалі частіше і надовше виїжджає в Україну, а з 1907 року переїздить до Києва.

Після подій 1917 року Іван Іжакевич викладав малювання в середній школі Києва, ілюстрував букварі й інші шкільні підручники.

До 1936 року Іван Сидорович працював переважно як живописець, виконуючи велике замовлення для Геологічного музею Академії наук України. Він намалював 14 панно на теми історії Землі, створив для Будинку-музею Т. Шевченка в Києві невеликі за розміром картини: «Гайдамаки в Умані», «Перебендя» і, зокрема, кращу з них «Мені тринадцятий минало».

Творче піднесення викликала у художника підготовка ілюстрацій до ювілейного видання «Кобзаря», присвяченого 125-річчю з дня народження Тараса Шевченка, який вийшов у 1939 році.

Ілюстрації, вміщені у цьому виданні глибоко розкривають творчість Т. Г. Шевченка. Художник показав багатогранне життя народу, змалював чудову українську природу. Відразу ж після видання книжка стала рідкістю.

Один примірник «Кобзаря» 1939 року зберігається у фондах Черкаського обласного краєзнавчого музею.

Німецька окупація Києва в роки Великої Вітчизняної війни перервала творчу працю митця. Відразу після визволення міста з'являються картини: «Вступ Червоної Армії в Київ», «Партизани в засаді», «Партизанський табір» та ін.

В цей час художнику вже далеко за вісімдесят. Та Іван Іжакевич і далі плідно працює. Разом із художником Федором Коновалюком створив незабутні ілюстрації до «Енеїди» І. Котляревського.

Майже 200 майстерно виконаних робіт до творів Великого Кобзаря нараховує його «Шевченкіана».

В останні роки митець створює малюнки, присвячені дітям. Серед них особливо цікаві: «Мамина помічниця», «Облава на раків», «В школу».

Багато сил і енергії віддав художник педагогічній роботі, виховавши чимало молодих митців.

Напружену творчу працю і виставкову діяльність Іван Іжакевич поєднував із роботою в громадських організаціях, був членом і постійним експонентом Асоціації художників Червоної України. Разом із видатними діячами української культури працював у Комітеті зі спорудження пам'ятника Тарасу Шевченку.

Брав участь у відновлювальних роботах після звільнення Києва від німецьких загарбників.

Сьогодні твори художника прикрашають зали багатьох музеїв України.

Творчі здобутки Івана Іжакевича були гідно оцінені в Україні – йому присуджено високі звання заслуженого діяча мистецтв України (1940) та народного художника України (1951).

Прожив Іван Сидорович Іжакевич 98 років. Помер 19 січня 1962 року, похований у Києві на Байковому кладовищі.

У цьому ж році у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва УРСР була відкрита посмертна персональна виставка Івана Сидоровича Іжакевича. На будинку №8 по вулиці Садовського у Києві,

де жив і працював художник, у 1964 році встановлено меморіальну дошку. Ім'ям митця названа вулиця у столиці України.

ЛІТЕРАТУРА:

Іван Сидорович Їжакевич [Образотворчий матеріал] : [альб. репрод.] . – К. : Мистецтво, 1964. – 54 с.

Виставка творів народного художника УРСР І. С. Їжакевича [Образотворчий матеріал] : кат. – К. : Мистецтво, 1956. – 40 с., [12] л. іл.

Їжакевич, І. С. Мої спогади / І. С. Їжакевич // Україна. – 1989. – №2. – С. 13.

Іван Сидорович Ижакевич. – М. : Сов. художник, 1955. – 105 с. : ил.

Шкоденко, Т. М. Багатогранність творчої спадщини Івана Їжакевича / Т. М. Шкоденко // Музейний альманах : наук. матеріали : ст., нариси, есе. – Черкаси, 2012. – Вип. 3. – С. 93 – 95.

Клименко, Н. М. Справді народний художник / Н. М. Клименко // Пед. вісн. – 2003. – №1/2. – С. 89 – 94.

Нестеренко, П. Іван Їжакевич: візія України / П. Нестеренко // Пам'ять століть. – 2004. – №1. – С. 130 – 134.

Ключник, Н. П. Прекрасний співець України : розробка вихов. заходу для учнів почат. шк. / Н. П. Ключник // Пед. вісн. – 2009. – №1. – С. 65 – 69.

Мицик, В. Мистецький геній земляка / В. Мицик // Колос. – 2009. – 20 січ. – С. 2.

Іван Їжакевич // Видатні постаті в історії України ХХ ст. : короткі біографічні нариси. – К., 2011. – С. 145 – 149.

Іван Їжакевич [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текс. дані. – Режим доступу: www.ukrainias-world.org.ua (дата звернення 28.08.13). – Назва з екрану.

27 січня
175 років від дня народження вченого, етнографа і
фольклориста П. П. Чубинського
(27.01.1839 – 26.01.1884)

*Поки до праці ще берусь, –
Я марне сили не потрачу
І жнив своїх таки діждусь –
Зберу, що сів...*

Павло Чубинський

[Епіграф до книги] // «Я сів те, що Бог послав...»: сторінки публіцистичної, наукової та літературної творчості Павла Чубинського / авт.-упоряд. Н. В. Зелінська та ін. – Львів, 2009. – С. 1.

З Черкащиною пов'язані долі багатьох видатних постатей України. У січні вся прогресивна громадськість нашої країни вшановує 175-ту річницю від дня народження та, за сумним збігом обставин, 130-ту річницю з дня смерті Павла Платоновича Чубинського – відомого вченого, поета, етнографа, фольклориста, статиста, географа, автора слів пісні:

*«Ще не вмерла Україна, і слава, і воля!
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля!
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці!»*

Ці знамениті слова, яким судилося стати Гімном України, він написав у 23-річному віці, 1862 року – і цього ж року був засланий царатом до Архангельської губернії російської Півночі – як «нарушитель общественного спокойствия». Ми з гордістю можемо вважати П. П. Чубинського своїм земляком, адже деякий час він жив і працював на Городищині.

Народився Павло Чубинський 27 січня 1839 р. у м. Борисполі в небагатій дворянській родині відставного офіцера. Після закінчення Другої київської гімназії вступив на юридичний факультет Петербурзького університету. Брав активну участь у діяльності української громади в Петербурзі, осередком якої стала редакція журналу «Основа», де працювали Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров. Отримавши блискучу освіту, Чубин-

ський міг би знайти якоесь «тепленьке» місце, але не такий мав характер. Він повертається в Україну і стає лідером «Київської громади», просвітницької організації, яка мала кілька недільних шкіл. Тоді ж у громаді виникла ідея написати пісню, яка б стала девізом і об'єднуючим символом патріотичних сил України.

... Про обставини, за яких створювалася пісня, оповів приятель П. Чубинського Леонід Білецький. Народилася ж вона як експромт на одній із вечірок у будинку на вул. Великій Васильківській у Києві. Молоді вчені «Громади» разом із сербами співали сербську народну пісню, у приспіві якої були слова «Серце біє и крив ліє за свою слободу». «Чубинському дуже сподобалася ця пісня, – згадував Л. Білецький. – Він раптом зник, а через деякий час вийшов із своєї кімнати з написаною ним піснею «Ще не вмерла Україна». Тут же під керівництвом Павла Платоновича хор розучив нову пісню на мотив сербської. Всі були на піднесенні, пісня пішла в хід».

В цей же час у 1861 – 1862 рр. П. Чубинський мандрував Переяславищиною, збирав фольклорно-етнографічні матеріали, спілкувався з селянами, надавав їм юридичну допомогу, активно дописував до часопису «Основа». У липні 1862 р. разом з братами Синьогубами, Д. Богдановим і Т. Касяненком здійснив подорож на могилу Шевченка, де виголосив промову. Все це, а також донос сусіда Чубинських поміщика Ф. Трепова про нібито підбурювання селян проти влади та зібрання таємного гуртка українофілів дало підстави петербурзькій слідчій комісії арештувати П. Чубинського та заслати його до Архангельської губернії на довгих сім років (1862 – 1869). У березні 1869 року він повертається в Україну.

Його наукова діяльність в Архангельській губернії не лишилася не поміченою й принесла йому славу талановитого дослідника Російської Півночі. В 1869 – 1870 рр. Павло Чубинський очолює етнографічно-статистичну експедицію, що здійснила три поїздки по Україні, Білорусі та Бессарабії. Під час однієї з подорожей він побував у Золотоніському, Черкаському, Звенигородському, Чигиринському та Уманському повітах, де старанно вивчав народний побут, звичаї, традиції. «Я старався, – писав він тоді, – не випустити з уваги жодної сторони народного життя... маса зібраного матеріалу, а також повідомленого мені, – величезна, завдяки співчуттю, зустрінутому експедицією в краї», – пише учений у передмові до свого майбутнього видання результатів експедиції. Під час подорожі було зафіксовано близько 4000 обрядових пісень, понад 300 казок... майже скрізь нотувалися відомості про заробітну платню, характер занять населення, рівень урожаю, лісову торгівлю, тощо». І хоч учений добросо-

вісно виконував свою справу, але жити в Петербурзі, Москві та Києві йому було заборонено. Тому на три роки з 1870 по 1873-й житло і роботу він знайшов на Городищині, у Млієві, на цукроварній фірмі «Брати Яхненки і Симиренко».

Факт маловідомий, але цукрозаводчик Василь Федорович Симиренко був також і щедрим меценатом, він не скупився на кошти, якщо вони були потрібні національній українській справі. Допомагав він і «Київській громаді», тож можливо ще тоді й відбулося знайомство П. Чубинського і В. Симиренка. Отож у Млієві Чубинський знайшов у особі Симиренка не лише начальника-роботодавця, але й щирого друга, товариша, одностудця. Тут він займався педагогічною роботою, працював в адміністрації фірми, серйозно зацікавився виробництвом цукру. В 1871 році в Млієві було засноване «Технічне товариство», секретарем якого став Павло Чубинський. З ініціативи Павла Платоновича 1873 року було вирішено видавати технічний журнал по цукрових заводах. Видавав його П. Чубинський. В 1871 році Павло Платонович видав і невеличку збірку своїх віршів «Сопілка», яка була підписана псевдонімом Павлусь. Вів він і наукову етнографічну роботу. Саме у Млієві підготував до друку сім томів «Праць етнографічної статистичної експедиції в Західно-Руський край», в який увійшли записи, зроблені, зокрема, в Корсуні, Млієві, Гарбузині, Шендерівці, Жаботині, Вільшані, Тальянках, Каневі, Суботові, Виграєві та в інших місцевостях нашого краю. Під передмовою до першого тому вчений зробив запис: «12 грудня 1870 року. Городищенський завод Черкаського повіту Київської губернії», до сьомого – «15 березня 1873 року. Городищенський завод».

Невгамовний діяч, він створив у Млієві народницький гурток, налагодив зв'язок із робітниками та службовцями, відкрив народну школу, поживляв культурну діяльність, влаштовуючи бали з музикою, вистави самодіяльного театру, в якому сам брав участь. Директором цукроварні був тоді інженер-технолог М. Толпигін, який познайомив Чубинського з сестрою своєї дружини Катериною Порозовою, росіянкою з Псковщини, яка стала дружиною Павла Платоновича. В 1873 році Чубинський з дружиною і дітьми переїздить з Млієва до Києва.

У лютому 1873 року завдяки старанням П. Чубинського в Києві було нарешті відкрито Південно-Західне відділення Російського географічного товариства, та на його діяльність почалися політичні гоніння тих, хто вважав: українців немає і не може бути. Що, здавалося би, крамольного в тому переписі населення Києва у 1874 році? Виявилось, що киян, які вважали себе українцями переважна більшість, і під час перепису йшлося не

про «малорускоє наречіє», а про «язик». Чубинського вдруге висилають з України, заборонивши проживати в Київській, Волинській, Подільській, Харківській, Катеринославській, Херсонській, Воронезькій губерніях і в столицях. Це був моральний і матеріальний удар. Мало хто знає, що далеко не багатий П. Чубинський за свої особисті кошти викупив авторські права на неопубліковані за життя твори Т. Шевченка, в результаті чого вони дійшли до читачів. Що саме П. Чубинський за власний кошт купив будинок для знаменитого, але бездомного кобзаря Остапа Вересая. Павлові Платоновичу ще вдасться добитися дозволу жити в Петербурзі, працюючи чиновником у міністерстві транспорту.

На початку 1878 року у Павла Платоновича стався інсульт, як наслідок – втрата мовлення і параліч. Міністерство виклопотало хворому пенсію, а лікарі радили повернутися в Київ. 1879 року Російська академія наук присудила Павлу Чубинському Уваровську премію. Сам же він – сорокарічний! – лежав у цей час паралізований у будинку на хуторі біля Борисполя. І так тривало цілих п'ять років. Чубинський помер напередодні свого сорокап'ятиліття.

Протягом багатьох років після дочасної смерті пам'ять про нього трепетно берегли друзі, видавши у 1914 році збірник «Пам'яті П. П. Чубинського». Його спадщина виявилася оціненою лише в незалежній Україні. Частина її перевидана, засновано премію імені П. Чубинського. У Конституції України зазначено прізвище автора музики Гімну України – Михайло Вербицький, він у 1863 році обробив і поклав на ноти ту мелодію, яка, як ми вже знаємо, постала за взірцем сербської пісні. Щоразу, встаючи під перші акорди священного українського гімну, хоч на мить згадаймо і того, хто написав: «Ще не вмерла Україна, і слава, і воля!, того, хто своєю подвижницькою науковою і громадською діяльністю вписав яскраву сторінку в історію культури Черкащини.

ЛІТЕРАТУРА:

Праці П. П. Чубинського

«Я сіяв те, що Бог послав...» : сторінки публіцистичної, наукової та літературної творчості Павла Чубинського / авт.-упоряд. Н. В. Зелінська та ін. – Львів : Світ, 2009. – 256 с.

Мудрість віків : (українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського) : у 2 кн. – К. : Мистецтво, 1995. – Кн. 1 – 2.

Календарь народных обычаев и обрядов / Павел Чубинский. – К. : Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Ангели на сходах неба : нар. повір'я та забобони / Павло Чубинський ; упоряд. текстів О. Верес. – К. : Глобус, 1992. – 15 с.

Ще не вмерла Україна / Павло Чубинський ; упоряд. Ф. Погребенник. – К. : Обереги, 1991. – 16 с.

Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край. Материалы и исследования собранные П. П. Чубинским. Т. 7, вып. 2. Малоруссы Юго-Западного края. – СПб., 1877. – 609 с.

Про П. П. Чубинського

Чередниченко, Д. Павло Чубинський / Д. Чередниченко ; ред. В. Литвин. – К. : Альтернативи, 2005. – 376 с.

Чос, В. Г. Павло Чубинський і Городищина / В. Г. Чос // Люди і доли. – Черкаси, 2001. – С. 13 – 14.

Гнатенко, О. Павло Чубинський – автор пісні «Ще не вмерла Україна» / Оксана Гнатенко, Наталія Гривцева // Юний краєзнавець Черкащини / за ред. Т. М. Нераденко. – Черкаси, 2011. – Чис. 1/3. – С. 180 – 183.

Коляда, І. Науково-культурницька та громадська діяльність П. П. Чубинського : (за матеріалами спогадів сучасників) / Ігор Коляда // Краєзнавство. – 2012. – №1. – С. 66 – 73. – Бібліогр. : с. 72 – 73.

Панченко, В. «Сила чорноземна наш Чубинський...» / Володимир Панченко // Історія в шк. України. – 2009. – №5. – С. 40 – 44.

Остапенко, О. Павло Чубинський : нариси біографії і наукової творчості / О. Остапенко // Нар. творчість та етнографія. – 2004. – №4. – С. 91 – 97.

Верменич, Я. «Людей і правду я любив» / Я. Верменич // Пам'ять століть. – 1999. – №4. – С. 9 – 24.

Бравада, О. Автор національного гімну працював у Городищі на Черкащині / Олександр Бравада // Прес-Центр. – 2009. – 28 січ. – С. 29.

Шпак, В. Павло Чубинський: забута доля / В. Шпак // Уряд. кур'єр. – 2006. – 23 верес. – С. 10.

Чубинський Павло [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу : www.ukrlib.com.ua > Біографії > (дата звернення : 27.05.13). – Назва з екрану.

Чубинський Павло Платонович [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу : <http://100pudov.com.ua/biography/Ч/СHubinskiy> (дата звернення : 27.05.13). – Назва з екрану.

9 березня
200 років від дня народження
Т. Г. Шевченка
(09.03.1814 – 10.03.1861)

*Мій щедрий край
Шевченковим зовуть.
Тут він родився, тут його могила.
Як мати, з ним земля
ця говорила, –
І нині ту розмову всюди чуть.*

Ф. Моргун

Моргун, Ф. Мій край // Моргун Ф. Довіра : Поезії. – К., 1985. – С. 4.

Шевченків край... Так називають Черкащину. Тут у селі Моринцях Звенигородського повіту в родині селянина-кріпака народився Т. Г. Шевченко. У сусідній Керилівці (тепер Шевченкове) пройшло його дитинство.

Звенигородщина була на той час густонаселеним куточком України, який зберігав давні традиції, мав талановитих майстрів народного мистецтва. Побут селянський був тяжкий, але водночас і поетичний, глибоко філософський. Великий вплив на формування особистості майбутнього поета справила мати Катерина Бойко – натура чутлива, любляча. Батько – Григорій Іванович – був людиною письменною, кохався у слові Божому. Дід поета по батькові – Іван – теж був людиною обдарованою, чудовим оповідачем подій гайдамаччини.

З народного мистецтва, з фольклору, з народної пам'яті, мов з чистої криниці, черпав Тарас знання про давно минулі віки. Народною піснею «вкинута було в душу Тараса промінчики вічної краси і вони запліднили її до творчості» (В. Щурат).

Хлопець мав феноменальну пам'ять. Все, що він почув, побачив, живучи в Україні перші чотирнадцять з половиною років, запам'ятає в найтонших подробицях і згодом повідає своєму народові та й усьому світові в новій якості – геніальних поетичних та живописних полотнах.

Не раз згадає він потім рідний край у своїх творах: у поемах: «Гайдамаки», «Княжна»; віршах: «Холодний Яр», «Стоїть в селі Суботові», «Чигирине, Чигирине»; залишить ряд малюнків: «В Черкасах», «В Корсуні», «Богданові руйни в Суботові», «Дари в Чигирині» та інші.

На Черкащину Т. Г. Шевченко тричі приїжджав з Петербурга під час своїх подорожей на Україну: у 1843 – 1844, 1845 – 1847 та у 1859 роках.

Понад 50 пам'ятних місць Черкащини пов'язані з ім'ям Т. Шевченка.

Моринці – село, в якому народився поет. З'явився на світ він у хаті свого діда по матері Якіма Бойка. Сім'я жила в хаті кріпака Колесника (Копія), якого було заслано до Сибіру. Незабаром сім'я Шевченків переїхала до Кирилівки (тепер с. Шевченкове). У 1989 р. до 175-річчя поета відновлено хату діда Я. Бойка та хату Копія. 2006 року відкрито пам'ятник Матері, Катерині Шевченко.

Село Тарасового дитинства – Керилівка. Сучасне – Шевченкове. Тут, на невисокому пагорбі серед квітів і струнких лип, знаходиться Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка, який був урочисто відкритий 75 років тому до 125-річчя від дня народження поета.

На колишній садибі Тарасових батьків піднялася споруда із затишними камерними залами, які приваблюють відвідувачів своєю простотою і водночас неповторністю експозиції. Подихом призабутої старовини віє від дбайливо збережених речей сестри Катерини: рубель, зроблений і подарований їй братом Микитою у день весілля, рушник, ткацьке устаткування, до якого, можливо, торкалася рука малого Тарасика. Привертає увагу стіл і ослін з хати батьків, меблі з літньої дачі Енгельгардта, ложка «карнавка», з якої Тарас Григорович пригощався медом у поміщика Тарнавського на Чернігівщині. У цих залах панує особлива атмосфера великої любові і шани до нашого Шевченка.

Земля Черкащини, давши світові генія, трепетно прийняла його прах у своє материнське лоно. Як і заповідав Т. Г. Шевченко, його поховано над Дніпром у Каневі, на горі, яку народ назва Тарасовою.

Неподалік від могили поета стоїть українська хата. Це відтворена у 1991 році Тарасова світлиця, перший народний музей Кобзаря. 130 років тому, у 1884 році, одночасно із завершенням впорядкування могили поета, коли 1 серпня на ній був встановлений пам'ятник-хрест, на народні кошти була збудована ця хата. В одній її половині жив Іван Олексійович Ядловський (1846 – 1933 рр.), який півстоліття охороняв Шевченкову могилу. У другій половині хати викладач Канівського двокласного училища Василь Степанович Гнилосиров (1836 – 1900 рр.) разом з членами Київської Старої Громади створив так звану Тарасову світлицю, перший народний музей поета. Спершу він був дуже скромним і мав лише декілька експонатів. Згодом люди завітчали його рушниками, плахтами, квітками,

вінками. У 1888 році відомий художник І. Ю. Рєпін на замовлення старогромадівців для Тарасової світлиці намалював портрет Тараса Шевченка.

Коли в 30-х роках минулого століття почалося будівництво сучасного музею, хату розібрали. 3-го серпня 1991 року відбулося урочисте відкриття відновленої будівлі.

75 років тому 18 червня 1939 року на могилі Т. Г. Шевченка було відкрито пам'ятник поету (скульптор М. Манізер, архітектор Є. Левінсон) і літературно-меморіальний музей (архітектори В. Кричевський та П. Костирко). Музейна колекція нараховує понад 20 тисяч пам'яток, серед яких меморіальні речі, офорти Тараса Шевченка, видання його книг, твори українських і зарубіжних митців, шедеври народної художньої творчості.

У 2010 р. музей було реконструйовано, створено нову експозицію (автор – Л. Скорик).

В області діють заповідники: «Батьківщина Тараса Шевченка» та Шевченківський національний заповідник. Працює п'ять музеїв, серед яких унікальний музей однієї книги – «Кобзаря» Т. Г. Шевченка. Встановлено 73 пам'ятників і 18 пам'ятних знаків поету. Залізнична станція у Смілі, Черкаський академічний обласний український музично-драматичний театр, Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека носять ім'я Кобзаря.

Вагомим є внесок науковців Черкащини у шевченкознавство. На базі Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького працює Науковий центр шевченкознавчих досліджень, який проводить шевченківські конференції, видає збірники наукових праць. З 2008 року виходить науковий щорічник «Шевченків світ». Нове слово у шевченкознавстві сказали відомі науковці Зінаїда Тарахан-Бережа, Раїса Танана, Василь Пахаренко.

Образ геніального земляка, його творчість є невичерпним джерелом натхнення для митців Черкащини.

ЛІТЕРАТУРА:

Шевченко, Т. Г. Кобзар / Тарас Шевченко ; іл. С. Караффи-Корбут. – Л. : Каменярь, 2011. – 915 с. : іл.

Шевченко, Т. Дитячий Кобзар / Тарас Шевченко ; упоряд. З. Ментзюк ; худож. М. Михайлошина. – Л. : Вид-во Старого Лева, 2012. – 64 с. : іл.

Тарас Шевченко. Гайдамаки / [авт. проекту і упоряд. В. І. Пахаренко ; уклад. Ю. Гончар]. – Черкаси : Брама-Україна, 2011. – 367 с. : іл. – (Тарас Шевченко. Текст і контекст).

Тарас Шевченко. Катерина [упоряд. В. І. Пахаренко]. - Черкаси : Брама-Україна, 2009. – 207 с. : іл. – (Тарас Шевченко. Текст і контекст).

Шевченко, Т. Г. Заповіт Т. Г. Шевченка мовами світу / Тарас Шевченко ; [упоряд. Л. С. Шитюк-Шевченко]. – Черкаси : Бізнес-стиль, [2012?]. – 166 с. : іл.

Шевченко, Т. Г. Альбом 1845 року [Образотворчий матеріал] / Нац. акад. наук України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; [упорядкув. С. А. Гальченка ; ред. І. Голуб. – Факс. вид. - Дніпродзержинськ : Андрій, 2012. – 50 с. : іл.

Чалий, М. К. Життя і твори Тараса Шевченка : (звід матеріалів до його біогр.) : пер. з рос. / Михайло Чалий ; [Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка Нац. акад. наук ; пер., післям. та комент. В. Л. Смілянської]. – К. : Веселка, 2011. – 263 с.

Спогади про Тараса Шевченка / уклад. і прим. В. С. Бородіна [та ін.] ; передм. В. Л. Смілянської. – К. : Дніпро, 2010. – 608 с.

Шевченків світ : наук. щорічник. Вип. 5 / Черкас. наук. центр шевченкозн. дослідж. [та ін.] ; [відп. ред. В. Т. Поліщук]. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 155 с.

Лисенко, М. П. Коріння Шевченкового роду : генеалогія і спогади / Микола Лисенко. – К. : Алефа, 2012. – 319 с. : іл.

Тарахан-Берега, З. «Заворожи мені, волхве...» : Тарас Шевченко і Михайло Щепкін / Зінаїда Тарахан-Берега. – К. : Мистецтво, 2012. – 352 с. : іл.

Жацько, В. О. Іду за Шевченком. Від Києва до Канева / Віктор Жацько. - [К. : Експрес-Поліграф, 2010]. – 127 с. : іл.

Стежинами Великого Тараса = Path of Greate Taras : [альбом / авт.-упоряд. І. О. Прилуцька ; ред. О. І. Прилуцький]. – Черкаси : Відлуння-Плюс, [2010]. – 111 с. : іл.

Черкащина в контексті історії України : матеріали Четвертої наук.-практ. конф., присвяч. 195-річчю від дня народж. Т. Г. Шевченка, [Черкаси, 25 лют. 2009 р.] / Черкас. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців... [та ін.]. – Черкаси : Вертикаль, 2010. – 315 с.

Т. Шевченко і Черкащина : шевченківські місця, вшанування пам'яті.

Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі = Taras Shevchenko – the glorious son of Cherkasy region / [А. Ю. Чабан та ін.] – Черкаси : Бізнес-стиль, [2012?]. – 157 с. : іл. – Текст укр., англ.

Бондаренко, О. Батьківщина Великого Генія / О. Бондаренко // Черкащина. – 2013. – №1. – С. 9 – 13.

Мулявко, Л. Д. Паросток батьківського саду: зацвіт Шевченківської доли / Л. Д. Мулявко ; [передм. В. Пахаренка]. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 159 с.

Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» : путівник / [авт. тексту К. І. Урсалова та ін. ; фото А. Звіряки та ін.]. – [Черкаси : Прес-Інформ, 2007]. – 12 с. : іл.

На Тарасовій горі = На Тарасовой горе = On Tarasova hora = Auf dem Taras Berg : [путівник Шевч. нац. заповідника в м. Каневі] / Шевченк. нац. заповідник ; [авт.-упоряд. В. Авраменко та ін.]. – Черкаси : Брама-Україна, 2011. – 79 с. : іл.

Текст укр., рос., англ., нім.

Шевченківський національний заповідник : експозиція музею Т. Г. Шевченка : [буклет] / [авт. тексту С. Брижицька ; фото С. Брижицька та ін.]. – [Б. м.] : Бізнес-стиль, 2012. – 11 с. : іл.

Танана, Р. В. Тарасова світлиця / Р. В. Танана ; Черкас. облдержадмін., Шевченків. нац. заповідник. – Черкаси : Вертикаль, 2011. – 159 с. : іл.

Перший народний музей Т. Шевченка на Чернечій горі у Каневі.

Веретільник, О. В. Шевченківські Черкаси: поет у пам'яті століть / О. В. Веретільник. – Черкаси : [Брама-Україна], 2010. – 23 с. : іл.

Шарапа, О. М. Створення та становлення музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка в Черкасах / Ольга Шарапа // Краєзнавство. – 2011. – №9. – С. 55 – 60.

Уклін Кобзареві : альманах / Упр. культури Черкас. облдержадмін. ; [упоряд. Т. Федорова]. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2011. – 60 с. : іл.

Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Черкащині.

Мельниченко, В. Зародження традицій вшанування пам'яті Шевченка на Черкащині / Василь Мельниченко // Нова Доба. – 2013. – 21 берез. – С. 12.

Поліщук, В. Т. Шевченкіана земляків Кобзаря / Володимир Поліщук // Поліщук В. Т. Література рідного краю : (літ. Черкащина). – Черкаси, 2012. – С. 139 – 152.

Черкаські художники у вінок шани Великому Кобзареві [Образотворчий матеріал] : кат. виставки, Черкаси, 2011 р. / [упоряд. О. М. Шапапа ; фото М. О. Васильєва]. – Черкаси : Третяков О. М., 2012. – 16 с. : іл.

Мельниченко, М. Образотворча шевченкіана Черкащини / Василь Мельниченко // Нова Доба. – 2013. – 7 лют. – С. 12 ; 21 лют. – С. 3 ; 7 берез. – С. 18.

Мельниченко, В. Творчість Тараса Шевченка в театральному мистецтві : [шевченкіана в репертуарі черкас. театрів, 1890 – 1941 рр.] / Василь Мельниченко // Нова Доба. – 2013. – 24 січ. – С. 4.

Мельниченко, В. Монументальна шевченкіана Черкащини / Василь Мельниченко // Черкащина. – 2013. – №1. – С. 40 – 43.

Шевченківська енциклопедія В 6 т. Т. 1 : А – В / [Нац. акад. наук України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. : М. Г. Жулинський [та ін.]. – К. : Глобус, 2012. – 756 с. : іл.

Шевченківська енциклопедія В 6 т. Т. 2 : Г – З / [Нац. акад. наук України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. : М. Г. Жулинський [та ін.]. – К. : Глобус, 2012. – 742 с. : іл.

10 березня

**70 років з часу визволення Черкащини
від фашистських загарбників
(22.09.1943 – 10.03.1944)**

*Степом, степом йшли у бій солдати,
Степом, степом – даль заволокло.
Мати, мати стала коло хати,
А кругом
В диму село...*

Микола Негода

Негода, М. Степом, степом / Микола Негода // Негода М. Пісня на рушникові : вибрані твори. – Черкаси, 2007. – С. 5.

В березневі дні ми відзначаємо 70-ту річницю визволення Черкаського краю від німецького агресора. 10 березня 1944 року завершилися бої в краї, коли останній недобитий окупант перетнув, рятуючись, межі Мона-

стирищенського району. Чорна ніч фашистської неволі, яка висіла над краєм 930 днів, канула у вічність.

Визволення Черкащини розпочалося восени 1943 року. Цілих пів-року потрібно було нашим військам, щоб повністю визволити від ворога територію Черкащини. Війська 47-ї армії звільнили Драбів, Чорнобай. 23 вересня 1943 року воїни Сталінградського корпусу звільнили Золотоношу. Два місяці йшли виснажливі бої за Черкаси і 14 грудня місто було звільнено. Мужність і героїзм виявили представники 120 національностей і всіх родів військ.

Відразу після визволення Черкас постало питання про визволення Сміли. Тут гітлерівці мали значні резерви. В одному з радянських архівів зберігається директива ОКВ №63 (так називали найважливіші оперативно-стратегічні документи німецького верховного головнокомандування) від 24 грудня 1943 року, в якій вказано: «...вжити всіх заходів для безперерійного руху на залізниці Знам'янка – Бобринська – Цвіткове – Вапнярка, яка забезпечує нам вихід на захід». Бої за Смілу вела колишня 373-я стрілецька дивізія (командир К. І. Сазонов). На той час це було одне з загартованих у боях з'єднань радянської Армії. З архівних документів також відомо, що армії активно допомагало населення Сміли, особливо залізничники, які врятували паровозо-вагоноремонтний завод (нині – Смілянський електромеханічний ремонтний завод). 29 січня 1944 року навальним ударом 1237-й стрілецький полк визволив Смілу і станцію ім. Т. Г. Шевченка.

Після звільнення Сміли наступ наших військ продовжився. 30 січня 1235-й стрілецький полк звільнив важливий вузол німецької оборони – с. Ротмистрівку, де знаходився аеродром противника. Удар був стрімким, німці не встигли підірвати аеродромні споруди. Далі 1237-й та 1239-й стрілецькі полки звільнили села Смілянщини.

Велике угруповання фашистських військ було зосереджено в районі м. Корсунь-Шевченківського. На площі близько 10 тисяч квадратних кілометрів було зосереджено у німців 9 піхотних дивізій, танкова дивізія СС «Вікінг» і моторизована бригада «Валонія», окремі танкові батальйони і 6 дивізій штурмових гармат. Зазначені формування ворога налічували близько 80 тисяч солдат і офіцерів, які були озброєні гарматами, мінометами, артилерійськими установками, танками. Проаналізувавши становище, що склалося, Ставка поставила перед 1-м і 2-м Українськими фронтами завдання завдати з двох напрямків потужних ударів під основу Корсунь-Шевченківського виступу і з'єднатися в районі Шполи.

24 січня розпочалася операція на Корсунському напрямі, яка називалася Корсунь-Шевченківською битвою, або «Українським Сталінградом». Аби дезорієнтувати гітлерівців, операцію було розпочато дещо раніше запланованого. Стрімкий наступ військ 1-го і 2-го Українських фронтів примусив німців терміново перекидати танкові з'єднання з Кіровоградського напрямку, щоб перешкодити утворенню Корсунь-Шевченківського «котла». Однак механізовані підрозділи 20-го гвардійського корпусу генерала І. Г. Лазарева не тільки відбили атаки німців, а й 27 січня 1944 року визволили місто Шполю, 28 січня 1944 року – визволили місто Звенигородку і зустрілися з танкістами 233-ї бригади 6-ї армії. Кільце замкнулося.

Та це була лише половина справи. Ворог неодноразово намагався здійснити прорив, на заклики і ультиматуми радянського командування для уникнення непотрібного кровопролиття - скласти зброю, відповідали відмовою і новими боями. Та все ж під час Корсунь-Шевченківської операції нашими військами 31 січня було визволено місто Канів, 10 лютого – Городище. Ставка Верховного Головнокомандування 12 лютого доручила маршалу Конєву керівництво військами для найшвидшого знищення Корсунь-Шевченківського угруповання. Одночасно були вжиті заходи по посиленню військ, що діяли на зовнішньому кільці в напрямку на Лисянку, і встановлення тіснішої взаємодії з військами 1-го Українського фронту.

Продовжуючи напружені бої, війська 2-го Українського фронту стиснули кільце оточення. 14 лютого війська 52-ї армії зайняли місто Корсунь-Шевченківський. Війська противника охопила паніка, особливо, коли стало відомо про втечу на літаках деяких німецьких генералів. На світанку 17 лютого німці, побачивши всю безнадійність свого становища, великими групами почали здаватися в полон. Маршал І. С. Конєв дозволив військовополоненим поховати з усіма військовими почестями генерала Штеммермана, якого застрелив інший генерал СС Гіллс біля села Журжинці в Лисянському районі. 17 лютого і селище Лисянку було звільнено. Тож 17 лютого з групуванням ворога було покінчено. За офіційними даними, в ході Корсунь-Шевченківської битви противник втратив 55 тисяч солдатів і офіцерів вбитими і 18 тисяч військовополоненими. 18 лютого Москва салютувала військам 1-го і 2-го Українських фронтів за успішне проведення Корсунь-Шевченківської операції. А 23 частинам і з'єднанням 1-го та 2-го Українських фронтів присвоєно почесні найменування «Корсунських», 6 – «Звенигородських». Тисячі радянських солдатів і офіцерів були нагороджені орденами і медалями, 86 присвоєно звання Героя Радянського Союзу. У 1945 році відкрито музей Корсунь-Шевченківської би-

тви, нині – Корсунь-Шевченківський меморіальний комплекс у складі Корсунь-Шевченківського історико-культурного заповідника.

З 5-го березня по 17 квітня тривала Умансько-Ботошанська операція, яка серед значних подій і перемог Другої Світової війни займає помітне місце і яка, врешті-решт, привела 10 березня 1944 р. до визволення Черкащини від німецько-фашистських загарбників. З усіх операцій саме ця була найважчою. Історія війн не знала більш широкої за своїм розмахом і складністю в оперативному відношенні операції, яка була здійснена в умовах повного бездоріжжя і весняного розливу рік. Ворог не чекав наступу.

Наступ здійснювався силами трьох фронтів. Було поставлено завдання – завдати удар з лінії Кіровоград – Звенигородка – Шпола в загальному напрямку на Умань, розгромити уманське вороже угруповання й оволодіти рубежем на лінії Ладижин – Гайворон – Новоукраїнка, а потім, розвиваючи наступ, вийти до Дністра.

Умансько-Ботошанську наступальну операцію доводилося проводити в дуже складних метеорологічних умовах, угруповання німців було дуже великим. Та рішучий наступ не дав побудувати гітлерівцям довготривалу оборонну лінію. 6-7 березня для форсування р. Гірський Тікич, що має стрімку течію і скелясті береги висотою до 40 м та ширину до 30 м, радянські воїни в крижаній воді побудували 11 мостів і 2 переправи. 7 березня було визволено Маньківку. 7-8 березня розгорівся бій в районі станції Поташ Маньківського району. Це була одна з найбільших танкових битв всієї Другої Світової війни. За деякими даними, з обох боків зійшлися близько тисячі бойових машин. Червона армія здобула перемогу, причому тут були захоплені грандіозні трофеї.

Протягом 8-9 березня війська 2-го Українського фронту, що наступали на уманському напрямку, просунулися у глибину до 30 кілометрів, 9 березня було визволено Христинівку, Тальне, 8 березня – Катеринопіль. Умань німецьке командування оголосило «фортецею», яку наказувалося утримувати навіть у випадку оточення. Гітлерівці встановили вогневі точки на дахах будинків, у підвалах, на вулицях, на околицях міста розташували важку артилерію – чинили сильний опір радянським військам. Одними з перших пробилися до Умані частини 73 стрілецького корпусу генерала П. Ф. Батицького, 29-й танковий корпус теж дійшов до Умані. На аеродромі буди захоплені навіть ворожі літаки. Звільняла села Уманщини 4-а гвардійська армія, начальником штабу був наш земляк К. М. Дерев'янку, якому, до речі, довелося поставити крапку в Другій Світовій війні.

10 березня 1944 року о 1-й годині 30 хвилин місто Умань повністю перейшло в руки радянських військ. А до кінця дня вони оволоділи селами Тальянки, Легедзине, Доброводи, містом Монастирище. Черкащину було повністю визволено. Умансько-Ботошанська операція продовжувалася, але вже не на території сучасної Черкаської області.

За неповними підрахунками, на території Черкащини було знищено понад 120 тис. осіб цивільного населення. У містечку Умань, в якому до війни нараховувалося трохи більше 50 тис. мешканців, у Сухому яру гітлерівці розстріляли понад 25 тис. цивільних. Окрім того, щодня в уманському таборі для військовополонених, у т. зв. «Уманській ямі», гинуло 60-70 полонених. Під час окупації на Черкащині було знищено більше десяти сіл.

Слід згадати, що в роки війни у Черкаському краї з окупантами боролися також члени 30 організацій і 39 підпільних груп, 24 партизанські загони, 2-га Українська партизанська бригада, діяло 4 районних і один міжрайонний антинацистські центри Опору. До боротьби з окупантами включалися всі – партійні й безпартійні, віруючі й невіруючі, чоловіки, жінки і навіть підлітки. Рух Опору на Черкащині об'єднував до 15 тисяч патріотів. Очолювали їх, зокрема, в Холодному Яру П. А. Дубовий, І. М. Боровиков, Е. Р. Петров; в Корсунь-Шевченківському районі активно діяли загони П. М. Могильного, М. О. Дудченка; на Смілянщині – загін ім. Пожарського (командир Д. Горячий); у Кам'янському районі – партизанський загін ім. Ворошилова (командир А. С. Куценко); на Тальнівщині організатором підпілля був Кузьма Гриб та багато інших повстанців наближали визволення Черкащини від окупантів.

Чим далі в глибину років відходять героїчні і трагічні події війни 1941 – 1945 років, тим величніше постають перед людством подвиги воїнів-визволителів та наших славних земляків

ЛІТЕРАТУРА:

Черкащина в контексті історії України : матеріали Другої наук.-краєзн. конф., Черкаси, 7 квіт. 2005 р. / ред. В. М. Мельниченко. – Черкаси : Ваш Дім, 2005. – 476 с.

Черкащина в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. : зб. док. та матеріалів / Держ. архів Черкас. обл. ; уклад. П. М. Жук та ін.. – Черкаси : Брама-ІСУЕП, 2000. – 208 с.

Почепцов, В. Наш край в роки Другої Світової війни / Віктор Почепцов, Євгенія Почепцова. – Черкаси : [б. в.], 2009. – 116 с.

Лазуренко, В. Без права на забуття : Черкащина у роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. / Валентин Лазуренко, Юрій Вовкотруб. – Черкаси : Ваш Дім, 2005. – 372 с.

Увінчани славою : до 65-річчя Великої Перемоги. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2010. – 410 с.

Бушин, М. І. Велика Вітчизняна війна 1941 – 1945 рр. та Черкащина. Кн. 1 : Герої Радянського Союзу та повні кавалери ордена Слави / М. Бушин та ін. – Черкаси : Вертикаль, 2005. – 330 с.

Визволення України : Велика Вітчизняна війна 1941 – 1945 : хронолог. довід. – К. : Парламент. вид-во, 1999. – 136 с.

Клюєнко, Д. М. В боях за визволення України / Д. М. Клюєнко. – К. : Політвидав України, 1984. – 176 с.

Полевой, Б. У наступі (з щоденника військового кореспондента) / Борис Полевой // Черкаський край – земля Богдана і Тараса. – К., 2002. – С. 553 – 568.

Роль і місце Корсунь-Шевченківської наступальної операції в звільненні Правобережної України : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 60-р. Корсунь-Шевченків. битви, 11 лют., 2004 р. – К.-Шевченківський : [б. в.], 2004. – 196 с.

Умансько-Ботошанська наступальна операція 1944 року // Україна в полум'ї війни. 1941 – 1945. – К., 2005. – С. 304 – 311.

Клименко, Т. Народний Рух Опору на Черкащині / Тетяна Клименко // Прес-Центр. – 2012. – 19 верес. – С. 25.

20 березня

150 років від дня народження першого митрополита УАПЦ

В. К. Липківського

(20.03.1864 – 27.11.1937)

Довго наш нарід ждав і благав, та от в наші часи змилювався над нами милосердний Христос і дав нам світ бачити, дав нам утіху будувати свою рідну церкву, визволив нас із неволі, з темряви, з домовини. Нехай же ласка Божа перебуває над нами й надалі, визволить нарід наш від жебрацтва і поставить на свої власні ноги, «на нашій і своїй землі». Аби між

нами не було розбрату, незгоди, зневіри та інших наслідків вікової неволі.

*Василь Липківський
(Із проповіді «Христова освіта і сліпі бандуристи»)*

Липківський, В. Слово закличне і праведне / Василь Липківський ; публ. Арсена Зічченка та Леоніда Пилявця // Київська старовина. – 1994. – №1. – С. 110 – 123.

«Коли ви бачите, що відроджується наша Українська Церква, лунає в храмах і школах наша рідна мова, починається наша рідна освіта, то знайте, що це відроджується душа нашого народу та душа народна, якої нічим не можна замінити». Так оцінював значення національної церкви в національному відродженні видатний її сподвижник та будівничий Української Автокефальної Православної Церкви митрополит Василь Липківський. Серед видатних постатей українського національного відродження Василеві Липківському належить особливе місце: йому - церковному реформатору, педагогу, публіцисту, письменнику, митрополиту, останньому настоятелю та доглядачу Софії Київської випала місія бути духовним проводирем народу, за визначенням академіка Агатангела Кримського – «апостолом українського релігійно-національного відродження». За час свого митрополичного служіння він доклав надзвичайних зусиль до розбудови української православної церкви та спромігся перетворити її на впливовий фактор життя тогочасного українського суспільства. Відвідав з особистими візитами понад 400 парафій, здійснив численні переклади українською мовою богослужбової та релігійної літератури. Є автором «Історії Української церкви». А у віці 73 років - розстріляний за вироком «трійки» НКВД...

Сьогодні, можна сказати, що життя і діяльність Василя Липківського добре висвітлені в сучасній історичній літературі. Проте не дуже відомим є той факт, що в долі та церковному служінні митрополита Василя є сторінки, пов'язані з Черкащиною.

Він народився 20 березня 1864 року в селі Попудні (тепер Монастирищенського району Черкаської області) в сім'ї священика Костянтина Липківського, провів у тих краях дитячі роки, а згодом вчився в Уманському духовному училищі (1873 – 1879 рр.). Зберігся спогад про навчання Василя Липківського в Умані його однокашника, а згодом священика Л. Кудрицького. «Разом з тобою йшли ми весь час шкільного десятирічного навчання. Були ми найменші роками й найслабші тілами. В духовному училищі-бурсі «товкли» нас і досить-таки зобижали. Як тепер пам'ятаю

твою фігуру, – пише Л. Кудрицький, звертаючись до Липківського, – незлобивий, немстивий, обеззброюючий забіяк-бурсаків своєю безоборонністю, ти і тобі подібні своїм характером, ймовірно, багато сприяли пом'якшенню звичаїв тодішнього училища. Любов до товариства, взаємодопомоги у тебе часто межувала з жертовністю, і багато товаришів зрозуміли твою люблячу натуру й приліпилися до неї всією душею». Цей епізод важливий, щоб зрозуміти особистість В. Липківського: відкритість, чуйність і щирість.

З 1879 по 1887 рр. він навчався в Київській духовній семінарії, після якої його, як кращого учня, було направлено до Київської духовної академії (1884 – 1889 рр.), яку закінчив з ученим ступенем «Кандидата богослов'я». У цьому ж 1889 році Василя Липківського призначено законовчителем до Шполянського однокласного та двокласного сільських міністерських училищ, невдовзі його переведено до Черкаського двокласного міського училища (1890 р.), а з жовтня 1890 р. до Черкаської чоловічої прогімназії викладачем Закону Божого. Також Липківського було введено до складу повітового відділення Єпархіальної училищної ради, де він проводив активну роботу.

У протоколах засідань педагогічної ради Черкаської чоловічої прогімназії зберігся виступ Василя Костянтиновича, в якому він викладав свої погляди на комплектування бібліотеки прогімназії книгами зі свого предмету. Для молодшого віку він вважав потрібні різні притчі, бесіди Ісуса Христа; для середнього - загальнодоступні тлумачення Євангелія, твори по окремих питаннях віри і моральності. Для навчання старших учнів в бібліотеці Липківський хотів бачити книги з церковної історії, твори філософів.

Саме в Черкасах отець Василій прийняв священний сан. Оскільки при прогімназії церкви не було, то він викладав Закон Божий у світському званні. Невдовзі церкву все ж почали будувати, а 20 жовтня 1891 року Василя Липківського було рукоположено на священника при цій церкві. Однак згодом будівництво загальмувалось і Василя Костянтиновича зарахували надштатним священником до Черкаського собору. Але становище священника без церкви, як він писав у листі до Київського митрополита Іаніксія було «вищою мірою невизначене й обтяжливе». Тож за його проханням він був призначений настоятелем у Липовець (нині Вінницька область), а в травні 1892 року – благочинним повітового міста. Від серпня 1896 року виконував також обов'язки повітового інспектора церковно-парафіяльних шкіл. Із скупих архівних документів можна судити про його велику організаційно-освітню діяльність та просвітницьку роботу. Як свя-

щеник і педагог В. Липківський мав успіх завдяки своїй працелюбності, самовідданості, відкритій любові, близькості до народу.

У 1903 році отець Василь отримав сан протоієрея. Того ж року шкільна рада при Священному Синоді призначила молодого богослова на посаду директора нововідкритої Київської церковно-вчительської школи, яка готувала кадри для церковно-парафіяльних шкіл. Через два роки його усунули з викладацької роботи за звинуваченням у «ліберальних поглядах» та «українофільстві» і призначили настоятелем Свято-Покровської церкви та Солом'янської парафії у тодішньому передмісті Києва.

З початком демократичної революції 1905 – 1907 рр. отець Василь (Липківський) активно включається в український культурно-релігійний рух. У 1905 році його обирають головою з'їзду духовенства Київщини, який своїм рішенням ухвалив запровадити українську мову у церковне богослужіння і викладання у духовних школах. Із закінченням революції до 1917 року Липківський жив під постійним наглядом поліції. Бурхливі події 1917 – 1921 рр. значно змінили традиційний церковний уклад та привели Василя Костянтиновича на митрополичну кафедру. Він став відомим як перший митрополит Української автокефальної Православної Церкви.

Під проводом митрополита Василя (Липківського) церква розпочала свою відбудову. Кількість парафій, як вважають історики, сягнуло тоді до двох тисяч. Однією з важливих засад церкви митрополит вважав богослужіння українською мовою. Така національна й соборноправна церква не подобалася більшовицькій владі. Чекісти неодноразово заарештовували й ув'язнювали митрополита. Так, після другого арешту за звинуваченням в антирадянській діяльності він три місяці провів у в'язниці ГПУ в Харкові. У 1927 році влада сфабрикувала II собор УАПЦ: під контролем чекістів, які висунули ультиматум переобрати іншого митрополита, Собор змушений був ухвалити рішення про зняття з отця Василя (Липківського) тягар митрополичного служіння.

Десять наступних літ життя (1927 – 1937 рр.), відпущених йому долею, були роками напруженої творчої праці, якою він продовжував своє служіння церкві й Україні. За свого життя В. Липківський написав томи проповідей, статей, історичних розвідок, перекладів богослужбової літератури, підручників, що дійшли до наших днів і є духовним надбанням українців. Рукописи зберегла його сестра, а після війни його праці зусиллями української діаспори було видано на Заході.

У вересні 1937 року Липківський одержав листа з Канади із запрошенням стати там на чолі Української церкви, та вже в жовтні був зааре-

штований. НКВС УРСР звинуватив його в тому, що він був «одним з керівників націоналістичної фашистської організації українських церковників, що ставила за мету відторгнення України від СРСР і створення самостійної держави фашистського типу». Перебування Василя Липківського у Лук'янівській в'язниці було дуже коротке. 27 листопада 1937 року, що підтверджують офіційні документи, які збереглися, священика розстріляли. Місце його поховання невідоме і напевно ніколи не буде відоме. Розстріляні жертви сталінського терору розкидали по ровах, що були викопані на Лук'янівському цвинтарі. Тож на цвинтарі є його символічна могила, на якій встановлено пам'ятний хрест. Щороку в цей пам'ятний день розстрілу В. Липківського та його багатьох побратимів відправляється панахида.

1989 року В. Липківський був реабілітований «за відсутністю складу злочину»; 1997 року на Свято-Покровській церкві в Києві на Солом'янці, де він був настоятелем, встановлено меморіальну дошку. У 2000 році у Тернополі, біля церкви Різдва Христового, коштом релігійної громади УАПЦ було встановлено перший і поки що єдиний в Україні пам'ятник Василю Липківському. Пам'ятник зведено і у м. Бавнд-Брук (США, шт. Нью-Джерсі) на українському православному цвинтарі св. Андрія Первозваного. У 2007 році Київська міська рада ухвалила рішення про перейменування вулиці Урицького неподалік Солом'янської Покровської церкви на вулицю Митрополита Василя Липківського. У 2007 – 2008 рр. постать В. Липківського взяла участь у проєкті «Великі Українці» на телеканалі «Інтер». Духовенством та прихожанами сучасної УАПЦ Василь Липківський шанується як святий.

ЛІТЕРАТУРА:

Липківський, В. Слово закличне і праведне : проповіді та лист митрополита Василя Липківського / Василь Липківський // Київська старовина. – 1994. – №1. – С. 110 – 123.

Поліщук, В. Проповіді митрополита Василя Липківського : тяглість традиції й нові акценти жанру / Володимир Поліщук // Поліщук В. Т. Повернення і відкриття : статті. – Черкаси, 2008. – С. 162 – 179.

Мазуренко, О. Дотик згаслої зорі / О. Мазуренко // Реабілітовані історією. Черкаська область. – Черкаси, 2006. – Кн. 5. – С. 284 – 293.

Мураєць, Н. Д. Освітня та релігійна діяльність Василя Липківського на Черкащині // Черкащина в контексті історії України. – Черкаси, 2004. – Кн. 1. – С. 426 – 429.

Носко-Оборонів, Т. Митрополит Василь Липківський – до 60-ліття розстрілу / Тетяна Носко-Оборонів // Визвольний шлях. – 1999. – №4. – С. 448 – 455.

Зінченко, А. Благовісництво Василя Липківського / А. Зінченко // Київська старовина. – 1993. – №5. – С. 104 – 125.

Гудзик, К. Народний митрополит / К. Гудзик // День. – 2007. – 20 листоп. – С. 4.

Митрополит УАПЦ Василь Липківський [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу : www.lypkivsky.narod.ru (дата звернення : 05.06.13). – Назва з екрану.

8 травня

200 років від дня народження поета і фольклориста

К. Д. Думитрашко

(08.05.1814 – 07.05.1866)

*Чорні брови, карі очі!
Темні як нічка, ясні як день,
Карі очі – чары дівочи!
Де вы навчились зводьць людей!*

К. Думитрашко «До карих очей»

Нудьга, Г. «Все б тільки Вами любовавсь...» / Григорій Нудьга // Друг читача. – 1988. – 10 листоп. – С. 7.

Серед діячів української літератури першої половини ХІХ ст. виділяється непересічна постать письменника Костянтина Даниловича Думитрашка (літ. псевд. – О. Д. Копитько). У травні минає 200 років від дня народження талановитої та високоосвіченої людини, одного з перших україномовних поетів, професора словесності Київської духовної академії.

Костянтин Думитрашко народився в місті Золотоноші в родині священика. Навчався в Золотоніській народній школі, в якій, як сам згадує, пройшов «тісну і брудну квартиру, убоге харчування, щиглі... та побої», а потім вчився у Переяславському духовному училищі, Полтавській семіна-

рії і Київській духовній академії. Після навчання розпочав педагогічну діяльність. Понад 30 років працював професором російської словесності у Київській духовній академії, певний час викладав французьку мову і латинь, завідував археологічним музеєм, а з 1872 року працював бібліотекарем академії. Але над усе любив рідне слово, тож не дивно, що ще у 30-х рр. XIX ст. почав писати українською мовою.

Літературну діяльність К. Думитрашко розпочав із записів пісень та дум (окремі друкувалися в періодичних виданнях). Першого свого вірша поет написав у рідному місті, йому і присвятив його. Цей вірш, який починається словами «Маленька і хороша, моя Золотоноша» був опублікований у журналі «Маяк» у 1843 році. У 40-50-х роках Думитрашко створив рукописну збірку «Копитькові вірші і пісні», значне місце в якій посідають балади і пісні. Це – «Бабусині казки, в котрих багато правди, і дідові приказки, по половині з брехнею», «Поминки», «Перепій», «Домовик», «Змій». Другий цикл віршів цієї збірки подано під назвою «Думи». Це «Золотоноша», «Дніпро», «Часи», «Вірша на Різдво», «До карих очей».

Щодо останнього вірша, то донедавна не знали хто був першотворцем пісні-романсу «Чорнії брови, карії очі». І лише у 50-ті роки ХХ ст. львівський учений Григорій Нудьга, укладаючи антологію «Бурлеск і трагедія в українській поезії першої половини ХІХ ст.» шукав серед рукописів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР нові твори і натрапив на автограф пісні «Чорнії брови, карії очі», датований січнем 1854 року. Тож тепер нам відомо автора вірша, який став піснею і яку зачаровано слухає увесь світ, вважаючи народною. При цьому деякі дослідники, як Микола Шудря, Михайло Пономаренко, доводять таку думку, що й композитором «Чорних брів» був Костянтин Думитрашко. В обґрунтуванні цієї гіпотези вони посилаються на внучку Костянтина Даниловича – Наталю Володимирівну Думитрашко, доктора географічних наук, яка проживає у Москві. За її словами, з родинних переказів і документів вона знає, що пісня належить саме йому, дідусь залюбки виконував її у колі гостей, а бабуся підспівувала дідусеві під гітару й «хвалилася» людям, що ото він і забрав з піснею її серце...»

Ще навчаючись у школі, поет збирав фольклор. Частину записаних ним дум і пісень використав у своїй збірці М. Максимович, зокрема такі як дума «Козак Голота», «Три брати Самарські», «Перемога Корсунська». Був відомий як етнограф. Це, зокрема, його «Весільні звичаї» (1865), «Святкові колядки та вірші в Малоросії» (1864), «Іван-Купала» (1872). Думитрашко був одним з перших в Україні, хто почав наполягати на вивченні школярами народної поетичної творчості, яка має гарно впливати

на формування свідомості шкільної молоді. Це насамперед його праця «Казки та морально-виховне їх значення» (1873). Та найбільшу популярність Костянтин Думитрашко здобув бурлескно-травестійною поемою «Жабомишодраківка» - переклад старогрецької пародійної поеми, виданої у 1859 році в Петербурзі окремим виданням. В цій пародії автор розгортає сюжет на українському матеріалі – в гумористичному аспекті розповідає про давні відносини між Україною та Польщею.

«Жабомишодраківка» є помітним явищем у пародійній літературі першої половини ХІХ ст., як перша спроба перенести шестистопний віршовий розмір із античної в українську поезію і як один із найраніших задумів подати класичний твір слов'янською мовою. Отже, К. Д. Думитрашко – один із найпопулярніших представників української бурлескно-травестійної літератури, найближчий спадкоємець І. Котляревського. Творчість Думитрашка посідає скромне, але необхідне місце в історії української літератури. Своїми віршами поет довів здатність української мови передавати всі розміри тонічного віршування. Думитрашкова творчість сприяла поширенню тематики українського письменства, становленню окремих його жанрів, розвитку літературної мови і нового українського письменства. Високо оцінив талант Костянтина Даниловича Думитрашка Тарас Шевченко, його земляк і ровесник, назвавши його «безперечно обдарованою людиною», а твір «Жабомишодраківка» дуже подобався Кобзареві. Як і твір «Часи» з народного циклу «Хома та Ярема». «Багато років тому, – пригадував О. Маркович, – Т. Г. Шевченко продиктував мені вірша «Часи», примусив вивчити його напам'ять і навчив, як його декламувати».

К. Д. Думитрашко добре володів німецькою мовою і латиною. Першим переклав українською мовою «Молитву Маргарити» із «Фауста» Й. В. Гете, переробки й наслідування Горация, «Метаморфоз» Овідія («І удома, і в гостях»). Також Костянтин Данилович до останніх днів займався публіцистичною діяльністю, не полишав співробітництва з журналами «Руководство для сельских пастырей», «Полтавские епархиальные ведомости», друкуючи статті з практичного богослов'я. Постійно друкував рецензії на нові книги, які є взірцем рекомендаційної бібліографії з духовної літератури. Був Думитрашко також одним із бібліографів київського митрополита Євгенія Болховітінова.

Земний шлях Костянтина Даниловича Думитрашка завершився 7 травня 1886 року у Києві. Урочиста похоронна відправа відбулася у церкві Києво-Братського монастиря. Щиро опечалені товариші, учні, колеги супроводили його труну на Щековицький цвинтар. Життя і діяльність такої

цікавої особистості, як Думитрашко, потребує тривалого дослідження і заслуговує на спеціальну монографію.

ЛІТЕРАТУРА:

Думитрашко, К. Д. До карих очей / К. Думитрашко // Антологія української поезії. – К., 1984. – Т. 2. – С. 103.

Думитрашко, К. Жабомишодраківка [та ін.] / К. Думитрашко // Бурлеск і травестія в українській поезії першої половини XIX ст. – К., 1959. – С. 248 – 273.

Денисюк, С. Думитрашко Костянтин / С. Денисюк // Українська література у портретах і довідках. – К., 2000. – С. 95 – 96.

«Безперечно обдарована людина» // Український історичний календар – 96. – К., 1995. – С. 147 – 148.

Костянтин Данилович Думитрашко : [біогр. довідка, поезії] // Українська Муза : поетич. антол. – К., 1993. – Вип. 12. – С. 1215 – 1224.

Дениско, Л. Костянтин Думитрашко – бібліограф Київської духовної академії / Л. Дениско // Бібл. вісн. – 1994. – №4. – С. 22 – 24. – Бібліогр. : с. 24 – 26.

Пономаренко, М. Костянтин Думитрашко : до 150-річчя від дня народження / М. Ф. Пономаренко // Укр. мова і л-ра в школі. – 1964. – №6. – С. 92 – 93.

Писарева, О. Пісня, що лине крізь віки / О. Писарева, М. Щербина // Нова Доба. – 2006. – 12 груд. – С. 10.

Кирей, В. Вас і немає, а ви мов тут... / Владислав Кирей // Черкас. край. – 2001. – 5 січ. – С. 8.

Місюра, Ф. Поет-енциклопедист із Золотоноші / Ф. Місюра // Молодь Черкащини. – 1989. – 2/8 жовт. (№40). – С. 8.

Нудьга, Г. «Все б тільки вами я любовався...» / Г. Нудьга // Друг читача. – 1988. – 10 листоп. – С. 3.

12 травня
50 років від дня народження літературознавця,
поета В. І. Пахаренка
(12.05.1964)

Василь Пахаренко перед усього – український патріот, глибокодумний, усвідомлений, переконаний і такий, що переконує й інших... Він український інтелігент...

Володимир Поліщук

Поліщук, В. Т. Про класиків, неокласиків і сучасників / В. Т. Поліщук. – Черкаси, 2007. – С. 339.

У мальовничому куточку на березі оспіваного митцями широкого Дніпра поблизу Черкас, в с. Червона Слобода, народився майбутній поет і літературознавець В. І. Пахаренко.

Навчався у Червонослобідській середній школі, яку успішно закінчив 1981 року. Ще за його школярства був помічений у черкаських літературних колах, бо часто пробував своє перо в поезії, відвідував засідання творчої студії при письменницькій спілці, захопився літературою.

У 1981 році вступив до Черкаського педагогічного інституту, на українське відділення філологічного факультету, де продовжив своє фахове зростання. Закінчивши цей вищий навчальний заклад у 1985 році, працював учителем української мови та літератури у Дубіївській школі Черкаського району, формувався як громадянин і патріот України.

З 1991 року працює в Черкаському педагогічному інституті викладачем, та співпраця з рідним вузом почалася набагато раніше, у 80-ті роки.

Він завжди дивував усіх своїм небуденним талантом і винятковою працездатністю, бажанням постійно самовдосконалюватись, вражав своєю ерудицією і одночасно невичерпною добротою, щирістю, чемністю.

В. І. Пахаренко активно співпрацював з газетою «Молодь Черкащини», на сторінках якої надрукував свій перший «проблемний» матеріал – статтю «Колискова наша мова», в якій обстоював права української мови в Україні, проблеми її збереження й розвитку. Ця стаття була першою в ряду наступних, якими молодий автор засвідчив уміння публічно говорити про основоположні проблеми українського суспільства у сфері

духовності, культурології, ідеології. Вперше на Україні вчитель української мови та літератури наважився написати про голод 1933 року, а це могло завадити йому вступити до аспірантури, бо ще й з'явилася анонімна стаття «Таємниця Пахаренка» (уривок з неї міститься в газеті «Молодь Черкащини», 1989 рік), яка мала певні погрози.

Та Василь Іванович не злякався, тільки активніше й цілеспрямованіше став працювати над багатьма актуальними темами, написавши десятки статей та окремі книги в різні видання.

Продовжував свою літературну діяльність, навчаючись в аспірантурі Інституту літератури ім. Т. Шевченка Національної академії наук, а потім так захопився кандидатською дисертацією, що використав її при написанні книги «Поєдинок з Левіяфаном. Міт і псевдоміт в українській літературі 20-х років».

У 1994 році успішно закінчив аспірантуру. В цьому ж році виходить збірка поетичних творів «Скалки» та ґрунтовні знамениті наукові праці «Незбагнений апостол» (1993, 1999). Це солідне глибоке монографічне дослідження долі і творчості Т. Г. Шевченка було відзначене дипломом і премією Президії Національної академії наук України для молодих учених. У праці автор пропонує свій «ключ» до осмислення світогляду й творчого шляху поета. З теплою і щирістю Патріарх Київський і всієї України Димитрій благословив науковця та його книгу, сказавши, що «через працю пана Василя, через його глибоке розуміння душі нашого великого поета й пророка Тараса Шевченка – небо неначе прагне показати Україні свого посланця, хоче виправити злостиві перекручення та хибні поняття про цю Велику Божу людину... Читайте, люди, цю цінну книгу, вдумуйтеся в ідеї Шевченка, і всі дякуймо панові Василеві й молимося за його довге, плідне і щасливе життя».

В. І. Пахаренко – шанована і поважна людина, славетний українець. Нині він – науковець, професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, працює на кафедрі української літератури та компаративістики. Є улюбленим викладачем і лектором студентів і вчителів. Популярністю у них користуються Пахаренкові книги «Художнє слово. Короткий нарис практичної поетики» (2001), «Українська поетика» (2002). І вчителі, і учні дуже люблять шкільний підручник «Українська література» для 9 класу, створений Василем Івановичем, блоки текстів з української літератури. Педагоги високо цінують і використовують у своїй роботі рекомендації та матеріали численних методичних статей.

Професор В. Т. Поліщук відзначає освітянський аспект роботи Василя Пахаренка: «Його охоче запрошують до роботи в різних міністерських комісіях і журі, він охоче консультує «малих академіків» - школярів і студентів, які пишуть різні наукові дослідження...»

Василь Іванович – публіцист. У його доробку три науково-публіцистичних дослідження голодомору в Україні «Віті єдиного древа. Україна Східна і Західна в апокаліпсисі ХХ ст.» (2005), «Третій людомор», «Слово, що здолало смерть».

Літературознавці, науковці, викладачі, студенти, – всі пишуться тим, що їм доводиться доторкнутися до поетичного слова В. Пахаренка, почерпнути з його словесної криниці мудрість, глибоку філософію, всеохоплюючий світ, який пізнають, який розкривають собі заново.

Знаємо В. І. Пахаренка як перекладача, знавця іноземних мов, як дослідника творчості не тільки Кобзаря, а й Василя Симоненка, Тодося Осьмачки, письменників діаспори. «Маючи стільки талантів і здібностей, – зазначає професор В. Т. Поліщук, – Василь Пахаренко усе ж пріоритети віддає письменству, книзі». За таку надзвичайну вірність їм він удостоєний Міжнародної української премії ім. Д. Нитченка, є лауреатом Міжнародного літературного конкурсу «Гранослов», обласної премії ім. В. Симоненка, член Національної Спілки письменників України.

Василь Пахаренко – це талант від Бога, він уже зробив дуже багато для Черкащини, українського народу, для кожного поціновувача українського слова. А зробить, звичайно, ще дуже багато нових «відкриттів» у літературі.

ЛІТЕРАТУРА:

Твори В. Пахаренка

Українська поетика / Василь Пахаренко ; [ред. Н. А. Пахаренко]. – Вид. 3-тє, доп. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2009. – 403 с. : іл.

Шкільне шевченкознавство : навч. посіб. / Василь Пахаренко. - [Черкаси] : Брама-Україна, 2007. – 255 с. : іл.

Начерк Шевченкової етики / Василь Пахаренко. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 208 с.

Віті єдиного древа: (Україна Східна і Західна в апокаліпсисі ХХ ст.) / Василь Пахаренко. – Черкаси : Брама-Україна, 2005. – 304 с.

Як він ішов... Духовний профіль Василя Симоненка на тлі його доби : літературозн. есей / Василь Пахаренко. – Черкаси : Брама-Україна, 2004. – 52 с.

Поєдинок з Левіяфаном : міт і псевдоміт в українській літературі 20-х років / Василь Пахаренко. – Черкаси : Брама-Україна, 1999. – 192 с.

Незбагнений апостол : світобачення Шевченка / Василь Пахаренко. – Вид. 2-ге., доп. – Черкаси : Брама ІСУЕП, 1999. – 296 с.

Слово, що здолало смерть : укр. нар. творчість про Голодомор / Василь Пахаренко. – Черкаси : Відлуння, 1998. – 28 с.

[Твори] / Василь Пахаренко // Письменники Черкащини : вибр. твори. – Черкаси, 2007. – Т. 2. – С. 118 – 146.

Василь Пахаренко // Криничка : антол. творів письм. Черкащини для дітей та юнацтва : [в 2 т.]. – Черкаси, 2009. – Т. 2. – С. 316 – 321.

Про В. Пахаренка

Поліщук, В. Т. Концептуальний Пахаренко // Поліщук В. Т. Про класиків, неокласиків і сучасників. – Черкаси, 2007. – С. 339 – 344.

Поліщук, В. Т. Василь Пахаренко / Володимир Поліщук // Письменники Черкащини : вибр. твори. – Черкаси, 2007. – Кн. 2. – С. 112 – 117.

Лис, С. М. Провідники до літературознавчих глибин : про книги Василя Пахаренка / С. М. Лис // Пед. вісн. – 2005. – №1/2. – С. 56 – 57.

Вчений. Письменник. Патріот. Василь Пахаренко : біобібліогр. Нарис / Черкас. обл. б-ка для юнацтва ім. В. Симоненка ; уклад. Н. М. Філактова. – Черкаси, 2007. – 37 с. – (Лауреати обл. премії «Берег надії» ім. Василя Симоненка).

22 травня

75 років від дня народження шевченкознавця,
красзнавця **З. П. Тарахан-Берези**
(22.05.1939)

... вона Жінка, Велична Українка, яку Господь поставив біля Святині Березиню, як колись Великий Кобзар поставив на сторожі коло нас своє Слово.

Л. Померанська

Померанська, Л. Березиня Святині / Любов Померанська // Місто. – 2009. – 20 трав. – С. 14.

Ім'я нашої землячки-канівчанки Зінаїди Панасівни Тарахан-Берези можна сміливо ставити поруч із іменами великих українок сучасності. Вона майже півстоліття стоїть на сторожі творчої спадщини Т. Г. Шевченка та його світлого імені, відстоює недоторканість національної святині в Каневі.

За знаком долі, Зінаїда Панасівна Тарахан-Береза народилася 22 травня 1939 року у м. Каневі, на Бесарабії, неподалік Чернечої гори. Так малку входило в її життя шанобливе ставлення до тієї Вершини, де працював батько, Панас Минович, де вона з братом Василем обходила кожен стежинку.

Рано, задовго до закінчення школи, дівчина зробила свій вибір: філологічний факультет університету, дослідження та вивчення Чернечої гори, наукової історії Шевченкової могили.

Навчання у Київському університеті, участь у пошукових експедиціях навчили ретельно опрацьовувати спогади людей про Тараса Шевченка, працювати з архівними документами, що й лягло згодом в основу багаторічного дослідження історії Кобзарєвої могили. Колишні однокурсники пригадували, як Зінаїда по закінченню університету у 1962 році від імені випускників філологічного факультету промовляла слово урочистої клятви Тарасу Шевченку на Чернечій горі.

Направлення на роботу випускниця університету отримала на Закарпаття. У селищі Богдан Рахівського району в школі робітничої молоді Зінаїда Панасівна не просто доносила до своїх учнів твори українського письменства, а й організувала хор, здійснювала постановки за творами Т. Г. Шевченка на сільській сцені.

Вагомим кроком у пізнанні творчості Кобзаря стало навчання в аспірантурі. Тема її дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філології також присвячена Кобзарєві. Саме вона і лягла в основу книги «Тарас Шевченко – поет і художник» (1985).

Тож не дивно, що у 1966 році Зінаїда Панасівна повертається у Канів, на Чернечу гору, де працює провідним науковим співробітником, заступником директора з наукової роботи Національного музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка».

Ще навчаючись в університеті та працюючи у Каневі, науковець брала участь в експедиціях шевченківськими місцями України, Литви, Росії, Казахстану. Збираючи матеріали про Тараса Григоровича, Чернечу гору, спілкувалася із старожилами, які відкривали таємниці, приховані від

пильного ока вчених, пішки обходила навколишні села. Зустрічалася з сотнями науковців, письменників, літераторів, художників.

Результатом такої невтомної багаторічної творчої праці стало видання у 1998 році унікальної книги «Святиня» – науково-історичного літопису Тарасової гори.

2001 року у видавничому центрі «Просвіта» вийшла друком прилога до цієї книги – «Тарас Шевченко, Святиня і сучасна Україна», 2003 року – «Святиня і голодомор».

Зінаїда Панасівна доклала чимало зусиль щоб реставрувати хрест-пам'ятник 1884 року, встановити останній шлях Кобзаря на канівській землі, яким і було завершено похід-реквієм 22 травня 1991 року.

Знайдені дослідницею документи в Полтавському обласному архіві та Державному музеї Т. Шевченка допомогли відтворити Тарасову світлицю – перший народний музей Кобзаря.

Наукові пошуки шевченкознавця привели до встановлення дат життя охоронця могили Т. Шевченка Івана Ядловського та могили Ликери Полусмак.

Багато часу Зінаїда Панасівна віддавала вивченню Книги вражень відвідувачів могили поета. Вона з'ясувала історію започаткування цієї книги. Ініціатором писати свої роздуми у Книзі вражень був Василь Гнилосиров.

Зінаїда Панасівна – автор та упорядник багатьох буклетів та путівника по Музею-заповіднику Т. Шевченка у Каневі. Нею написано понад 300 наукових та науково-популярних публікацій у вітчизняній та зарубіжній пресі, а також ряд статей до «Шевченківського словника» та «Шевченківської енциклопедії».

За вагомих особистий внесок у розвиток Шевченківського Національного заповідника у Каневі, високий професіоналізм Зінаїді Панасівні присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України» (2000 р.).

В 2002 році рішенням ради Фонду інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття» за визначний інтелектуальний внесок у соціально-економічний та духовний розвиток України дослідниця-шевченкознавець удостоєна премії імені Володимира Вернадського.

Нелегкою працею займається Зінаїда Панасівна. Але її наполегливість у досягненні мети – розкрити велич могили Т. Шевченка – допомогла відчиняти двері щільних архівів, двері до людського розуміння, шукати кошти на дорозі реліквії. Їй пощастило на співпрацю колег, на фінан-

сову підтримку спонсорів. І найголовніше, як зізналася науковець: «Мені даровано велике щастя – бачити в людях лише хороше».

З року в рік, день у день піднімається ця невтомна жінка-трудівниця на Тарасову гору і в своєму кабінеті творить великі дива-одкровення, щоб закарбувати свою працю для нас, для України, яку безмежно любить.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання праць З. П. Тарахан-Берези

Святиня : наук.-іст. літопис Тарасової гори / З. П. Тарахан-Берега. – К. : Родовід, 1998. – 543 с. : іл.

Тарас Шевченко, Святиня і сучасна Україна / З. П. Тарахан-Берега. – К. : Просвіта, 2001. – 24 с.

Шевченко – поет і художник / З. П. Тарахан-Берега. – К. : Наук. думка, 1985. – 183 с.

Музей Т. Г. Шевченка у Каневі : путівник / З. П. Тарахан-Берега. – Дніпропетровськ : Промінь, 1986. – 181 с.

«Заворожи мене, волхве...» : Тарас Шевченко і Михайло Щепкін / З. П. Тарахан-Берега. – К. : Мистецтво, 2012. – 352 с. : іл.

Про З. П. Тарахан-Берегу

Подвижниця. Зінаїда Тарахан-Берега / Черкас. обл. б-ка для юнацтва ; [уклад. Н. М. Філахтова]. – Черкаси : [ЧОБЮ], 2009. – 1 арк.

Померанська, Л. Берегиня Святині / Любов Померанська // Місто. – 2009. – 20 трав. – С. 14.

Дорога до Святині // Літ. Україна. – 1999. – 20 трав. – С. 3.

Бруслиновський, Є. Подвижниця з провінції / Є. Бруслиновський // Черкас. край. – 2003. – 16 квіт. – С. 8.

Панченко-Гейзе, А. Жінка, якою пишається наша земля / А. Панченко-Гейзе // Дніпрова зірка. – 2008. – 23 трав. – С. 2.

Тарахан-Берега Зінаїда Панасівна // Фонд інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття». – К., 2003. – С. 117.

Тарахан-Берега Зінаїда Панасівна // Черкащина : універс. енцикл. / [авт.-упоряд.] В. Жадько. – К., 2010. – С. 846.

Тарахан-Берега Зінаїда Панасівна [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу : www.uk.wikipedia.org/wiki/ (дата звернення : 28.08.13). – Назва з екрану.

26 травня
75 років від дня народження вченого Ю. П. Кунченка
(26.05.1939 – 06.08.2006)

Юрій Петрович був людиною з неймовірною доброю енергією. Після спілкування з ним приходило творче натхнення, він передавав частку свого енергійного запалу. При спілкуванні з ним завжди можна було взяти для себе щось нове не тільки в науковому напрямку, але і в життєвому.

Ю. Г. Лега

Лега, Ю. Г. Пам'ятні вчителів та колеги професора Кунченка Ю. П. / Ю. Г. Лега, В. В. Палагін // Обробка сигналів і негауссівських процесів : праці II Міжнар. науково-практ. конф. – Черкаси, 2009. – С. 11 – 12.

Є люди, імена яких золотими літерами вкарбовані не тільки в історію України, а й у її майбутнє. Бо те, що було зроблене за життя, випередило свій час не на одне десятиліття і стало базою знань і досвіду для багатьох наступних поколінь. Серед таких людей – ім'я відомого українського вченого світового рівня Юрія Петровича Кунченка – доктора фізико-математичних наук, професора, заслуженого працівника науки і техніки України, академіка Інженерної академії та Нью-Йоркської академії наук, колишнього проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків та завідувача кафедри радіотехніки Черкаського державного технологічного університету, почесного громадянина м. Черкас. На жаль, його вже не має серед нас, але по собі він залишив такі наукові досягнення, якими сьогодні керується світова наука в дослідженнях земного і позаземного простору.

Тож, в Черкасах жив один із 2000 найвидатніших людей ХХ століття. Ім'я професора Юрія Кунченка занесено до книги «2000 видатних людей ХХ-го століття», яку видав Міжнародний біографічний центр Кембриджа – найпрестижніша наукова організація світу. У 1998 році він єдиний з українців отримав однойменну пам'ятну медаль. Його визнано одним з найвидатніших людей світу 1996-го року, а в 1997-му – одним з найвидатніших людей Землі Ю. П. Кунченка визначив Американський біографічний інститут. У 1999-му і 2000-му роках Ю. Кунченка знову було названо одним з найвидатніших людей планети. Наукові роботи, книги українсько-

го науковця знаходяться у всесвітньовідомих бібліотеках – в Публічній бібліотеці Королівського Товариства Великобританії, Ганноверському університеті в Німеччині та ін. Ці визнання і досягнення вченого відбувалися в період з 1990-го по 2006-й рр., коли він жив і працював у м. Черкасах.

Народився Юрій Петрович Кунченко 26 травня 1939 року в м. Ростові-на-Дону в сім'ї військовослужбовця. Навчаючись у школі №2 м. Бердські (неподалік Новосибірська), створив гурток радіоаматорів, провів радіомережу у школу та класи, з однолітками проводив навчання і збирав радіоприймачі. Це в подальшому і визначило майбутню долю вченого, а в результаті – був вступ до Томського державного технічного університету на радіофізичний факультет. У результаті навчання і пошуків Юрій Кунченко ще в студентські роки визначився зі своїм науковим напрямом - статистичною обробкою сигналів, що приймаються на фоні завад. Цей напрям включає радіофізику і кібернетику, і теорію інформації, і системи автоматичного управління. У 1965 році Ю. Кунченко стає першим начальником обчислювального центру Томського університету, а 1978 року переходить на викладацьку роботу. У 1979 році переїжджає до Кіровограду, де працює в Кіровоградському інституті сільськогосподарського машинобудування на кафедрі математики, яку згодом і очолив. У 1982 – 1984 рр. навчається у докторантурі, захищає дисертацію при Харківському державному університеті за спеціальністю «Радіофізика, включаючи квантову радіофізику».

Його монографії – це унікальні наукові розробки, які не мають аналогів навіть в зарубіжній практиці і сьогодні результати досліджень професора використовуються, зокрема, в радіолокації, гідроакустиці, сейсморозвідці, економетрії, автоматичному управлінні. У 1990 році Юрій Петрович був запрошений до Черкаського інженерно-технологічного інституту на посаду завідувача кафедри радіотехніки. У цей час він написав і опублікував 3 монографії і понад 50 наукових праць. Взагалі в нього в доробку понад 200 наукових праць і навчальних посібників, серед яких 11 монографій. Його праці здобули світове визнання.

Незважаючи на те, що Черкаси місто, де зосереджені далеко не найпотужніші наукові сили, завдяки Юрію Кунченку його знали не тільки в Україні, а й далеко за її межами. У 1994 році він читає лекції в Індійському статистичному інституті в Делі, бере участь у міжнародних конференціях в Австралії, Німеччині, Болгарії та ін. Про науковий авторитет Ю. П. Кунченка свідчить той факт, що в 2001 – 2002 рр. вчений був запрошений в Інститут Техніки Зв'язку Ганноверського Університету (Німеччина), де

навчав німецьких колег новим методам нелінійної обробки сигналів при негауссівських завадах. У результаті напруженої і плідної роботи була підготовлена і опублікована його монографія англійською мовою. Професор Ю. П. Кунченко має цілий ряд патентів та винаходів в Україні.

Про його світове визнання і нагороди вже згадувалося вище, а щодо своїх досліджень, слід зазначити, що вчений заснував новий математичний простір, який назвали простором Кунченка (КУ) та простір нових математичних рядів (рядів Кунченка), а для стохастичних поліномів виведено закон великих чисел у формі Кунченка, сформульована центральна теорема Кунченка. Як відзначають відомі вчені України, запропонований Ю. П. Кунченком апарат стохастичних поліномів і методи, які отримані з нього по опрацюванню негауссівських випадкових величин стали розпізнавальним законом саме Черкаської національної школи статистичного аналізу, яку заснував та зрощував Ю. П. Кунченко зі всією енергією, яка йому притаманна, цілеспрямованістю та любов'ю. Своїми відкриттями він широко ділився з колегами і студентами. Одним із його висловів був: «...Мне не жаль подарить идею тому человеку, который в этом нуждается. Главное, чтобы она была полезна ему и обществу в целом...»

Він відмовився від запрошень на роботу закордонних престижних вузів Англії, США, Індії, і це був вищий прояв патріотизму всесвітньо відомого вченого, який усім серцем бажав своїй державі розквіту і діяв заради цього. За плідну працю, вагомий внесок у розвиток вітчизняної науки 20 січня 2006 року Указом Президента України Юрію Петровичу Кунченку присвоєне почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». А 6 серпня 2006 року професор раптово помер від серцевого нападу. Згідно з поданням ЧДТУ та рішенням міськвиконкому у Черкасах відкрито меморіальну дошку на будинку, де жив професор. А 20 травня 2008 року в обласному краєзнавчому музеї було відкрито експозиційний фонд ім. Юрія Петровича Кунченка. В самому ж Черкаському державному технологічному університеті ще з 1998 року відкрито унікальний музей історії радіотехніки, який налічує радіоекспонати минулого століття виробництва багатьох країн, зокрема – Німеччини, США, Італії, Франції, Нідерландів, Чехії, Словаччини, Польщі, колишнього Радянського Союзу. У вересні 2006 року музею історії радіотехніки присвоєно ім'я Кунченка Юрія Петровича. На кафедрі, де працював вчений, живе пам'ять про колегу, вчителя.

ЛІТЕРАТУРА:

Кунченко-Харченко, В. І. Юрій Петрович Кунченко - вчений України зі світовим визнанням / В. І. Кунченко-Харченко // Обробка сигналів і негауссівських процесів : праці III Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2011. – С. 5 – 7.

Лега, Ю. Г. Пам'яті вчителя та колеги професора Кунченка Ю. П. / Ю. Г. Лега, В. В. Палагін // Обробка сигналів і негауссівських процесів : праці II Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2009. – С. 11 – 12.

Трохименко, В. Зоряний час Юрія Кунченка / Василь Трохименко // Трохименко В. Бо ти на землі – людина. – Черкаси, 2006. – С. 191 – 200.

Віргуш, Н. Юрій Кунченко – золота сторінка української науки / Наталя Віргуш // Черкас. край. – 2008. – 28 трав. – С. 5.

Кирей, В. Простір КУ і все його життя / Владислав Кирей // Уряд. кур'єр. – 2007. – 2 серп. – С. 16.

Покликаний наукою // Земля Черкаська. – 2010. – 28 жовт. – С. 5.

Пам'яті нетлінне джерело // Земля Черкаська. – 2009. – 16 жовт. – С. 1.

Провідні науковці ЧІТІ : [серед інших – Кунченко Юрій Петрович, біогр. довідка] // Вісник ЧІТІ. – 2000. – №2. – С. 40 – 41.

Віргуш, Н. Один з 2000 найвидатніших людей ХХ століття живе в Черкасах / Наталя Віргуш // Черкас. край. – 1998. – 13 лют. – С. 3.

Музей історії радіотехніки імені професора Ю. П. Кунченка // Черкаський державний технологічний університет, 50 років. – Черкаси, 2010. – С. 266 – 267.

Даник, В. О. Лицар науки – у пісні! Ю. П. Кунченко у віршах і споминах / В. О. Даник // Сучасний університет : перспективи розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2010. – Т. 1. – С. 65 – 67.

9 червня
75 років від дня народження
співачки О. П. Павловської
(09.06.1939 – 114.12.2002)

*Із піснею в будень і свято
Будь з нами, Легендо жива!
Співачок приходить багато,
А хто так, як ти, заспіва?*

М. Негода

Негода, М. Ользі Павловській / Микола Негода // Негода М. Пісня на рушникові. – Черкаси, 2007. – С. 12 – 13.

«Степом, степом йшли у бій солдати...» - ця пісня у виконанні Ольги Павловської лунала над всією країною протягом багатьох десятиріч. Її голос зачарував людей по всьому світові. Багато хто дізнався про українську культуру саме з пісень, які виконувала ця артистка.

Ольга Петрівна Павловська народилася 9 червня 1939 року у с. Лебединцях Андрушівського району, що на Житомирщині. Любов до пісні ввійшла у серце Ольги ще з дитячих років. Навчаючись у початкових класах, вона вже виступала в шкільному хоровому колективі, їздила на обласні та республіканські фестивалі художньої самодіяльності, привозила додому дипломи, грамоти. Вже тоді вона виділялася серед своїх подруг дзвінким та барвистим голосом.

Після закінчення середньої школи Ольга Павловська вчилася на курсах керівників художньої самодіяльності при Будинку народної творчості в Житомирі.

У той час проводився перший набір до створюваного поліського молодіжного хору «Льонок», і його керівник Анатолій Авдієвський запропонував Ользі співати в колективі.

Наступною чудовою школою опанування вокальною культурою, поглибленого знайомства з хоровим мистецтвом були для співачки місяці, проведені в колективі Волзького народного хору.

Професійно працювати співачкою Ольга Петрівна почала у 1965 році, коли прийняла пропозицію Анатолія Пашкевича стати солісткою

Черкаського державного заслуженого українського народного хору. Саме тут на повну силу розкрилися її творчі здібності, вміння донести до слухачів багатообразну палітру пісні. З її ім'ям пов'язана пісня Анатолія Пашкевича на слова Миколи Негоди «Степом, степом...», якій вона дала життя, виконавши вперше.

Ця подія залишилася в пам'яті Ольги Павловської на все життя. Пісня прозвучала на відкритті пам'ятника Невідомому солдату біля Кремлівської стіни у Москві разом із Державним заслуженим українським народним хором імені Григорія Вірьовки.

«Коли співаю цю пісню, – розповідала Ольга Петрівна, – бачу своє дитинство, оті дні, коли батька мого, контуженого, безмовного, привезла з госпіталю санітарка. І радість мамину, і сусідів бачу. Бачу щасливі обличчя моїх однолітків – і їх матерів – батько з фронту прийшов! Бачу очі тих, кому ще в роки війни принесли «похоронки».

«Дивна і прекрасна співачка!» – говорив про Ольгу Павловську художній керівник Черкаського народного хору Євген Кухарець. Вона завжди була у творчій формі, у пошуку. Тисячі разів співачка виконувала «Степом, степом...», але кожного разу знаходила нові й нові вокальні нюанси. Саме тому її виконання цього чудового твору не старіло, не заштамповувалось.

Тисячі шанувальників української народної пісні завдяки Ользі Павловській слухали старовинні пісні у виконанні Черкаського народного хору. Їх співачка перейняла від своєї матері і принесла в колектив: «Ой ти місяцю...», «Туман поле покриває», «Ой піду я в сад гуляти» та інші.

Довгий час черкащани захоплено вітали дует у складі Ольги Павловської та Євгенії Крикун. Цей вокальний тандем дав крила пісням Анатолія Пашкевича «Мамина вишня», Євгена Кухарця «Над колискою си-на», народним пісням.

Талант Ольги Павловської, її чудові сценічні дані впродовж багатьох років дивували і хвилювали глядача та слухача не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Головна тема виконуваних нею пісень – любов до батьків, рідної землі, матері-України. Всього в її репертуарі було понад 150 пісень – народних, авторських. Вона щедро дарувала їх людям, ділилася з іншими виконавцями.

У 1969 році співачка отримала почесне звання «Заслуженої артистки України», а у 1977 році їй було присвоєно почесне звання «Народної артистки України».

У 1999 році Ользі Павловській вручили відзнаку Президента України – орден «За заслуги» III ступеня за вагомий внесок у національну мистецьку спадщину.

14 грудня 2002 року перестало битися серце чудової співачки Ольги Петрівни Павловської.

17 грудня Черкаси проводжали в останню путь артистку. Незважаючи на мороз, люди проходили нескінченними потоками, аби попрощатися з Ольгою Петрівною. Рідні, друзі, прихильники... Притишено звучали її пісні.

Похована Ольга Павловська у Черкасах на міському кладовищі. Як знак вдячної пам'яті, на будинку, в якому проживала співачка, встановлено меморіальну дошку.

Ольга Петрівна Павловська – яскрава зірка на небосхилі історії культури нашої держави. Пам'ять про неї не згасне в серцях ще багатьох поколінь.

ЛІТЕРАТУРА:

Смолянський, Ю. Її знають, нею пишаються / Ю. Смолянський // Місто. – 1995. – 29 верес. – С. 3.

Мироненко, Л. Три пісні про найдорожче / Л. Мироненко // Сіл. вісті. – 1983. – 20 трав.

Новицький, А. Визнання таланту / А. Новицький // Черкас. правда. – 1978. – 15 лют.

Павловська-Войнова Ольга Петрівна // Черкащина : універс. енцикл. – К., 2010. – С. 673.

Лисенко, І. М. Павловська Ольга Петрівна (1939) / І. М. Лисенко // Лисенко І. М. Словник співаків України. – К., 1997. – С. 228.

Золотий фонд української естради. Павловська Ольга : [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу : <http://uaestrada.org/spivaki/pavlovska-olha> (дата звернення : 28.08.13). – Назва з екрану.

17 червня
100 років від дня народження співака-бандуриста
Ф. А. Жарка
(17.06.1914 – 17.07.1986)

Чи не найбільшою окрасою концерту став виступ кобзаря Федора Жарка, чудесного артиста, виконавця старовинних українських пісень. Особливо запам'яталася прониклива думка про козака-бандуриста...

З рецензії на концерт у Москві у журналі «Советская музыка»

Немирович, І. Кобзи рокотом натхненний : до портрета кобзаря Федора Жарка / Іван Немирович // Київ. – 1985. – №6. – С. 148.

Український співак-бандурист, заслужений артист України, колишній соліст Державної заслуженої капели бандуристів України Федір Аврамович Жарко народився 17 червня 1914 року у с. Михайлівці Кам'янського району в сім'ї селянина – любителя і знавця народних пісень. З раннього дитинства Федір Аврамович перебував у полоні музики і пісні. Його батько, Аврам Миколайович, мав прекрасний голос – бас великої сили і діапазону, в армії був солістом військового ансамблю, а в селі – організатором хору, у виконанні якого звучали пісні Леонтовича, Лисенка, Ніщинського та інших композиторів. У Михайлівку приїздили з Харкова і Києва видатні композитори України – П. Козицький, Л. Ревуцький, В. Косенко, які працювали над кіносценаріями, допомагали хоріві, записували від співаків українські народні пісні. Ці записи зроблені П. Козицьким від Аврама Миколайовича і зараз зберігаються в Київському інституті фольклору та етнографії.

Федір наслідував батька. Навчаючись у Михайлівській 7-річній школі, починаючи з четвертого класу, грав на балалайці, гітарі, мандоліні. Був постійним учасником хору і струнного ансамблю в школі та сільському Будинку культури. А вперше побачив і почув кобзаря малий Федько у вісім років. Прийшов той до їхнього села Михайлівки, сів під тином, заграв і заспівав. Бандура була потріскана й стара, голос кобзаря – тихий, хриплуватий, але коли він брав акорди, коли співав-декламував думи про Богдана Хмельницького й Марусю Богуславку, коли з його вуст зринали пісні

про Максима Залізняка, люди слухали, затамувавши подих, а малий Федько наблизився до кобзаря впритул, та так, що той, скінчивши спів, раптом заблимав незрячими очима й спитав: «А хто це мені сонце заступив?»

А через два роки Федькові навіть вдалося потримати в руках бандуру й пальцями провести по струнах. В Михайлівку завітала миргородська капела бандуристів. Один із капелян, Яків Сітко, йдучи вулицею, почув, як у дворі чисто й розкотисто співав малий хлопець пісню «Стоїть гора високая». Ввечері, після концерту, бандурист сказав Федьковому батькові: «У вашого хлопця талант. Чудесний слух, відчуття ритму, йому треба навчатися музиці. Якщо буде потрібна допомога – зверніться до мене...»

Великий вплив на прищеплення любові і смаку до співучо-музичного народного мистецтва мали не лише виступи місцевого хору в рідному селі та населених пунктах Кам'янського і Смілянського районів, а й близьке спілкування з природою Черкащини. У своїх спогадах Федір Аврамович згадував: «Бувало проспіваш цілий день і все прислухаєшся до відлуння лісових гущавин та глибоких ярів. А воно співається тому, що співає вся навколишня природа. Спів усього, що на землі, в повітрі, в лісах, завжди створює чарівну симфонію, ні з чим незрівняну своєю красою. Тільки прислухайся...»

Такою була «перша музична консерваторія» майбутнього артиста. Але навчатися Федір Жарко пішов не музиці. Після закінчення 7-річної школи та педагогічних курсів юнак склав екзамени на фізико-математичний факультет Черкаського педагогічного інституту. Навчаючись у вузі, він почув справжню гру бандури і спів студента-бандуриста Кирила Вусатого з Чигирини. Для молодого студента було святом, коли співали брати (чоловіче тріо) Вусатих на сцені інституту. «Для мене це були ніби найкращі ліки, що знімали денну втому, – згадував пізніше Федір Аврамович, – настроїв бадьорішав. Тоді я трохи ближче познайомився з цим чудовим народним інструментом». У той час в інституті був хор та струнний ансамбль. Ф. Жарко, граючи на домрі, гітарі та мандоліні, виконував твори Глінки, Моцарта, Шуберта, Брамса, Огінського.

Отримавши диплом, Ф. Жарко був направлений вчителем фізики і математики у Баришівську середню школу на Київщині. І мріяв про сцену. Починав з художньої самодіяльності, виступав на районних, обласних, республіканських олімпіадах. Звичайно ж, його чистий, сильний, душевний голос був помічений професіоналами. 1946 року разом з хором київських залізничників Федір Жарко був направлений в Москву на всесоюзну

олімпіаду художньої самодіяльності профспілок, де виконував «Пісню про Дніпро» М. Фрадкіна та російську народну пісню «Есть на Волге утес». Успіх був величезний, і Федір Аврамович наказом наркома освіти Павла Тичини переведений з педагогічної роботи на посаду соліста Державної капели бандуристів «Думка». Тут йому усміхнулася доля, збулася його давня мрія оволодіти досконало грою на бандурі. В його репертуар увійшли українські народні думи та пісні й думи літературного походження, зокрема: «Дума про Кармелюка», «Про Богдана, батька Хмеля», «Плач Ярославни», «Взяв би я бандуру» та інші.

Але його творчий зліт у червні 1950 року було перервано несподіваним арештом. За необачне виконання на одній із вечірок пісні «Ще не вмерла Україна» – отримав заслання до Сибіру. І тільки наприкінці 1955 року звинувачення були зняті, і в трудовій книжці Федора Аврамовича з'явився запис, датований 5 січня 1956 року – про зарахування в Державну заслужену капелу бандуристів на посаду провідного соліста із попередньою зарплатою». У складі капели Федір Жарко гастролював по багатьох містах України, колишнього Радянського Союзу, бував в Європі, США, Японії, Азії. Його широкий репертуар налічував майже 300 різних пісенних творів: ліричних, жартівливих, історичних. Він сам поклав на музику 25 поезій. Фірма «Мелодія» випустила сім платівок з народними думами у виконанні Федора Жарка. У радіофондах залишилися сотні записів виконаних ним творів. З участю артиста поставлені фільми «Співуче дерево української бандури», «Дума кобзарєва», «Дружба народів».

За багаторічну творчу працю Федору Аврамовичу Жарку в 1965 році було присвоєно звання заслуженого артиста України, відзначено медалями «За трудову доблесть», іншими нагородами, почесними грамотами Міністерства культури України. Не зважаючи на свою зайнятість, артист, як тільки випадала нагода, приїздив у рідне село Михайлівку, виступав з концертами, цікавився життям-буттям земляків.

З 1974 року, вже перебуваючи на пенсії, бандурист продовжував активну творчу і педагогічну діяльність у Київському товаристві охорони пам'яток історії та культури, часто виступав з концертами в трудових колективах Києва та області, в навчальних закладах. Це ним, Федором Жарком, були започатковані тематичні програми для молодшого кобзарського покоління. І що характерно: в цих тематичних програмах митець не обмежується просто грою та співом: він попередньо робить інтродукцію – вступи, даючи слухачам цікаву інформацію. А оскільки добре володіє словом, то «розмовна» частина виступу сприймається з цікавістю, вона органічно вплітається в музично-вокальну канву, ґрунтовно доповнює її.

Іван Немирович згадує, що був свідком, коли в один із санаторіїв під Києвом Федір Жарко приїздив із гумористичною програмою: «Він вишов на сцену, поставив до ніг бандуру й, не сідаючи на стілець, заходився просто і спокійно, зі знанням справи розповідати про джерела українського народного гумору. Час від часу сідав, ставив кобзу на коліна й ілюстрував свою розповідь такими жартівливими піснями, як «Удовицю я любив», «У сусіда хата біла», «Ще як був я молодим» тощо. Потім перейшов до сучасного гумору, давав короткі характеристики представникам цього жанру й виконував твори С. Олійника, П. Глазового, В. Івановича та інші, покладені на власні мелодії».

17 липня 1986 року обірвалося життя нашого славного земляка. Поховано Федора Аврамовича Жарка у Києві на Байковому кладовищі. А кам'яначани зібрали цікаві експонати про співака-бандуриста, які представлені в Кам'янському історичному музеї.

ЛІТЕРАТУРА:

Жарко, Ф. А. Українські народні пісні для голосу в супроводі бандури / Ф. А. Жарко. – К. : Муз. Україна, 1969. – 56 с.

Жарко Федір Аврамович // Місто на скелястих берегах Тясмину : іст. нарис. – Черкаси, 2009. – С. 184 – 185.

Немирович, І. Кобзи рокомом натхненний : до портрета кобзаря Федора Жарка / Іван Немирович // Київ. – 1985. – №6. – С. 141 – 148.

Омельченко, А. Покликання / А. Омельченко // Музика. – 1979. – №2. – С. 24.

Глущенко, А. Бандурист з Михайлівки / Андрій Глущенко // Черкас. край. – 2005. – 23 берез. – С. 8.

Мазуренко, О. Струни серця / Ольга Мазуренко // Нова альтернатива. – 2000. – 22 черв. – С. 8.

Конарєва, Т. «Соловейко» з Михайлівки / Т. Конарєва // Трудова слава. – 1994. – 10 серп. – С. 2.

Дутчак, В. Г. Жарко Федір Аврамович / В. Г. Дутчак // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2009. – Т. 9 : Е – Ж. – С. 502.

10 липня
75 років від дня народження А.І. Ситника,
режисера, колишнього художнього керівника
Черкаського академічного обласного музично-драматичного
театру ім. Т.Г. Шевченка
(10.07.1939 – 23.06.2008)

*Тече ріка. Ріка тече життя,
Що встиг – твоє. Життя без вороття...
А як багато в творчій домі тім.
Як ви це встигли, дорогий Алім?*

Микола Томенко

Томенко, М. Присвячується Аліму Івановичу Ситнику / Микола Томенко // Акцент. – 2009. – 17 июня. – С. 9.

Мистецтво театру допомагає нам глибше зрозуміти життя, розкрити красу і силу людського духу, воно покликане прикрашати буття, одухотворювати працю, облагороджувати людину.

Свою творчу натхненну працю Алім Іванович Ситник присвятив театру.

Народився митець в с. Чаплях Дніпропетровської області в сім'ї хлібороба. Його дитинство минало біля Дніпра, серед чудової мальовничої природи. Зі свого берега він спостерігав за великим містом, яке світилося вогнями, хизувалося промисловими будовами. Ритм цього міста, що розташувалося на протилежному березі, теж позитивно вплинув на формування характеру.

Навчався в сільській школі, був обдарованим хлопчиком. Шкільне життя його було цікавим і активним. Алім мав неабиякий хист до малювання, техніку якого йому викладала учениця великого Айвазовського. Любив пісню, бо від неї ставало легше на душі, брав участь у художній самодіяльності.. А коли улюблений шкільний учитель літератури В.К. Кучай поставив п'єсу «Наталка Полтавка» Котляревського, Алім заспівав партію Петра, бо мав приємний і сильний тенор, дарований йому Богом. Отак вперше опинився на сцені. Хлопець прагнув присвятити своє життя служінню людям.

Закінчивши школу, у 1957 році юнак вступив до театрального училища міста Дніпропетровська, яке манило його ще з дитинства. В училищі опановував акторську майстерність, технологію сценічної дії, плідно спілкувався з талановитими викладачами, особливо зі своїм наставником Б.В. Мешкісом, від якого дізнався, що таке справжня режисура. Училище закінчив у 1961 році з відзнакою, і йому відразу можна було вступати до вузу.

З 1961 по 1966 роки навчався в Київському державному інституті театрального мистецтва імені Карпенка-Карого, і був вдячний долі, що мав можливість навчатися саме в цьому вузі. Наполегливий, неквапливий, допитливий юнак опановує секрети професійної творчості, тримаючи взірцем життя і діяльність великих своїх учителів К. Станіславського і Л. Курбаса. Кожен рік навчання залишав глибокий слід у розумі і серці юнака: додавав знань, відточував чуття, а головне – виробляв своє, тільки Алімові притаманне світобачення.

Закінчивши інститут, Ситник А.І. чотири роки (1966 – 1970) працював режисером у знаменитому Кіровоградському театрі – колисці українського класичного театру. На тій сцені, що й досі зберігає сліди великих корифеїв: Саксаганського, Садовського, Старицького, Кропивницького, Карпенка-Карого, Алім Іванович поставив свої чотирнадцять спектаклів, осучаснюючи драматургію, дивуючи глядача режисерською майстерністю. Він разом з акторами прагнув пробудити в людях добро, позитивні почуття, навчити їх доброзичливо ставитись до оточуючого світу. І це йому вдавалося, бо він був філософом вистави, умів осмислити її в цілому, пропонуючи глядачу свою творчу концепцію. Він відчув на собі, що режисерській творчості немає меж.

У 1970 році доля привела А.І. Ситника до Черкаського музично-драматичного театру, міцно, на все життя пов'язавши його з іменем і землею Великого Тараса. Тож на четвертому десятку років, вступаючи на посаду головного режисера, він визначив кредо свого життя, взірцем поставивши Тараса Шевченка, схилиючи голову перед його геніальною творчістю. Для режисера ця легендарна особистість стала прикладом, невичерпним джерелом натхнення, головною метою творчості.

Майстерність і творча діяльність Аліма Івановича були відзначені державою. У 1979 році йому присвоєно звання «Заслужений артист УРСР».

А.Ситник мав рідкісне відчуття багатобарвності і багатогранності свого життя, умів розпізнавати у драматургічному творі те, що робить його актуальним, потрібним саме сьогодні, в цей час.

З 1994 року працював художнім керівником Черкаського обласного українського музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка. У творчості він ніколи не намагався «копіювати» ефектні витвори своїх колег, і багато вистав на українській сцені в Черкаському театрі йшли завдяки художньому керівнику А. Ситнику під грифом «вперше».

Заслуги А.І. Ситника були високо оцінені. У 2002 році йому було присвоєно почесне звання «Народний артист України».

38 років Алім Іванович очолював Черкаський драмтеатр, не боячись конкуренції, а навпаки, – надаючи можливість працювати на сцені іншим постановникам, відомим режисерам. Його режисерські доробки відомі далеко за межами Черкаської області. У 2003 – 2004 роках на сцені Національного драмтеатру ім. І. Франка глядачі мали щастя побачити кращі вистави Черкаського драмтеатру, серед яких особливе місце займала п'єса «Вишневий сад» (А.Чехов) А. Ситника. У 2005 – 2006 роках з успіхом відбулися гастролі нашого театру з виставою Аліма Івановича «По той бік Голгофи» («Варавва») у Києві, Полтаві, Львові, Сумах, Житомирі та в інших містах України.

Театр, керований А. Ситником, досягнув того ступеня зрілості, коли кожний новий спектакль стає серйозним творчим іспитом на право говорити з глядачами про найскладніші проблеми сучасності. За роки роботи в Черкаському театрі Алім Іванович поставив біля 70 вистав. Основні з них: «Емілія Галотті» (1975), «Тил» (1977), «Медея» та «Дикий Ангел» (1978), «Рядові» та «Стіна» (1984), «Анжело, тиран Падуанський» (1986), «Гайдамаки» (1989), «Суєта» (1994), «Вишневий сад» (2002), «Варавва» (2003), «Любов під в'язами» (2006), «Князь Ярослав» (2008). Ці вистави збагатили репертуар високохудожньою драматургією та втіленням її на сцені сучасними неординарними засобами виразності. Прем'єра спектаклю «Князь Ярослав» І. Кочерги відбулася, коли її постановник Алім Ситник був уже невиліковно хворим. На Всеукраїнському фестивалі «Данапріс» (Запоріжжя, 2008) виставу «Князь Ярослав» глядачі нагородили тривалими аплодисментами.

На 69 році життя після тривалої, тяжкої хвороби перестало битися серце видатного українського режисера Аліма Івановича Ситника, громадського діяча, народного артиста України, лауреата премій Миколи Садовського та Сергія Данченка.

Сьогодні багатьом не вистачає мудрості відомого митця, досвіду, важеності та просто людини інтелігентної, скромної, порядної, до якої можна було б прийти за порадою і сповна її одержати.

Завдяки режисеру Черкаський театр не втратив свого обличчя, був і залишається театром Аліма Ситника, який не можна сплутати з будь-яким іншим.

ЛІТЕРАТУРА:

Осипов, В. Пам'яті товариша / В. Осипов та ін. // Місто. – 2008. – 25 черв. – С. 15.

Ситник, А. Аліму Ситнику в юності так і не вдалося розвалити театральну класику. А в 60 років він сам став корифеєм / Алім Ситник, Л. Дорошина // Нова Доба. – 1999. – 8 лип. – С. 7.

Попов, М. Золотий ключик Аліма Ситника / М. Попов // Мій дім – Черкаси. – 1999. – Лип. (№9). – С. 8 – 9.

Творча концепція головного режисера А. Ситника // Культура і життя. – 1992. – 1 трав.

Грибенко, В. Надзавдання Аліма Ситника / В. Грибенко // Черкас. правда. – 1976. – 21 жовт.

Ситник Алім Іванович // Діячі культури і мистецтв Черкащини – лауреати премій і почесних звань : довід. / упоряд. Р. П. Круценко, Н. В. Ребякова. – Черкаси, 2003. – С. 35.

Ситник, А. І. // Митці України : енцикл. довід. – К., 1992. – С. 530.

Богдашевський, Ю. Остання вистава Аліма Ситника / Ю. Богдашевський // Укр. театр. – 2008. – №4. – С. 31 – 32 : фотогр.

Козак, Н. «Князь Ярослав» режисера Ситника – фестиваль в мініатюрі / Наталія Козак // Місто. – 2008. – 30 квіт. – С. 12.

Голуб, М. Алім Ситник: «Все, що ми робимо, то для наших глядачів»... / М. Голуб // Місто. – 2007. – 16 трав. – С. 4.

Присяжненко, В. [Про прем'єру «По той бік Голгофи» («Варавва») у Черкас. обл. муз.-драм. театрі] / В.Присяжненко // Укр. театр. – 2003. – №5. – 6. – С. 7.

Шевченко, С. Поема про втрачений оберіг духовності: «Вишневий сад» на черкас. сцені / С. Шевченко // Черкас. край. – 2002. – 25 груд. – С. 8.

16 серпня
100 років від дня народження письменника, перекладача
Д.Х. Паламарчука
(16.08.1914 – 15.11.1998)

*Слова живі, в них є душа і плоть.
Не зі всіма вони запанібрата,
Ненависті батіг їм і оброть,
Їх силоміць не можна загнудати.*

Д. Паламарчук

Вихристюк, А. П. Паламарчук Дмитро Хомич / А. П. Вихристюк // Письменники Уманщини. – Умань, 2001. – С. 194 – 195.

Дмитро Хомич Паламарчук народився 14 серпня 1914 року в с. Івангороді Христинівського району в селянській родині. Його батько самотужки вивчився на агронома, захоплювався історією, філософією, античним мистецтвом, красним письменством, мав невичерпну любов до книги і передав повагу до слова своєму синові.

Навчаючись у Краснопільській семирічці, Дмитро Паламарчук дуже любив уроки літератури. Зачитувався творами О. Олеся, під впливом якого в сьомому класі почав віршувати, захоплювався прозою В. Винниченка, і сам писав прозу. Потім з'явився новий кумир – В. Сосюра.

Закінчивши семирічку в 1931 році, почав трудитися в колгоспі. Займався літературною працею, захоплювався живописом, був хорошим художником, постійно мріяв про освіту. Жага до навчання привела його в Одеський художній технікум. Та цього було замало, і юнак вступає до Одеського педінституту на літературний факультет, надаючи перевагу вивченню іноземних мов. Навчаючись, потроху писав вірші і друкувався в газеті «Чорноморська комуна».

У 1939 році закінчив вуз. В цьому році йому неймовірно пощастило, бо зустрівся зі своїм кумиром Володимиром Сосюрою, який, повертаючись з Кавказу пароплавом, завернув до Одеси, маючи там кілька виступів і зустрічей з молоддю. Відбулася щира, довга розмова. В. Сосюра розчулився, слухаючи вірші молодого поета, і присвятив «вельми поміт-

ному початківцю» один із своїх віршів, подарував юнакові свою нову поему, яка ще не мала назви.

Перед війною недавнього студента забрали до армії. Коли почались воєнні дії 1941 року, танкова бригада, в якій служив Паламарчук, опинилася на окупованій території не з своєї волі, але долю свою він визначив сам: брав безпосередню і активну участь у національно-визвольному русі проти німецьких окупантів. Довелося і листівки розповсюджувати, і в партизанських загонах побувати, і поспілкуватися з видатними керівниками. Ось за це йому «перепало». Навесні 1944 року Дмитра Паламарчука було заарештовано. Схопили його на Рівненщині, потім привезли до Києва на слідство. Оскільки по справі проходив один, а війна наближалася до кінця й режимові були потрібні робочі руки, то отримав він відносно м'який вирок – 10 років замість розстрілу. Перші роки перебував у київській колонії, а 1948 року його відправили до концтабору в Інті (Крайня Північ), де перебував до 1954 року. Разом з іншими засудженими працював на шахті. Спочатку у вибої, а потім колектором: досліджував якість вугілля, брав проби, засікав пласти – став справжнім фахівцем.

На північному вигнанні Д. Паламарчук познайомився з дуже цікавими людьми: Григорієм Кочуром – поетом, перекладачем, людиною енциклопедичних знань, з перекладачем Юрієм Лісняком, з поетом І. Савичем, актором А. Хименком, а також з багатьма високоосвіченими особистостями. Саме Г.П. Кочур допоміг Дмитру Хомичу розкрити очі на місце і значення неокласиків в українській літературі, зокрема М. Зерова, на оригінальність віршування та значення перекладацької діяльності.

У таборі Паламарчук оволодів великою загальною культурою, визначився як поет і поступово переключився на переклади, добре знаючи кілька європейських літератур, багато іноземних мов, робив твори зарубіжних письменників надбанням українського читача.

Почалася наполеглива перекладацька робота письменника. Перекладав він виключно з оригіналу і тільки те, що відповідало його власним настроям і переконанням. Постійно удосконалюючи вивчені іноземні мови, спілкуючись із «союзниками», він спочатку уважно дослуховувався до літературного твору, зокрема поезій, вивчав їх напам'ять, а потім ночами, коли в камері всі спали, перекладав Шекспіра. Часто доводилося йому сидіти в карцері, в ізоляторі, тому найбільше перекладів було написано там, де ніхто не заважав.

Сам автор говорив, що «...переклад – справа марудна, довготривала. Інколи доводиться місяцями, роками ходити довкола однісінького віршика. Поки він, чужий, не стане твоїм, не зазвучить у тобі, як рідний...».

Після закінчення табірному терміну Дмитро Паламарчук разом зі своїм другом Г. Кочуром залишається на Інті. Разом будують хатину, де працюють, перекладаючи твори.

Коли дізнався, що можна повернутися в Україну, на рідну землю, зразу з Кочуром поїхали до Києва. Та в Києві оселитися не дозволили, тому Дмитро Хомич приїхав до батьків дружини в Богуслав, тяжко працюючи фізично, щоб заробити на хліб. Та ночами займався улюбленою перекладацькою роботою.

Талант перекладача Паламарчука був помічений М. Рильським, який не лише допоміг з пропискою в Ірпені, а й благословив його і «влаштував» у літературі. І почалося знову нове письменницьке життя. З 1958 року працює в царині літературного перекладу. Дмитро Хомич, крім повного перекладу Шекспірових сонетів (1966), наперекладав цілу бібліотеку. Побачила світ книжка Байронової лірики, поезії Петрарки, А. Міцкевича, В. Брюсова, Г. Гейне, М. Богдановича. Його перу належать переклади романів Г. Флобера «Саламбо», А. Франса «Сучасна історія» та «Боги жадають», О. Бальзака «Втрачені ілюзії», Жюль Верна «Двадцять тисяч лье під водою», Г. Уельса «Острів доктора Моро» та «Війна світів», Стендаля «Пармський монастир», Ф. Моріака «Дорога в нікуди» та багато інших. Перекладав з російської, білоруської, чеської, німецької, французької, польської, англійської, італійської, грузинської, сербо-лужицької, з єврейської. Окремими виданнями вийшли переклади віршів Тувіма (1963) та Ріцоса (1965). Список перекладацького доробку можна було б продовжувати.

У 1964 році Паламарчук брав активну участь у роботі над виданнями «Антології чеської та словацької поезії», а у 1971 – «Антології білоруської поезії».

З 1966 року перекладач став членом Національної спілки письменників.

За кращий художній переклад творів світової літератури удостоєний премії ім. М. Рильського (1990). Це надало снаги Дмитру Паламарчуку прожити плідні творчі роки.

Захопившись напруженою перекладацькою діяльністю, власних віршів Паламарчук майже не писав. Лише коли Україна проголосила незалежність, знову звернувся до власної поезії.

У 1995 році за життя поета вийшла книга «Подзвіння». До цієї збірки ввійшли оригінальні та перекладні поезії, що створювались упродовж 50 років і були поетичною історією цілого покоління, котрому судилися Голо-

домор, Великий Терор, Велика Вітчизняна війна, сталінські концтабори, праця до знемоги і ...Незалежна Українська Держава.

15 листопада 1998 року серце поета і перекладача Д.Х. Паламарчука зупинило ритм життя. Похований в Ірпені. Вулицю, на якій він мешкав, названо його ім'ям.

ЛІТЕРАТУРА:

Дмитро Паламарчук : [життя і творчість. Вірші та переклади] // Українське диво. – К., 2005. – Кн. II. – С. 516 – 520.

Вихристюк, А. П. Паламарчук Дмитро Хомич : [життя і творчість Д. Х. Паламарчука. Вірші поета] / А. П. Вихристюк // Письменники Уманщини. – Умань, 2001. – С. 194 – 195.

Череватенко, О. Ні, не загинеш ти безслідно в німім безслав'ї своїм : [життя і творчість Д. Х. Паламарчука. Вірші та переклади поета] / О. Череватенко // Дніпро. – 1991. – №7. – С. 65 – 82.

Письменники радянської України 1917 – 1987 : бібліогр. довід. упоряд. В. К. Коваль, В. П. Павловська. – К., 1988. – С. 457.

Мусієнко, З. Дмитрові Паламарчуку – 70 / З. Мусієнко // Літ. Україна. – 1984. – 16 серп. – С. 5.

21 серпня

**75 років від дня народження В.М. Луценка,
балетмейстера, керівника народного ансамблю танцю
«Черкащанка» ЧНУ ім. Б. Хмельницького
(21.08.1939)**

Про людей його професії, їх творчість пишуть нечасто. Валентин Михайлович Луценко понад 50 років віддав розвитку хореографії на Черкащині. Він – художній керівник народного аматорського ансамблю танцю «Черкащанка» Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Народився Валентин Михайлович Луценко 21 серпня 1939 року в м. Іркутську, у родині сибірських будівельників.

У ті далекі роки ще нічого не говорило, що

із кмітливого білявого хлопчика виросте талановитий митець. Тоді здавалося, що Валентин продовжить сімейну традицію. Хлопець закінчив у Луганську школу ФЗУ будівельного профілю і повернувся у Ватутіне, куди переїхали батьки з Іркутська. Тут він працював у місцевому будівельному управлінні.

Та доля приготувала для Валентина інший шлях. Будучи учасником танцювального гуртка при Ватутінському будинку культури, він зустрічається із талановитою захопленою людиною, яка круто змінила життєві орієнтири молодого робітника.

Миколі Петровичу Дороніну, керівнику танцювального колективу, першому вдалося відкрити хореографічне обдарування юнака, ввести його в чарівний світ танцю та прищепити любов до нього на все життя.

Згодом, у 1956 році Валентин Луценко переїжджає у Черкаси. Тут відбувається випадкова зустріч (деякий час проживали в одній кімнаті) із студентом-практикантом Василем Симоненком. Вони тоді не знали, що один із них стане ушавленим українським поетом, а другий прославить себе як майстер національної культури і мистецтва. Були чарівні вечори, що наповнювалися розмовами, творчими планами (у кожного своїми).

Радість першого успіху прийшла до Валентина Луценка у 1967 році, коли він уперше в складі Черкаського народного хору став лауреатом Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Москві і був нагороджений срібною медаллю.

Потім була служба в армії, виступи в Ансамблі пісні й танцю двічі Червонопрапорного Балтійського флоту. Після армії знову повертається у Черкаський заслужений український народний хор.

З 1964 року Валентин Михайлович працює солістом балету в обласному музично-драматичному театрі ім. Т.Г. Шевченка, а з 1977 по 1988 роки – головним балетмейстером.

За цей період в театрі митець поставив близько 25 постановок до спектаклів: «Назар Стодоля», «За двома зайцями», «Кайдашева сім'я», «Безталанна», «Конотопська відьма» та ін.

Однак, найбільше визнання до Луценка-хореографа приходить коли він паралельно із роботою у театрі очолює народний самодіяльний ансамбль танцю «Черкащанка».

Саме в ансамблі розкривається його мистецький, організаторський і педагогічний потенціал. Людина із невичерпною енергією, він не тільки підтримував прагнення учасників колективу зберігати його кращі традиції, але й підняв їх творчу ініціативу на новий рівень.

Професійний танцівник, він багато робить для подальшого підвищення майстерності учасників ансамблю, щедро ділиться особистим досвідом, освоєння складної танцювальної техніки й акторської майстерності.

Основу репертуару колективу складають танцювальні композиції та танці народів України. Зокрема, хореографічні композиції «Квіти України», «Розпрягайте хлопці коні», українські «Козачок», «Паняночки» та ін. Значна увага в постановчій роботі приділяється обробці фольклору та створенню на його основі варіантів сценічного танцю. Чимало танців ґрунтується на місцевому матеріалі.

За плідну роботу в цьому колективі, що відомий не лише в Україні, а й далеко за її межами, Валентин Михайлович одержав звання заслуженого працівника культури України, його було нагороджено Почесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

Ансамбль «Черкащанка» демонстрував кращі перлини українського народного танцю глядачам у Польщі, Німеччині, Румунії, Чехії, Словаччині, Болгарії, Сирії.

За велику концертну діяльність, майстерність солістів ансамблю, пошукову творчу роботу колектив нагороджувався преміями імені Олега Кошового, Миколи Островського.

Валентин Михайлович не зупиняється на досягнутому. Народний самодіяльний ансамбль «Черкащанка» брав участь у Сьомому Середземноморському Міжнародному фольклорному фестивалі танцю, який відбувся у вересні 2012 року на Кіпрі. На ньому колектив представив не лише мистецтво народного танцю України, а й сприяв зміцненню міжнародного іміджу держави.

І сьогодні Валентин Михайлович Луценко окрилений танцем, у творчому пошуку, сповнений кипучої енергії, бажанням працювати й творити.

ЛІТЕРАТУРА:

Луценко, В. Валентин Луценко: життя в ритмі танцю : бесіда з Валентином Луценком, хореографом ансамблю «Черкащанка» / записала Вікторія Василега // Ритм України. – 2010. – С. 62 – 63.

Стопхай, Ю. «Черкащанка» розкрила талант Валентина Луценка / Ю. Стопхай // Нова Доба. – 1999. – 22 лип. – С. 2.

Черненко, Ю. Покликання / Ю. Черненко // Черкас. правда. – 1989. – 21 лип.

Іволгін, О. В. Душі криниця / О. В. Іволгін // Голос профспілки. – 2011. – Лют. (№1). – С. 8.

Самодіяльний народний ансамбль танцю «Черкащанка». – Черкаси : [б. в.], 1993. – 6 с.

Юрченко, С. Наша гордість – «Черкащанка» / С. Юрченко // Земля черкаська. – 2003. – 16 трав. – С. 1.

**9 вересня
50 років від дня народження
письменниці, літературознавця**

**В.М. Коваленко
(09.09.1964)**

Творчість – це, в першу чергу, пізнання себе, це бажання самоствердитися... Творчість – то є любов до всього світу... Якщо я не буду творити, я просто втрачу себе...

В. Коваленко

Коваленко, В. М. «Якщо я не буду творити, я просто втрачу себе» / В. М. Коваленко // Смілян. обрії. – 2005. – 11 берез. – С. 7.

Поетеса Валентина Коваленко – одна з тих жінок, душі яких не втрачають натхнення під тягарем щоденних турбот, а, навпаки, саме творчість дає їй сили, аби долати всі життєві негаразди.

Жіночий світ поезії і прози Валентини Михайлівни глибокий, багатогранний, пристрасний, магічний, джерельно-свіжий. Художність її творчості висока, талановита, трепетно окрилена, мелодійна. Її слово, як і людина, таїть у собі цілий світ.

Поетеса володіє внутрішніми імпульсами й умінням бачити, чути, відчувати.

Народилася письменниця 9 вересня 1964 року в селі Самгородок Смілянського району в селянській сім'ї Михайла Федоровича та Лідії Федорівни Чуйченків, у родині, залюбленій у землю, закоханій у рідний край. Рід, родина, дім – це невичерпний генератор енергії, з якого поетеса завжди черпала теми для творчості.

З Самгородка, батьківщини письменниці, багатого історією та людьми краю, оспіваного Тарасом Шевченком, пролягли стежки поетеси у світ.

Тут, на рідній землі, «у запічку під задимленою сажотрускою», зазерилося перше, навiane дівочою фантазією віршення та почалися перші життєвські університети. Самгородок – не просто звичайний об'єкт літературної уваги Валентини Коваленко, яка знаходить тут теми й сюжети для своїх творів, а щось масштабне й воістину символічне. Духовність його, історична доля людей – це шлях крізь століття всього нашого народу. Самгородський край, селянський з діда-прадіда рід – то міцний підмурівок своєрідного ставлення письменниці до життя, освяченого повсякчасною присутністю предків, а щонайперше – матері й батька:

Мені від батька – поле медвяне...
Мені від мами – світ у ті Світи,
Яких не перебудуть
Й не обійти,
Й не вимірять... лиш серцем досвітить.
(«Третій світ мій»).

Рідній ненці присвятила вірші «Кручений панич», «Зимове», «Зношується безсонням», «Святки», «Не печалься, мамо, що зозуля кличе»... А татові – цикл поезій «Лугова ідилія» та «Вічність».

Неоціненне значення у становленні художньої довершеності поетеси мали дід Федь та баба Ганна, яким поетеса присвятила ряд віршів. Світлою згадкою про діда Федя, народного гумориста, талановитого оповідача є поема «Дзвони житніх китиць», «Дідове»... Дорогій бабусі Ганні присвятила поезії, серед яких найяскравіша – «В гостях у дитинства».

Валентина Коваленко навчалася в Макіївській середній школі. Перша вчителька Галина Євменівна напророкувала дівчинці стати поетесою, бо побачила її творчі здібності, незвичайну уяву й фантазію. З дитинства Валентина Михайлівна була безмежно залюблена у книгу, в українське слово, а запах бібліотеки манив до себе, заворожуючи якоюсь таємничою силою. Так і поріднилася з мистецтвом.

Закінчивши школу, вступила в технікум, згодом – на філологічний факультет Черкаського педагогічного інституту, після закінчення якого (1989) поглиблено вивчає історію України, переймається її культурою, самотужки осягає сторінки світової історії, культури та мистецтва, одночасно маючи за настільну книгу Шевченків «Кобзар».

Трудова діяльність педагога розпочиналася в дошкільному навчальному закладі Самгородка, потім працювала вихователем в дитячому садочку №4 м. Черкас, згодом – вчителем української мови та літератури в Черкаській середній школі №5. Дуже любила свою роботу і при цьому

сама була люблячою мамою власних двох дітей, яких дбайливо і терпляче доглядала й виховувала.

Наполегливо й невтомно віддаючись праці, захищає дисертацію. Нині – на викладацькій роботі, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Поетична творчість Валентини Коваленко розпочинається з дитинства, а перший друкований вірш «Берізка» з'явився у Смілянській газеті «Червоний стяг» (1980). Згодом були публікації в черкаських та інших періодичних виданнях. 1993 рік ознаменований виходом першої збірки із символічною назвою «3 любові». Одна за одною виходили у світ збірки письменниці «Перевесла істин» (1996), «Приворот-зілля» (1997). З'явилася проза для дітей – збірка «Вовчик» (1999, 2010).

Знаковою для письменниці стала поема «Ненароджене сонце, або Великий піст Зінька Самгородського» (2000). Вона підготувала наукове дослідження про Зінька Петровича Стригуна, ватажка українських повстанців, про якого писав у своїй славнозвісній поемі відомий письменник, наш земляк Тодось Осьмачка.

З 1998 року Валентина Коваленко – член Національної спілки письменників України, нині – голова Черкаської обласної письменницької організації, член Ради НСПУ.

Абсолютна більшість творів письменниці духом і змістом тягнуться до села, до землі й матінки-природи, до історичного й духовного коріння. Теплим словом відгукнувся про поетесу Сергій Носань: «Валентина Коваленко – вся, душею і тілом – від хліборобського селянського кореня, від вродженої ґречності й шляхетності традицій трудового щоденного буття, від народної пісні, а тому світло і світ села, краса землі й праця на ній, повага до родини, роду і народу стали джерелом Валентининої творчості, її світоглядом і образним баченням, художнім мисленням».

Значне місце у творчості письменниці займає пейзажна лірика, обожнення природи та її немеркнучої краси. Для кожної пори року поетеса знайшла щось прекрасне й неймовірне. Поезія її, радісна, життєстверджуюча, одухотворена, лірична, змушує по-іншому оцінити багатство барв, серед яких живемо:

Сном ісповзе з вишень сивий досвіток,
Й викреше день світ зелених зіниць...

Авторка зачарована природою, яка дарує людині спокій, забирає тривоги, демонструє свої скарби. Вірші пронизані динамікою світовідкриття, світонародження, пафосом всеоб'ємності і всеосмисленості.

Валентина Коваленко – патріот своєї Батьківщини, а патріотизм – це пам'ять, жертвовність і боротьба. Цілий ряд своїх творів присвятила українській історії та народу. Вона занепокоєна байдужістю сучасного покоління до минулого України та її славних синів та дочок, а тому закликає берегти пам'ять про історичну минувшину рідного краю.

Валентина Михайлівна – художниця слова, талант її найбільш несподівано й неординарно виявився в інтимній ліриці. Святість і розчарування, всеосяжність і приземкуватість, рай і пекло – усе є в любовно-барвистому доробку письменниці (збірки «З любові», «Перелесниця» (2006), розділ «Трунку Сварожого рога», відзначеного у 2004 році обласною літературною премією «Берег надії» імені Василя Симоненка. «Любовні етюди» поетеси допомагають пізнати себе, світ, людей, природу. А жінка у її творчості велично прекрасна і незбагненна, здатна підкорити неосяжний світ.

Валентина Коваленко не лише поет, прозаїк, а й літературознавець, мудрий наставник, здатний поділитися своєю майстерністю й досвідом з обдарованою молоддю (розпочинала з літературного гуртка в ЗОШ №5, продовжувала в роботі літературної студії «Версія» Національного університету ім. Б. Хмельницького...) та з учителями. Вона є автором навчально-методичних посібників для педагогів та літераторів-початківців «На осонні слова» (2002), «Поетичний гербарій» (2007) – унікальної книги, відзначеної премією «Благовіст». В. Коваленко є співавтором підручника «Література рідного краю. 5 клас» (2010), автором-укладачем антології творів для дітей «Криничка» (2009), упорядником творів І. Виргана та спогадів про нього, досліджень про творчу лабораторію Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького, В. Симоненка.

В.М. Коваленко – активний громадський діяч, депутат обласної Ради, допомагає населенню у вирішенні різних питань. Якщо вона не в змозі чимось зарадити, конкретно й зримо надати допомогу з певної причини, то, повертаючись з особистого прийому громадян, виливає на папір віршем чи образом щось з почутого чи побаченого, бо має просто унікальну, чіпку пам'ять і дуже вразливу душу.

Письменниця збагатила українську літературу неймовірними творами, що розливають світло й тепло, несуть унікальну психологічну силу, надихають бути справжніми людьми, не забувати свій родовід, історію, цінувати й любити кожну мить свого життя, вчать кохати й бути коханими і пам'ятати... Про тих, хто поруч і далеко, про живих і мертвих, рідних і чужих. Вона вчить створювати свій Рай на землі.

ЛІТЕРАТУРА:

Твори В. Коваленко

До щирця поетичного слова: психологія письмен. праці, психоаналіт. інтерпретації худож. текстів : [навч. посіб.] / В. Коваленко. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 352 с.

Література рідного краю: (літературна Черкащина): посіб. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В. М. Коваленко, О. О. Мануйкін, В. Т. Поліщук [та ін.]. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2010. – 252 с. : іл.

Криничка: антол. творів письм. Черкащини для дітей та юнацтва. [У 2 т.] / [авт.-упоряд. В. Коваленко]. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2009. – 2 т.

Іван Вирган: на підступах до поеми / В. Коваленко, І. Кошова. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2008. – 72 с.

Тобі б моїм поговорить вогнем...: любов.-ерот. лірика / В. Коваленко | стегна підпливуть, як дві форелі... : любов.-ерот. лірика / Л. Даценко. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 53, 57 с. зустріч. паг.

Вовчик: повість, оповідання, новела, 2-е вид., допов. / Валентина Коваленко. – Черкаси : Брама, 2006. – 127 с.

Зм : Вовчик : повість. Втеча. Подарунок від Діда Мороза. У підвалі : оповідання. Червоточинки : новела.

Перелесниця: любовні етюди / В. М. Коваленко; передм. С. Процюка, Н. Зборовської, В. Поліщука та ін. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 80 с.

Поетичний гербарій : літературно-творча студія : метод. посіб. / В. М. Коваленко; передм. В. Пахаренка. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 256 с.

Трунок Сварожого рога : поезії, проза / В. Коваленко; передм. Ю. Тимошенка, М. Слабошпицького. – Черкаси : Брама, 2002. – 272 с.

На осонні слова : методика роботи з літературно обдарованими учнями : посіб. для вчителя / В. Коваленко. – Черкаси : Брама, 2004. – 120 с.

Ненароджене сонце, або Великий Піст Зінька Самгородського: поеми / В. Коваленко; передм. В. Поліщука; післямова П. Линовицького. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2000. – 88 с.

Приворот-зілля : поезії / В. Коваленко. – К. : Гранослов, 1997. – 75 с.

Перевесла істин : поезії, оповідання / В. Коваленко. – Черкаси : Холод. Яр, 1996. – 65 с.

З любові : поезії / В. Коваленко. – Черкаси : ІНЛЕС, 1993. – 56 с.

Про В. Коваленко

Галаєва, О. Джерела художнього мислення Валентини Коваленко. Своєрідність поетичного світу Валентини Коваленко. Психопоетика прози (новел, оповідань) Валентини Коваленко. Ремінісценції дитинства у повісті «Такий мій рай» / Оксана Галаєва // Галаєва Оксана. Магія образного слова. – Черкаси, 2012. – С. 63 – 159.

Поліщук, В. Т. Від її поезії – високо й хороше... (Валентина Коваленко) / Володимир Поліщук // Про класиків, неокласиків і сучасників. – Черкаси, 2007. – С. 335 – 338.

Кошова, І. Любовна рапсодія Валентини Коваленко / І. Кошова // У полоні слова. – Черкаси, 2008. – С. 119 – 124.

Кошова, І. «Цей ліс, як ми...» В. Коваленко. «Вісь» : спроба інтерпретації / І. Кошова // У полоні слова. – Черкаси, 2008. – С. 108 – 118.

Тимошенко, Ю. Чуттів немірний світ: поетичне світотворення Валентини Коваленко / Ю. Тимошенко // Коваленко В. Трунок Сварожого рога. – Черкаси, 2002. – С. 5 – 10.

Філолог за фахом, письменниця – за покликанням, Валентина Коваленко : бібліограф. нарис. – Черкаси : б. в., 2004. – 16 с.

«Якщо я не буду творити, я просто втрачу себе» : [поетеса В. Коваленко про свій творчий шлях] / В. Коваленко // Смілян. обрії. – 2005. – 11 берез. – С. 7.

Шквар, Г. «Окультурюймося краще духовно, а не на красивих словах» [про черкас. письм., деп. Черкас. обл. ради В. М. Коваленко] / Ганна Шквар // Черкас. край. – 2008. – 23 трав. – С. 4.

10 жовтня

125 років від дня народження

поета-перекладача

М.О. Драй-Хмари

(10.10.1889 – 19.01.1939)

*Долі своєї я не клянучу:
бути луною, будить луну.
Віршником був я рунних полів –
знівом на дуків дух мій горів.*

М. Драй-Хмара

Драй-Хмара, М. «Долі своєї я не клянусь»: [вірш] / Михайло Драй-Хмара // Драй-Хмара, М. Поезії. – Черкаси, 2004. – С. 28.

Михайло Панасович Драй-Хмара... Один із славних синів Чорнобаїщини, поет і перекладач, учений, педагог, чия творчість має право на своє окреме місце поруч інших представників символізму. Його людська доля вражає історичною приреченістю і трагізмом на тлі страдницького літературного минулого. Природа була до нього щедрою, надарувавши його і чоловічою вродою, і талантом, і всіма тими чеснотами, які вивищують людину над її оточенням. Досить сказати, що професор Михайло Драй-Хмара володів 19-ма мовами, мав добру, сердечну вдачу, не побоювався віддати свою посаду в «Українському словнику» М. Рильському, коли той вийшов із в'язниці і потребував допомоги. А ще – дуже любив Україну і рідну Черкащину.

Народився Михайло Панасович Драй-Хмара 10 жовтня 1889 року в заможній селянській родині козацького походження в селі Малі Канівці Чорнобаївського району. З п'яти років лишився без матері, яка померла від тифу, тож далі хлопцеві не судилося звідати повномірною родинного затишку й тепла, оскільки вже 9-річним батько віддав його вчителю Циганкову з села Панського, що під Черкасами. Учитель готував Михайла до вступу в гімназію. Про той час набагато пізніше Драй-Хмара зробив один із перших записів до свого щоденника: «Спочатку «монастирське життя» в Панському, від якого я, 9-літній хлопчик, буквально втік. Потім брудна Золотоноша. Далі гімназія...» Михайло блискуче закінчив 4 класи Черкаської гімназії. Ті отроцькі щасливі літа так сонячно і журно він згадуватиме у вірші «Черкаси»:

«Дніпром, сосновим бором і смолою
Повіяло од споминів моїх...
Октави родяться... Днедавній сум
пливе з очей моїх за сині гори
і лине до Дніпра, де срібний шум
кипить під веслами, коли простори
п'яніють од весни, од ярих дум
і каламутять виднокруг прозорий!
Нехай минуший утриває час –
ніколи не забуду я Черкас».

Батько Михайла Панас Драй, розуміючи незвичайні здібності сина, прагнув дати йому освіту. Для того, щоб вивчити дитей, батько продав

майже всю землю. В селі з гордістю говорили: «Драй не пожалів землі, щоб вивчити дітей, а він мав 12 десятин землі. Був у селі старостою, нагороджений медаллю за врятування дітей на пожежі». Далі у Михайла було навчання в Колегії Павла Галагана в Києві, що була найкращою приватною гімназією (на кшталт сьогоденного Оксфорда). Лише надзвичайні здібності відчинили сільському хлопцеві двері в елітарний храм науки. Ці роки навчання він пізніше назве «найщасливішою добою свого життя». Тут він досконало опанував французьку, німецьку, латинську і грецьку мови, тут почав писати свої перші поезії російською мовою. По закінченні Колегії в 1910 році отримав від неї в дарунок гроші і одяг і восени цього ж року вступив на історико-філологічний факультет Київського університету, де одержав стипендію на 4 роки.

Ще в студентські роки публікує високо оцінені філологічними авторитетами наукові праці, має закордонні студії, одержує за одну з розвідок золоту медаль Київського університету. По завершенні навчання, у 1915 році, Михайла Драй-Хмару лишають на кафедрі японознавства для здобуття професорського звання. Але у зв'язку з початком I-ої світової війни Київський університет евакуювали до Саратова, а Михайла Драй-Хмару відрядили до Петербурзького університету, як професорського стипендіата, де він працює під керівництвом таких філологів, як Шахматов, Лавров, Бодуен де Куртене, відвідує літературні вечори тодішніх знаменитих російських поетів. Особливо захоплюється Блоком, знайомиться з Єсеніним. Саме в Петербурзі професор додає до свого прізвища другу частину «Хмара». Чомусь для антинімецьки настроєних росіян прізвище «Драй» звучало, як німецьке, отож, щоб не дратувати їх, Михайло Панасович «українізувався». Тут, в оточенні російського літературного бомонду Драй-Хмара прийняв принципово важливе рішення: ти – українець, працюю для свого народу, для своєї культури.

У травні 1917 року Драй-Хмара повернувся в Київ, щоб взяти активну участь у національному відродженні свого народу. Він – професор Кам'янець-Подільського університету, потім очолює кафедру українознавства при Київському медичному інституті, а водночас очолює Слов'янський відділ в Інституті мовознавства при ВУАН, завідує кафедрою загального слов'янознавства в Інституті лінгвістичної освіти, кафедрою загального мовознавства в Інституті лінгвістичної освіти. Працював у Комісії для дослідження історії української мови (спільно з Аг. Кримським редагував збірник Комісії). Цілковито поглинутий викладацькою, адміністративною і науковою діяльністю, він виривав для літературної праці лиш нечасті паузи.

Друкувати свої вірші українською мовою Михайло Драй-Хмара почав у 1920 році, в 1926-му вийшла його перша збірка «Проростень». Співець споглядання, як часто називали його сучасники, він не був відстороненим споглядачем, мав своє бачення світу і свою оцінку подій. Драй-Хмара, власне, як і інші неокласики 20-х років (Хвильовий, Куліш, Осьмачка, Плужник та ін.) гостро відчував наближення апокаліптичної пори і пророче провів її у цілому ряді поетичних творів («На могилі Руданського», «І знов як перший чоловік», поемі «Кошмар» та ін.), у щоденникових записках та листах. Драй-Хмара, як поет, багато в чому був мрійником. Так, він вважав Україну схожою на Еладу, що йде «всесвітнім шляхом». Багато віршів присвятив також драматичній історії рідної землі, її славетному минулому, сміливості й гордості наших предків. Завдяки його перекладам читачі знайомляться з найкращими майстрами світової поезії: А. Міцкевичем, Ш. Бодлером, О. Блоком, П. Верленом, С. Єсеніним, М. Лермонтовим, О. Пушкіним. Крім того, Драй-Хмара видав кілька робіт з літературознавства. Це – монографія «Леся Українка», праці, присвячені білоруським письменникам М. Богдановичу та Я. Купалі.

У 1928 році Михайло Панасович востаннє приїжджає у рідні місця, на Чорнобаївщину, щоб забрати до Києва свого батька, якого місцева влада визнала куркулем і забрала хату. А в 30-х роках почалася чорна смуга в житті М. Драй-Хмари: він потрапляє поза літературні віднокола. Його сонет «Лебеді» викликав шалену атаку на автора і його товаришів. Поета звинуватили у поширенні контрреволюційних ідей і всіякій нісенітниці. Драй-Хмару звільнили практично з усіх посад і влаштуватися на будь-яку роботу йому було дуже непросто. Першим з неокласиків був заарештований М. Рильський, Драй-Хмара всіма силами намагався допомогти його родині. Та «Лебеді» стали лебединою піснею поета – у лютому 1933 р. Михайла Панасовича заарештовують, звинувативши в приналежності до організації ОУН. Ці звинувачення були сфабриковані, та всі його твори були вилучені з бібліотек і заборонили друкуватися. Через три місяці випустили з в'язниці, але не забарилися з другим арештом. В 1935 році він знову за ґратами за стандартними звинуваченнями у націоналістичній контрреволюційній діяльності. І хоча Драй-Хмара вперто заперечував свою причетність до міфічної організації, його засудили до 5 років виправних таборів. В 1938 році йому додають 10 років за участь в антирадянській пропаганді в таборі.

Вивезли поета на Далекий Схід, не даючи змоги побачитись з рідними. На Колімі весь час перекидали з одного табору до іншого, щораз посилаючи на гірші і важчі роботи. Йому доводилося працювати на шахтах,

промивати пісок, стоячи по коліна в крижаній воді і т.п. Драй-Хмара страждав і духовно й фізично, про що свідчать його листи до дружини і доньки із заслання. Важкі умови хоч і підірвали його здоров'я, але не зламали духу. Він знаходив сили для того, щоб підтримувати надію у душах своїх побратимів, щоб ще зустрітися зі своїми рідними, сподівався на амністію.

Михайло Драй-Хмара не дочекався виходу на волю. Його життя передчасно обірвалося 19 січня 1939 року в таборі на Колимі. У документах про реабілітацію від 1956 року вказано, що М.О. Драй-Хмара помер від ослаблення серцевої діяльності і похований на березі річки Паутова. За іншими відомостями - розстріляний, коли став у шерензі на місце смертника, хотів врятувати ще зовсім молоду людину. Визнаний невинним, офіційно не встановлено, що був розстріляний, помер від серцевого нападу, з ким не буває? Та скільки талановитих українців пішло у небуття в ті часи?.. Розстріляним відродженням назвав 20-30 роки ХХ ст. літературознавець Юрій Лавріненко.

Донька поета Оксана Амер 1967 року у Сорбоннському університеті захистила дисертацію «Драй-Хмара і українська «неокласична» школа». 1979 року наукове товариство ім. Шевченка в Нью-Йорку друкує перше посмертне видання літературно-наукової спадщини поета, в якому дружина і донька вмістили «Портрет Михайла Драй-Хмари», уривки з щоденника, листи з Колими. 2 грудня 2009 року малоканівецькій школі Чорнобаївського району було присвоєно ім'я Драй-Хмари. Хай же повернеться поет у нашу пам'ять і зостанеться серед нас у красі і добрі, що ними напоєний кожен його рядок, адже він таки справді був особливою людиною і у літературі, і серед людей.

ЛІТЕРАТУРА:

Твори М.Драй-Хмари

Поезії / Михайло Драй-Хмара; упоряд. В. Т. Поліщук. – Черкаси : Брама, 2004. – 168 с.

Михайло Драй-Хмара : літературно-наукова спадщина / вступ. ст. М. Жулинського; передм. О. Ашер. – К. : Наук. думка, 2002. – 590 с.

Щоденникові записи. Нотатки / Михайло Драй-Хмара // Черкаський край – земля Богдана і Тараса. – К., 2002. – С. 523 – 539.

Вибране / М. Драй-Хмара. – К. : Дніпро, 1989. – 541 с.

Вибране / М. Драй-Хмара; передм. С. А. Крижанівського. – К. : Рад. письменник, 1969. – 301 с.

Українці : лекція / Михайло Драй-Хмара // Слово і час. – 2000. – №2. – С. 68 – 71; №3. – С. 66 – 71.

Про М.Драй-Хмару

Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. Вип. 167. Серія «Філологічні науки» / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького ; [голов. ред. А. І. Кузьмінський]. – Черкаси : [Вид. від ЧНУ], 2009. – 154 с.

Тематичний випуск присвячений 120-річчю від дня народження М. Драй-Хмари. Статті про різні аспекти науково-творчої спадщини митця.

Жулинський, М. Михайло Драй-Хмара. Із фаланги неокласиків / Микола Жулинський // Жулинський М. Українська література : творці і твори. – К., 2011. – С. 330 – 348.

Рева, Л. Біографічний дискурс Михайла Драй-Хмари : історіографія, бібліографія / Л. Рева // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2007. – Вип.19. – С. 571 – 580.

Дзюба, І. Михайло Драй-Хмара / Іван Дзюба // Дзюба І. З криниці літ : в 3 т. – К., 2007. – Т.3. – С. 405 – 429.

Поліщук, В. Т. Михайло Драй-Хмара: людина, учений, поет / Володимир Поліщук // Поліщук В. Т. Про класиків, неокласиків і сучасників. – Черкаси, 2007. – С. 227 – 243.

Слабошпицький, М. Наближення до М. Драй-Хмари / Михайло Слабошпицький // Черкаський край – земля Богдана і Тараса. – К., 2002. – С. 519 – 522.

Лавріненко, Ю. А. Михайло Драй-Хмара / Юрій Лавріненко Ю. А. Розстріляне відродження : антологія 1917 – 1933. – К., 2001. – С. 226 – 243.

Іванченко, В. М. Життя і творчість Михайла Драй-Хмари : розробка уроку / В. М. Іванченко // Пед. вісн. – 2007. – №4. – С. 60 – 63.

Драй-Хмара, О. Його любов'ю зігріта: спогади про батька / Оксана Драй-Хмара // Дзвін. – 1993. – №4-6. – С. 147 – 151.

Драй-Хмара: за народженням – черкащанин, за освітою - європеєць, а закатований на російський Колимі // Прес-Центр. – 2012. – 21 листоп. – С. 16.

Пономаренко, М. Неокласик із Черкащини / Михайло Пономаренко // Молодь Черкащини. – 1989. – 9/15 жовт. (№41). – С. 9.

18 жовтня
150 років від дня народження
історика, правознавця, громадсько-політичного діяча,
письменника С.П. Шелухіна
(18.10.1864 – 25.12.1938)

... С. Шелухін належав до тих діячів періоду національно-визвольних змагань, які змігли долати вузько партійну тактику й активно включалися в державотворчий процес...

Т. Осташко

Осташко, Т. Сергій Шелухін / Т. Осташко // Історія України. – 2001. – Лип. (№25/26). – С. 3 – 5.

Народився Сергій Павлович Шелухін (псевдоніми С. Павленко, Денецький, С. Полтавець, С. Ше-ин, Подорожній, Кондратенко, С. Просвітянин та ін.) в селі Деньгах Золотоніського повіту на Полтавщині (нині Золотоніський район) у родині небагатого офіцера-поміщика. Батько його був офіцером, мати походила з роду Демченків (представників козацької старшини).

Дитинство хлопчика проходило «в атмосфері українських традицій з українською мовою і українськими книжками». Велику роль в його вихованні відігравав рідний дядько Всеволод Демченко, сином якого був професор Київського університету.

Початкову освіту здобув вдома. Одним із його домашніх учителів був небіж Т.Г. Шевченка І.Ф. Бойко (син рідної сестри Кобзаря Ярини). Закінчив народну школу, потім навчався в Лубенській класичній гімназії, у якій директором і вчителем грецької мови був відомий український діяч і письменник М.Т. Симонов (Номис), видавець славнозвісного збірника «Українські приказки, прислів'я та таке інше», що посідає почесне місце у світовій фольклористиці.

С. Шелухін закінчив гімназію в червні 1883 року. Та ще навчаючись у 8-му класі гімназії, він написав підручник з тригонометрії, схвалений математиком Л.Є. Вінклером. Це вплинуло на атестат зрілості випускника,

тому що мав у документі запис: «спеціальні успіхи в математиці». Тому й вступив на фізико-математичний факультет Київського університету Святого Володимира.

Прослухавши курси професорів Ващенко, Захарченка, Авенаріуса, Ромера, Шіллера та інших видатних науковців, перевівся на юридичний факультет (1885), який закінчив у 1888 році.

Одним з його друзів по університету був визначний український поет В.Самійленко, поруч з яким «було багато товаришів, найперше тих, що любили музику й поезію». С. Шелухін в Києві зустрічався з Лесею Українкою, М. Лисенком, І. Франком.

З 1889 року Сергій Шелухін працював журналістом у газеті «Бессарабец». У цьому ж році закінчив повний курс юридичних наук в університеті зі званням «дійствительного студента» і вступив на службу до Кіровоградського окружного суду, із того часу до 1917 року служив по судовому відомству, в якому пройшов усі ступені юридичної праці: помічника секретаря, секретаря цивільного відділу суду, помічника секретаря карного відділу, виконуючого обов'язки нотаріуса суду, слідчого, товариша слідчого дільниці, мирового судді, товариша прокурора, прокурора суду, члена окружного суду по цивільному відділу, голови одеського окружного суду в чині дійсного статського радника. За цей час довелося часто міняти місця проживання.

З 1891 року Сергій Павлович знову займався журналістською діяльністю, був фактичним редактором «Елисаветградского вестника».

На літературній ниві відзначився в основному поезіями. Вірші С.П. Шелухіна під псевдонімом С. Павленко друкуються в часописах «Зоря», «Рада», «Світло», «Літературно-науковий вісник», «Буковина», «Україна» - (1907), «Громадська думка», «Рідний край», «Українська хата» (1909), в альманахах та антологіях «Складка», «Українська муза», «Вінок Т. Шевченкові» та інших. Поезія С. Шелухіна пройнята глибоким ліризмом і любов'ю до України. Найбільшу кількість своїх поезій С. Павленко надрукував в «Українській хаті», тому в них часто простежуються мотиви «хатнянської» лірики. Це так званий «Календаріум»: мотив весни («Захід весною в лузі», «Весна»), зими («Зимньої ночі»), мотив сну («Епіграф», «Щастя»), любовна лірика («Чи винні ми з тобою»).

Крім поезії, він писав прозою популярні розвідки українською та російською мовами. Як літературний критик, багато уваги приділяв літературі та публіцистиці. Окрему увагу слід звернути на його розвідку «Літературні простори українства», яка стала основою однієї з двох його книг, що вийшла в 1909 році з однойменною назвою.

У 1905 році організував перші осередки «Просвіти», читав доповіді та публічні лекції, пробуджуючи національну свідомість серед українського населення півдня України.

Із вибухом революції активно поринув у національно-визвольний рух, став чільним діячем Української радикально-демократичної партії (з 1917 – УПСФ). На Всеукраїнському національному конгресі його обрали до Центральної Ради від Одеси (територіальне представництво). На початку революції в Одесі утворився Український революційний керівничий комітет. До його складу увійшли представники всіх українських партій і угруповань. Головою комітету було обрано С. Шелухіна. Незабаром його обрали до Української Центральної Ради від Українського Військового Генерального Комітету. Сергій Павлович також був членом ЦК Української партії соціал-федералістів. Його політична позиція після повалення самодержавства чітка і виражена.

1918 року Центральна Рада обрала його на посаду Генерального судді України, а згодом – сенатором. Після проголошення IV Універсалу, який законодавчо закріпив незалежність України, С. Шелухін був призначений Міністром судових справ. Після перевороту гетьмана Скоропадського він очолював делегацію України на переговорах з більшовицькою Росією. При Директорії був Міністром юстиції в першому її уряді, входив до складу делегації на переговорах з Антантою в Парижі, але місія була невдахою.

Після придушення більшовиками визвольного руху за незалежність України Сергій Шелухін, як і переважна більшість патріотів, змушений був емігрувати.

Починаючи з 1920 року, жив у Відні. Коли в січні 1921 року відкрився Український вільний університет, Сергій Павлович став викладачем факультету права і суспільних наук, читаючи такі курси: право, етика, релігія і справедливість, історичний огляд українського права. Згодом університет переїхав до Чехословаччини, у Прагу, проте він змушений був залишитися в Австрії у зв'язку з хворобою.

Від 1921 року до 1938-го С. Шелухін обіймав посаду професора кримінального права в Українському вільному університеті в Празі. У 1926 – 1928 та 1935 – 1938 рр. був проректором університету. У 1924 – 1925 роках був професором Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова. Від часу заснування Українського історично-філологічного товариства у Празі (30.05.1923) С. Шелухін належав до його дійсних членів. Протягом останніх років життя брав активну участь у діяльності Українського правничого товариства в ЧСР.

Перу С. Шелухіна належить понад 60 статей і багато книжок з історії українського права й держави. Найпомітніші з них: «Варшавський договір між поляками і С. Петлюрою» (Прага, 1926), «Звідкіля походить Русь» (Прага, 1929), «Додаткові лекції до курсу «Історії українського народу» (Прага, 1932), «Критика нового наукового підручника історії України» (Львів, 1935), «Україна» (Прага, 1937) та інші. На жаль, ми не маємо прямого доступу до цих праць, але їх вже починають друкувати в сучасних журналах. Так, в другому випуску «Хроніки 2000» була надрукована стаття С. Шелухіна «Назва України», якою автор доводить, що назва території «Україна» – місцевого походження, а «Русь» – невідомого, а, отже, справжньою назвою є перша.

Помер С.П. Шелухін 25 грудня 1938 року, похований у містечку Ржевницях, поблизу Праги.

Відаючи належне С.П. Шелухіну, його ролі в історії національно-визвольних змагань, відомий український історик та політичний діяч Д.І. Дорошенко писав: «Ваше ім'я, Сергій Павлович, уже записане на сторінках української історії, і того, що Ви зробили для рідного краю, будучи покоління не забудуть».

ЛІТЕРАТУРА:

Рясна, О. О. Історик, фольклорист, письменник, перекладач, поет... / О. О. Рясна // Рідні голоси з далеких далей. – Черкаси, 2000. – С. 49 – 53.

Верстюк, В. Ф. Шелухін С. П. / В. Ф. Верстюк, Т. С. Осташко // Верстюк В. Ф. Діячі Української Центральної Ради. – К. – 1998. – С. 191 – 193.

Шелухін Сергій Павлович // Провідники духовності в Україні. – К., 2003. – С. 112.

Гоцуляк, В. В. С. Шелухін про національну історичну самосвідомість та українську мову / В. В. Гоцуляк // Етносоціальні процеси на Середньому Подніпров'ї : минуле і сучасність. – Черкаси, 1999. – С. 26.

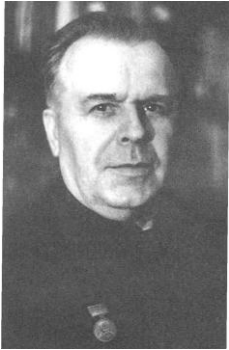
Смірнов, Є. Сергій Шелухін. Життя і діяльність / Є. Смірнов // Генеза. – 1994. – №2. – С. 155 – 158.

Бравада, О. Золотоніський служитель закону : [про Міністра юстиції УНР С. Шелухіна] / О. Бравада // Прес Центр. – 2010. – 1 груд. – С. 27.

Осташко, Т. Сергій Шелухін / Т. Осташко // Історія України. – 2001. – Лип. (№25/26). – С. 3 – 5.

Денисенко, В. Професор Сергій Шелухін / В. Денисенко // Златокрай. – 1992. – 8 серп.

26 жовтня
100 років від дня народження письменника,
шевченкознавця, перекладача, журналіста
П.В. Жура
(26.10.1914 – 17.09.2002)

...Рідній моєму серцю черкаській землі присвятив я свої праці про Тараса Григоровича...

П. Жур

Новицький, А. Покликання, і нічого більше / А. Новицький // Черкас. край. – 1994. – 27 жовт. – С. 5.

Його знають в Росії і в Україні як прискіпливого дослідника життя і творчості великого Кобзаря, автора ряду художньо-документальних книг, в яких використані нові матеріали про Т.Г. Шевченка. Читачів завжди захоплює спокійна, ґрунтовна розповідь письменника, вміння ввести в безмежний світ геніального поета.

Мова йде про відомого російського і українського літературознавця Петра Володимировича Жура.

Народився Петро Володимирович у с. Гарбузині Корсунь-Шевченківського району в родині слюсаря-залізничника.

І хоча минуло багато часу з появи на світ Тараса Шевченка, рідне Петрові село Гарбузин жило живими спогадами про геніального поета. Мов зачарований, слухав малий Петрик розповіді своєї бабусі про Т.Г. Шевченка, з яким їй довелося бачитися в Корсуні.

Хвилюючі слова про славного сина України проростали зернами любові в дитячому серці.

Ставши учнем Корсунської залізничної школи, він зачитувався Шевченковою поезією. Згодом його батька перевели на роботу в Коростень. Закінчивши семирічку, Петро Володимирович навчався в Київському торфовому технікумі, а по його закінченню працював начальником торфо-

добувної дільниці. Вечорами ж поглиблював знання про Шевченка, що й визначило його подальший шлях.

У 1935 році вступив до Ленінградського інституту історії, філософії, літератури й лінгвістики. Із завзяттям брався за науку, але завершити її не вдалося, тому що з другого курсу Петра Володимировича мобілізували до військової школи.

З 1939 по 1940 р. був учасником війни з білофіннами. У грізний час Великої Вітчизняної війни воював з фашистами. Як політпрацівник, П. Жур брав участь в обороні Ленінграда, як офіцер, відзначився на Волховському фронті. Входив до складу 14-ї Повітряної армії. Звільнений у запас кавалером ордена Вітчизняної війни 1-го та 2-го ступенів, медаллю «За бойові заслуги», маючи звання підполковника.

Продовжував навчання, і в 1950 році з відзнакою закінчив Ленінградський університет. Перед ним простелилася журналістська нива. Творчі плани міцно прив'язали його до міста на Ниві. Спочатку Петро Жур був кореспондентом ТАРС, потім – працівником газети «Ленінградская правда». Працював секретарем, а незабаром з 1955 – першим заступником головного редактора «Звезды», авторитетного літературно-художнього й громадсько-політичного журналу. У пресі він продовжував трудову діяльність три десятиліття (до 1987 р.).

І хоча більшу частину свого життя провів у Росії, ніколи не поривав живого зв'язку з рідним краєм.

Одночасно впродовж багатьох років трудиться над перекладами поезії Лесі Українки, П. Тичини, М. Терещенка, В. Сосюри, Д. Павличка, П. Воронька, А. Малишка, Янки Купали, Якуба Коласа та інших письменників з метою популяризації української літератури поза межами України.

Ще в дитячі роки проросла у П. Жура любов до безсмертного Кобзаря, а з часом викристалізувалась в життєву потребу нашого земляка: відкривати для читачів нові сторінки життя і творчості Т. Шевченка. В молоді роки за незмінною участю П. Жура відбувалися традиційні Шевченківські вечори та виставки в Петербурзі, зокрема у стінах Академії мистецтв, де було створено меморіальну майстерню Шевченка. Петро Володимирович сам пише вірші, присвячені Кобзареві. Протягом десятиріч Петро Жур подорожує: то він мандрує шляхами Звенигородщини й Корсунь-Шевченківщини, то зустрічаєш його на Канівщині або на інших дорогах рідної Черкащини. А скільки Журових натхнених днів минає над архівами багатьох міст!

Від 1947 року Жур – у постійному пошуку фактів із життя і творчості Тараса Григоровича: «Геній, мов океан, – невичерпний. Уже стільки років

пишуть про поета, а перед науковцями постають несподівані проблеми, відкриваються неznані горизонти...» Майже сорок років літературознавець досліджує Т. Шевченка. І оця подвижницька праця, помножена на невичерпну енергію, зігріта пристрастю невсипущого дослідника, знаходять свій вияв у неочіненних відкриттях все нових і нових фактів з життя геніального поета.

З великою радістю і з нетерпінням зустрічали вихід з друку Журової книги «Шевченківський Петербург» (1964, 1972), яка відкрила нові сторінки біографії, творчої лабораторії Кобзаря України. Нові дати, уточнення й поправки до біографії Тараса Григоровича – все це високо піднесло першу книжку Жура.

Наступні роки досліджень і творчого неспокою для нашого земляка стали ще вагомішими. З-під пера вийшли книги: «Третя зустріч» (1970) – повість про останнє перебування поета в Україні, відвідання ним «нашої – не своєї землі...»; «Літо перше» (1979), у якій дослідник розповів про першу після звільнення з кріпацтва мандрівку Шевченка в Україну влітку 1843 року. Ці книги завершили трилогію про уславленого українського поета.

У 1985 році вийшла з друку ще одна Журова книга «Дума про огонь» - велика розповідь шевченкознавця про відвідини поетом України (1845 – 1847) після завершення навчання в Академії мистецтв у Петербурзі. У творі йдеться про участь Т. Шевченка в Кирило-Мефодієвському товаристві, арешт поета, каземат.

П.В. Жур був одним з ініціаторів створення «Шевченківського словника», до якого ввійшли 71 його стаття. За цю натхненну працю в 1980 році його відзначено Національною премією України імені Т.Г. Шевченка.

Недовгим, але дуже насиченим київським рокам Кобзаря присвячено книгу «Шевченківський Київ» (1991), розповіді про зустріч з великим українським містом, спілкування з земляками-українцями.

Петро Жур мріяв про створення шевченківського «П'ятикнижжя», а зробився автором «Шестикнижжя». Шоста книга є справжнім дослідницьким творчим подвигом і підсумком тривалих біографічних пошуків – «Труди і дні Кобзаря» (1996). Перший варіант документального твору (російською мовою) надрукував у Люберцях, що в Підмосков'ї. Довго працював над перекладом праці з російської на українську. Йому допомагала донька Ніна Петрівна зі своїм чоловіком. Книжку було надруковано в Києві 2003 року, коли її автор уже був у інших світах...

Дослідник устиг надрукувати книжку «Лесин Петербург» (2002), присвячену світлій пам'яті його дружини Єлизавети Михайлівни.

Праця «Шевченківський Корсунь» (2003) вийшла посмертно.

У 90-х роках ХХ століття П. Жур залишив Петербург, оселився в Підмосков'ї, поблизу Люберців, і щороку навідувався до улюбленої доньки в Україну.

15 вересня 2002 року в затінку дерев, у садибі дочки, що в Києві, на вулиці Мічуріна, 29, працював, турбуючись про останню працю «Шестикнижжя», про Шевченка, так хотів погортати її, та не судилося. А 17 вересня, попрощавшись із рідними людьми, відійшов літературознавець в інші світи. Похований великий трудівник у с. Вишеньках на Бориспільщині.

Спадщину Жура, всі рукописні матеріали, донька передала до Національного музею Т.Г. Шевченка.

В.П. Жур завжди був вірним сином України, присвятив їй весь свій письменницький і дослідницький талант. Його праці назавжди залишаться в духовній скарбниці нашого народу, як світлий образ незабутнього шевченкознавця, про якого дальні нащадки скажуть: «До Батьківщини йшов дорогами Шевченка».

ЛІТЕРАТУРА:

Праці П.В. Жура

Труди і дні Кобзаря : літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка / П. В. Жур. – К. : Дніпро, 2003. – 520 с.

Шевченківський Київ / П. В. Жур; упоряд. ілюстр. матеріалу В. О. Судак. – К. : Дніпро, 1991. – 286 с.

Дума про Огонь : з хроніки життя і творчості Т.Шевченка / П. В. Жур. – К. : Дніпро, 1985. – 434 с.

Літо перше : з хроніки життя і творчості Тараса Шевченка / П. В. Жур. – К. : Дніпро, 1979. – 278 с.

Шевченківський Петербург / П. В. Жур. – К. : Дніпро, 1972. – 194 с.

Третя зустріч. Хроніка останньої мандрівки Т. Шевченка на Україну / П. В. Жур. – К. : Дніпро, 1970 – 307 с.

Про П.В. Жура

Павлюк, М. Дорогами Шевченка йшов до України / Микола Павлюк // Жур П. Труди і дні Кобзаря. – К., 2003. – С. 5 – 14.

Лупейко, В. Думи і труди подвижника / Віктор Лупейко // Літ. Україна. – 2009. – 12 листоп. – С. 7.

Коваленко, С. Петро Володимирович Жур – письменник, шевченкознавець / Світлана Коваленко // Корсун. часопис. – 2007. – №17. – С. 48 – 54.

Волков, М. К. Жур Петро Володимирович / М. К. Волков // Відомі і невідомі імена. – Корсунь-Шевченківський, 1999. – С. 48 – 49.

Петро Володимирович Жур // Слово і час. – 2002. – №12. – С. 91.

Сорокопуд, І. І. Подвижник / І. І. Сорокопуд // Струмки могутньої ріки. – Канів, 1998. – С. 21 – 22.

Айзенберг, Й. Прометей, або Велике життя поета / Й. Айзенберг // Черкас. край. – 1997. – 26 листоп. – С. 6.

Новицький, А. Покликання, і нічого більше / А. Новицький // Черкас. край. – 1994. – 27 жовт. – С. 5.

Архів Петра Жура буде переданий музею Тараса Шевченка // Уряд. кур'єр. – 2004. – 14 лют. – С. 16.

Жур, П. В. // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 214 – 215. – Бібліогр. : С. 215.

Павлюк, М. М. Жур Петро Володимирович / М. М. Павлюк // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2009. – Т. 9 : Е – Ж. – С. 678.

1 листопада
75 років від дня народження актора і режисера
Ф.М. Стригуна
(01.11.1939)

Стригун – людина-театр. Героїчна «козацька» зовнішність, ураганний темперамент, поетична натура – ідеальний «коктейль» для українського національного театру. Понад двісті ролей в театрі... Читати про нього – невдячна справа. Його треба бачити, його треба слухати. Інтерв'ю він не дає, він його грає, артистично інтонованими словами «малюючи» живі картинки біографії хлопчика з села Томашівки на Черкащині.

Наталія Космопінська

Федір Стригун: «Я був створений для українського театру»: бесіда з Федором Стригуном / записала Наталія Космолінська // Кіно – Театр. – 2008. — №3. – С. 54 – 56.

У листопаді святкує своє 75-ліття український режисер, народний артист України, художній керівник Львівського Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької Федір Стригун, наш славетний земляк.

Народився Федір Миколайович у с. Томашівці Уманського району 1 листопада 1939 року. У своїх спогадах дитинства завжди з теплотою розповідає про батьків-колгоспників. «Самі працювали до сьомого поту, – каже митець, – але не хотіли, щоб і діти прожили життя у такій важкій роботі... Я не пам'ятаю тієї хвилини, коли полюбив театр. Мабуть, багато залежало від батька і мами, родини, сусідів, села... Моя родина була дуже співуча... Тато – капельмейстер духового оркестру в селі, тож я вже немовля слухав духову музику, напевне, звідти у мене така надзвичайна любов до неї... Вперше вийшов на сцену у вісім років, у виставі «Дай серцю волю, заведе в неволю». Це був наш сільський самодіяльний театр, які по селах організуються взимку... Ще добре пам'ятаю, як я – вже дорослий хлопець, 14 років, прочитав зі сцени на свята Тараса Григоровича Шевченка «Утоплону». Така тиша була в залі, всі слухали, жінки плакали. У мене самого душа тремтіла, мурашки по тілу бігали... Отоді, може, вперше відчув отой «дриг», оту насолоду творення. А той, хто це відчув, уже ніколи від нього не відмовиться...» Зворушливо звучать слова сивочолого актора й про те, як він у 15 років організував у селі театр, ставив у ньому вистави й навчав акторів грати.

До театрального вузу Федір Стригун вступав двічі, перший раз «засипався» на «Короткому курсі...», на якійсь забутій даті забутого з'їзду. Почав працювати в селі: спочатку місяць поштарем – не сподобалося, в жнива за комбайном ходив, а потім працював завклубом, адже грав на баяні і співав. Ця робота вже була до душі: грав танці на баяні, поставив п'ять вистав, навіть їздив в Черкаси, щоб подивитися професійний театр... Наступного року Федір Стригун вивчив «Короткий курс» напам'ять у прямому розумінні слова і з переможним настроєм поїхав вступати до Київського театального інституту. Та з «Короткого курсу» нічого не спитали, попросили розповісти про своє село Томашівку Уманського району. Подивувались спостережливості й гумору абітурієнта, констатували «наявність багатого природного матеріалу» і прийняли.

«Чотири роки театального інституту в Києві – найсвітліше, що було в моєму житті. Люблю страшенно цей вуз...», – згадує Федір Миколайович.

Після закінчення акторського факультету (майстерня О. Неллі) працював у Запорізькому українському музично-драматичному театрі. Першою роллю була роль Сергія у п'єсі Ю. Мокрієва «Рідна мати моя» на сучасну морально-етичну тему про молодого хлопця, який шукав свого призначення в житті. З 1965 року Федір Миколайович з дружиною приїхали працювати у Львів, у Львівський український драматичний театр імені Марії Заньковецької, який став для Ф. Стригуна рідною домівкою і священним храмом. «Львів відіграв значну роль не лише в моєму особистому житті, а й у житті нашого театру... Я особисто шукав для себе театр, де б не заробляли гроші українською мовою, а розмовляли нею. Щоби це було природно», – згадував Федір Миколайович. – «Завдяки Львову наш театр піднявся на високий рівень. У ньому дуже приємно працювати, бо як ніде ти відчуваєш свій народ, любов до мови і культури, розуміння наших проблем».

Але й Федір Стригун багато віддав Львівському драматичному театрові імені М. Заньковецької. За 45 років творчої діяльності зіграв понад 200 ролей, у яких виявив себе актором рідкісного обдарування. З 1987 року на посаді головного режисера здійснив понад 30 режисерських постановок. Нині Ф. Стригун є художнім керівником Національного академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької. Завдяки його мистецьким зусиллям у репертуарній політиці, доборі акторів, створенні вистав театр набув статусу Національного і нині є провідним театральним колективом України.

Серед відзначених пресою і театральною громадськістю такі акторські роботи: Дон Жуан («Камінний господар» Лесі Українки), Садовський («Марія Заньковецька» І. Рябокляча), Річард III і Отелло (за однойменними творами В. Шекспіра), Святослав («Сон князя Святослава» І. Франка), Богдан Хмельницький (за однойменним твором О. Корнійчука), Гонта («Гайдамаки» Т. Шевченка), Стаканчик («Народний Малахій» М. Куліша), Іван Барильченко («Житейське море» І. Карпенка-Карого) та інші.

Як режисер здійснив постановку багатьох вистав, які по праву увійшли до історії сучасного українського театру: «Безталанна», «Хазяїн», «Суета», «Житейське море» Карпенка-Карого, «Народний Малахій» М. Куліша, «Павло Полуботок» К. Буревія, «У неділю рано зілля копала» за О. Кобилянською, «Гамлет» В. Шекспіра та інші. Федір Стригун плідно працює на радіо, телебаченні та в кіно, має 16 кіноробіт. Фільми за його участю: «Пропала грамота», «І в звуках пам'ять відгукнеться», «Камінна душа» принесли йому славу кіноактора. «Це актор, покликаний небесами, -

зауважує театральний критик Валентина Заболотна. – Україномовний від батька-матері, поетична душа. А скільки пісень знає!»

«Коли співає, його можна слухати годинами, – ніби продовжує її думку ще один провідний заньківчанин, народний артист України Богдан Козак. – Я галичанин, народився у Львові, а Федір Миколайович – зі Східної України. Він приїхав до Львова у 1965-му й привіз широту українських степів».

Крім роботи в театрі та кіно, Ф. Стригун викладає на акторському відділенні Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, а з 2005 року – очолює кафедру режисури Львівського національного університету ім. І. Франка. Автор наукових та навчально-методичних праць.

На запитання в одному з інтерв'ю, як би продовжити фразу «Театр для мене – це...» Ф.М. Стригун відповів: «Як у Карпенка-Карого: «Сцена – мій кумир, театр – священний храм». Тільки так. До театру ставлюся як до релігії. Вважаю, що в театрі є сповідь, очищення, пізнання життя, розуміння життя. Я ставлюся до театру не як до «искусства» – не в сенсі «искусственного», тобто штучного, а як до життя».

Нещодавно Федору Миколайовичу Стригуну було присвячено документальну картину «Федір Стригун. Абриси долі» – успішна спроба розкрити неординарну особистість через біографічні факти, події та розповіді тих, хто безпосередньо знайомий з героєм. А ще Ф. Стригун – народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, премії імені І. Котляревського, премії ім. М. Садовського, нагороджений орденом Ярослава Мудрого V ступеня. Поклавши на себе місію духовного відродження народу, артист послідовно здійснює її.

З останнього інтерв'ю Федора Стригуна: «...Одного разу мені випало півдня аналізувати своє життя. Причому сидів на тому ж самому місці, де сидів тоді, коли вперше потрапив до Києва. Світало, робити було нічого, дошкуляв холод, ось я й присів на сонечку. А тепер прийшов на те ж саме місце через 50 років. Просидів годин з п'ять і знову проаналізував своє життя і виявилось – мені ні за що не було соромно. Не можу докорити собі за нечесний вчинок, бо прийшов до людей із відкритим і чистим серцем...».

ЛІТЕРАТУРА:

Шаров, І. Ф. Федір Стригун. Я маю таке щастя... / Ігор Шаров // Шаров І. Ф. 100 особистостей України. 1991 – 2011. – К., 2011. – С. 386 – 389.

Оверчук, М. Закулісний Есей / М. Оверчук // Укр. театр. – 2011. – №1 – 3. – С. 20 – 23.

Стригун, Ф. Федір Стригун : «Я був створений для українського театру» : бесіда з актором і режисером Федором Стригуном / записала Наталія Космолінська // Кіно – Театр. – 2008. – №3. – С. 54 – 56.

Веселка, С. Освітлений блискавкою / Світлана Веселка // Укр. театр. – 1989. – №6. – С. 12 – 15.

Стригун, Ф. Федір Стригун: «Ми завжди до всього не готові – до епідемії, до жнив і навіть до щастя» : інтерв'ю з актором Федором Стригуном / записала Тетяна Косарева // Дзеркало тижня. – 2013. – 14 листоп. – С. 13.

Кроп, Т. «Актор, покликаний небесами» / Тетяна Кроп // Демократ. Україна. – 2010. – 12 лют. – С. 19.

Сандул, В. Лауреат із Томашівки / В. Сандул // Уманська зоря. – 1983. – 1 лип. – С. 3.

22 листопада
75 років від дня народження письменника
Г.П. Білоуса
(22.11.1939 – 28.12.2011)

*...Його творчість – це філософія вогню,
напруга випробувань, що гартує дух... Білоусо-
ве слово то заримовується віршем, то вражає
поетичною прозою, то веселить гумором...*

Л. Білик

Білик, Л. Його слова рятують душу / Леся Білик // Літ. Україна. – 2009. – 12 листоп. – С. 2.

Літературне обдарування Григорія Павловича Білоуса щедре й багатогранне. Він – талановитий митець: поет, прозаїк, журналіст. А ще – цікавий співрозмовник, уважний слухач, людина високоморальна, добра, безкорислива, винятково незаздрісна. Про таких людей, яким був Григорій Павлович, кажуть – особистість.

Народився 22 листопада 1939 року в селі Курмани Недригайлівського району Сумської області в багатодітній селянській родині. Сам письменник колись згадає, що йому «пощастило народитися і в такому селі, і в такій родині, де ...мав можливість прилучитися до краси народних звичаїв і людських стосунків, до мудрих старечих розмов і незабутніх дотепів сільських балагурів, до розкішної довколишньої природи...».

Залюблення у слово, завороження ним почалося з душевної маминої пісні, а згодом – з віршів рідного дядечка – Дмитра Григоровича Білоуса, який читав поезії вечорами при світлі гасової лампи, а в увяі малого Гриця образи віршів доповнювалися плетивом світлотіней на білих стінах селянської хати. Хлопчина ще тоді дотямив, що в словах є підтекст. Чимало з тих віршів запам'яталось і допомогло навчитися читати, отож до школи він прийшов уже «начитаним», знаючим і поезію Великого Кобзаря, бо шевченківська книжечка була в його родині своєрідною Біблією.

З дитинства малому Грицеві випала нагода подорожувати. Частенько прямував із Сумщини на Київщину відвідати дядька Дмитра. У Києві вони разом відвідували Остапа Вишню, зустрічалися з Андрієм Головком, вели невимушену розмову про життя, літературу... Григорій пишався, що йому пощастило особисто познайомитися з такими цікавими і творчими людьми.

Література припала до душі Білоуса ще з дитинства. Дідусева бібліотека вабила його творами світової літератури: романтика і пригоди були для нього чимось незвичайним, фантастичним. Він хотів бути сміливим та відважним, впевненим у собі і наполегливим, як улюблені герої творів. Ще одним із захопливих занять Григорія Білоуса було прослуховування радіопередач, особливо цікавився він радіовиставами, що інколи транслювалися. За допомогою радіо він відкрив для себе глибоко поетичне й патріотичне Довженкове слово, поезію і прозу багатьох митців.

У шкільні роки Г.Білоус був відмінником, та, як він пригадував, не щастило на наставників, бо вони прагнули «втиснути» хлопця в рамки шкільної програми, приборкуючи його природний дар відрізняти «справжню літературу від графоманства».

Після сьомого класу юнак перестав відвідувати сільську школу і ходив за сім кілометрів до райцентру. Але тут колишнього відмінника карали двійками за вільнолюбство. І замість того, щоб їхати до школи, він звертав до лісу, вмощувався під улюбленим дубом і пристрасно читав «серйозні книжки», яких бракувало шкільній програмі. Та все ж випускні екзамени склав добре.

По закінченню школи, мріючи про незвідані мандри, романтично настроєний юнак вирішив стати геологом. В 1957 році він вступив до Київського геологорозвідувального технікуму, охоче засвоював ази цікавої науки, і раптом... узяв аж на рік академвідпустку, нікому не пояснивши свого вчинку. А насправді він відчув: якщо «з головою не порине углиб філософської і літературної мудрості», просто не зможе жити. Весь той рік він читав, відкриваючи для себе «духовні материки» і насолоджувався читанням. Саме тоді зрозумів ще глибше, що потрібно набувати професію, працювати, дбати про майбутню сім'ю. Він наполегливо вчився, отримав диплом техника геологорозвідувальних робіт, потім працював у геологічній експедиції в чарівному Закарпатті, про яке завжди згадував з теплою та щемом у серці. Геологія вабила різномайттям мандрівного життя. Фаховий шлях був від бурового майстра до інженера-конструктора.

Та все ж чарівне Слово, що заворожило поета навіки, постійно нагадувало про себе. Перший вірш був надрукований в газеті «Зірка» (1953), згодом з'явилася низка поетичних творів у газеті «Закарпатська правда», альманасі «Вітрила», журналах «Перець», «Ранок», «Україна».

Білоус, як громадський діяч, очолював профспілковий комітет працівників геологічної експедиції (з 1968 року), обирався заступником голови територіального комітету працівників геологорозвідувальної галузі всієї України.

Як умілий фахівець, у 1971 році був переведений до Київської геологічної експедиції для впровадження нової техніки і технології розвідувального буріння на Кіровоградщині та Черкащині. В цьому ж році вийшла перша лірична збірка «Зоряний колодезь» у видавництві «Молодь», яке помічало й підтримувало молодих талановитих авторів.

Переїхавши до Черкас, Григорій Павлович працював заступником головного редактора Черкаської районної газети «Серп і Молот» (з 1973 року), а з 1975-го – літературним працівником відділу культури обласної газети «Черкаська правда». Згодом здобув вищу освіту, заочно закінчивши факультет журналістики ВПШ при ЦК КПУ (1981), став професійним журналістом. І геологія, й журналістика подарували Г. Білоусу чимало незабутніх зустрічей із чудовими людьми, котрі назавжди увійшли до його пам'яті, сформували погляд на суспільне буття, людську дружбу.

Між геологією та журналістикою випало йому майже півтора року письменницького розкошування і він взявся писати великий прозовий твір про Григорія Сковороду, твір, котрий забрав у поета багато років життя і приніс йому не тільки міжнародне визнання («Вогонь у камені» в 1996 році відзначено Міжнародною українською премією імені Григорія Сково-

роди), а й величезну, ні з чим незрівнянну насолоду тривалий час спілкуватися з духом генія української філософської думки.

Григорій Білоус працював власним кореспондентом на українському телебаченні. Упродовж майже десяти років його кіно - , а згодом відеокамера фіксувала все найактуальніше, що відбувалося на Черкащині. Особливо він тримав у полі зору історичну, культурологічну та мистецьку тематику. Непересічний фотокореспондент-романтик своїми чудовими знімками пробуджував любов до рідного краю, до людини праці. Репортажі Білоуса відзначалися вмілою режисурою, захопливими кадрами, гострою порушення проблем.

Григорій Павлович найпершим разом із З.П. Тарахан-Березою пройшов з кінокамерою останнім шляхом Т.Г. Шевченка. Завдяки його наполегливості Успенський собор у Каневі було передано віруючим. Після його передачі по українському телебаченню було знято табу на висвітлення творчості Д.Г. Нарбута, котрий згодом став лауреатом Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка. Г.П. Білоус одним з перших став на захист занехаяного Мотронинського монастиря від осквернення. Камера журналіста регулярно висвітлювала хід археологічних розкопок на Богдановій горі. Упродовж багатьох років він був незмінним літописцем Міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій», що проходило в багатьох місцях України.

У творчому доробку Григорія Павловича близько десятка художньо-публіцистичних фільмів про діячів національної культури, серед яких найвідоміші: «Свою Україну любіть», «Здрастуй, княгине Сула!», «Повна душа болю», «Свіча осяяного слова», «Україно, колиско моя», котрі виходили в ефір по обласному та національному радію. Його багатий фотоархів зберігає світлина численних учасників літературно-мистецьких свят, що відбувалися на Черкащині, гостей Шевченкового краю, письменників-земляків.

Між першою збіркою «Зоряний колодязь» і прозовою книжкою «Рудоманом» (1991) пролягло 20 літ мовчання, точніше – замовчування. Тоді письменник почував себе, як колодязь, із якого давно ніхто не пив води. Книга побачила світ у видавництві «Радянський письменник».

Книга «Терноцвіт» вийшла друком у 1999 році напередодні 60-річчя автора. Разом з цілим рядом художньо-публіцистичних фільмів удостоєна обласної літературно-публіцистичної премії «Берег надії» імені В. Симоненка (2000). За поему «Засвіти свою зорю», присвячену 230-літтю від дня народження Г.С. Сковороди, йому присуджена регіональна премія ім. М. Старицького.

У 2001 році з'явилася збірка поезій Г. Білоуса «У слів моїх світліють лица». Неординарним явищем в літературі є його книга «Слова, слова, спасіте наші душі...» (2004), яка збрала вибрані уривки листування з друзями. Великою популярністю користуються твори про видатних постатей Г. Сковороду та Т. Шевченка : «Спрага», «Мандрівна вишня» та «Світлиця для янгола» (2011), яка стала останньою у творчому житті письменника.

Григорій Павлович був чудовим наставником – це ще одне його уміння, яке проявилось у плеканні молодих талантів. Як голова обласної письменницької організації (1999 – 2010) і член приймальної комісії Національної спілки письменників України підтримував кожний живий паросток на ниві рідної літератури, допомагав розквітнути новим талантам, щоб вони змогли потім заколоситися.

Г. Білоус був невтомним редактором часопису «Холодний Яр», на сторінках якого друкувалися твори письменників Черкащини.

Григорій Білоус був умілим перекладачем з угорської, польської, молдавської, російської, білоруської мов. Створював літературні композиції для дітей молодшого шкільного віку. Залишив по собі прекрасну спадщину.

Відгукуючись про творчість Г.П. Білоуса, літературознавець В.Т. Поліщук відмітив, що митець «...у всіх жанрах, за які взявся, проявив свої вишукані естетичні смаки й багатьма своїми речами дарує справді високу насолоду...»

Пішов з життя письменник, перекладач, заслужений працівник культури України Григорій Білоус 28 грудня 2011 року. Похований в місті Черкасах на центральній алеї міського цвинтаря.

ЛІТЕРАТУРА:

Твори Г.П. Білоуса

По той бік мовленого слова : зб. ст. / упоряд. Григорій Білоус. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2006. – 360 с.

Про творчість Г. Білоуса. Б. Білоус про творчість письменників Черкащини.

Провидці правди і свободи. Сковорода, Шевченко, Стус : [вірші, поеми, дослідж.] / Григорій Білоус. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2004. – 192 с.

Зміст ; Засвіти свою зорю ; Вогонь у камені ; Спрага ; Рокований вересень ; Світлій пам'яті українців...

«Слова, слова, спасіте наші душі» : вибрані сторінки листування з друзями / Григорій Білоус. – К. : Акцент, 2004. – 624 с.

У слів моїх світліють лиця : поезії / Г. Білоус. – Черкаси : б. в., 2001. – 14 с.

Терноцвіт : поезії / Григорій Білоус. – Черкаси : [Графія Україна], 1999. – 96 с.

Рудоман : роман / Григорій Білоус. – К. : Рад. письменник, 1992. – 479 с.

Зоряний колодязь : поезії / Григорій Білоус. – К. : Молодь, 1971. – 40 с.

Із записників / Григорій Білоус // Холодний Яр. – Черкаси, 2008. – №1. – С. 244 – 268.

Окрушини. 1965 / Григорій Білоус // Холодний Яр. – Черкаси, 2007. – №2. – С. 277 – 290.

Про Г.П. Білоуса

Холодний Яр : часопис. №1 / Черкас. обл. орг. Нац. спілки письм. України ; [ред. В. Ткаченко]. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 319 с.

Присвячується світлій пам'яті Григорія Білоуса. Про творчість письменника. Твори Г. Білоуса – С. 3 – 106.

«Щоб голуби сідали на плечі...» : сімдесят запитань ювілярові / Г. Білоус // Холодний Яр. – Черкаси, 2010. – №1. – С. 151 – 211.

Григорій Білоус. Роздуми про 70 років [Електронний ресурс] : передачі телестудії «Рось», листоп. 2009 р. – Електрон. демонстрац., звук. дані. – [Черкаси : б. в., 2009]. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM).

[Григорій Білоус] [Електронний ресурс] : [радіопередачі про Г. Білоуса]. – Електрон. звук. дані. [Черкаси : б. в., 2009]. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

Григорій Білоус : «Засвіти свою зорю...» : бібліогр. покажч. / Обл. універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка; [упоряд. Н. В. Адешелідзе]. – Черкаси : [ОУНБ], 2009. – 64 с. : іл. – (Черкащини славетні імена).

Білик, Л. Його слова рятують душу / Леся Білик // Літ. Україна. – 2009. – 12 листоп. – С. 2.

Дігай, Т. Срібна підкова листопадового вогню / Т. Дігай // Холодний Яр. – Черкаси, 2009. – №1. – С. 37 – 46.

Мануйкін, О. Сковородинський тип людини у поетичній творчості й епістолярії «Слова, слова, спасіте наші душі» Григорія Білоуса / Олексій Мануйкін, Юлія Таран // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 138. – С. 79 – 87 ; 2009. – Вип. 159. – С. 102 – 110.

Баран, Є. З роду Білоусів... / Євген Баран // Слово Просвіти. – 2007. – 28 черв. – 4 лип. (№26). – С. 12.

Таран, Ю. До психології творчості Григорія Білоуса (проблема овсервації світу письменником) / Ю. Таран // Письменники-шістдесятники з Черкащини. – Черкаси, 2006. – С. 160 – 168.

Дробний, І. «У серці щем, такий солодкий щем...» // Дробний І. Хата з лободи. – Черкаси, 2003. – С. 519 – 528.

Лютій, Г. Слово про автора / Григорій Лютій // Білоус Г. Провидці правди і свободи. – Черкаси, 2004. – С. 188 – 190.

Поліщук, В. Т. «Тиха розмова серця» : творчість Григорія Білоуса // Поліщук В. Т. Під прапором неба. – Черкаси, 2000. – С. 23 – 39.

Негода, М. Засвітив свою зорю / Микола Негода // Літ. Україна. – 2004. – 25 листоп. – С. 6.

Шитова, Л. Лицар непоступливого слова : штрихи до портрета Григорія Білоуса / Лілія Шитова // Київ. – 2001. – №5/6. – С. 153 – 156.

23 листопада

**70 років від дня народження хореографа, колишнього викладача
Канівського училища культури і мистецтв**

В.Х. Ключової

(23.11.1944 – 25.12.2008)

*Повторімося в наших вихованнях прекрасними
рисами національної культури...*

О.А. Захаренко

Тальнівщина здавна славиться талановитими людьми, бо дала світові багато майстрів слова, художників, науковців, педагогів. Серед них – Ключова Валентина Харитонівна – хореограф за фахом, педагог за покликанням. Викладаючи в Канівському училищі культури і мистецтв хореографічні дисципліни, вона максимально сприяла розвитку творчого потенціалу кожного студента, своїм хистом і натхненням запалювала серця, давала їм путівку у творче та професійне життя.

Народилася Ключова Валентина Харитонівна 23 листопада 1944 року у м. Тальному. Виховувалась у великій дружній родині (мала двох сестер та брата). В сім'ї завжди панувала творча атмосфера. Мати, Дарія Іллі-

на, мала гарний голос і завжди співала. Жилося на той час скрутно, та коли маленька Валентина захотіла відвідувати танцювальний гурток у Будинку піонерів, всі її підтримали, особливо батько, Харитон Арсентійович, який піклувався про всебічний розвиток дітей.

Пройшовши війну, він працював на залізничній станції. У вільну хвилину брав із собою дітей на роботу, розповідав їм про далекі світи, а найбільшим щастям було для дівчор, коли брав із собою у подорож до Києва та Дніпропетровська.

Естетично обдарована, рухлива, Валентина була учасницею майже всіх шкільних заходів, мріяла танцювати на великій сцені.

Закінчивши 7 класів (на той час це була неповна середня освіта), маючи цілеспрямований характер і заповітну мрію, поїхала до Черкас навчатися на хореографічних курсах при клубі цукрового заводу. Отримані знання деякий час передавала дітям у Городищенському Будинку культури.

Та жага до знань спонукала її до подальшого навчання. У 1962 р. Валентина стала студенткою Дніпропетровського театрального училища. Саме там з великим натхненням засвоювала мистецькі дисципліни, викарбовувала кожен рух танцю, набувала того необхідного вміння й досвіду, які знадобилися у подальшій роботі.

Адже доля приготувала їй сюрприз. По закінченню училища у 1966 р. вона їде по направленню до Канева, де разом зі своїм колегою Кузьмінським В.О. відкривають хореографічний відділ у Канівському культурно-освітньому училищі. Працювати доводилось в складних умовах. Танцзалу не було. Його облаштували в старому костьолі. Заняття розпочиналися о 7 годині ранку в холодному приміщенні, бо обігріти велику залу однією примітивною піччю було неможливо. В таких умовах відділ працював 14 років.

Тут, в училищі культури, Валентина зустріла свою другу половинку, баяніста-концертмейстера Ключєва Володимира Михайловича. Він став на довгі роки одноступцем, помічником і радником у потужній творчій діяльності. Адже професійно підібрана музика, вміння відчувати колектив, його ритм, енергію допомагали розкрити глибину танцю, майстерність виконавців.

Валентина Харитонівна не зупиняється на досягнутому, продовжує підвищувати свій професійний рівень у Київському державному інституті культури.

Значною подією для культурного життя міста і області стало створення балетмейстером у 1984 році фольклорно-етнографічного ансамб-

лю «Канівчанка». Згодом йому було присвоєно звання «народного аматорського колективу». За ініціативи керівника «Канівчанки», Валентини Харитонівни, на базі існуючого ансамблю було створено дитячу студію, яка за свою концертну діяльність отримала звання «зразкової».

Учасники ансамблю – чарівні дівчата й статні хлопці – молоді, вродливі, талановиті. У кожному куточку Черкащини та за її межами знають і люблять танці у їхньому виконанні. Кожен виступ колективу – справжня подія для спраглого на красу і щирість глядача.

Завдяки участі в ансамблі студенти набували практичного досвіду в організації та проведенні репетиційної роботи, в підготовці концертних виступів, підвищували свою виконавську та акторську майстерність.

Завдяки творчій діяльності «Канівчанки» та її невтомного керівника з національною культурою України ознайомилися люди різних держав світу: Польщі, Естонії, Німеччини, Франції. Деякі з них раніше навіть не знали про існування України, але були в захопленні від української хореографії.

Програма ансамблю включає понад двадцять хореографічних творів, у яких відображено життя українського народу, традиції, обряди, звичаї: «Гопак», «Вечір на селі», «Кривуляк», «Дубо-танець», «Косарі», «Козачок», «Голубка», «Полька-канівчанка» та ін.

Робота колективу відзначена Почесною грамотою посольства України. Ансамбль «Канівчанка» є одним із кращих народних аматорських колективів Черкаської області.

Із року в рік зберігалися й примножувалися Валентиною Харитонівною традиції українського танцю, особливості його виконання, які вона передавала своїм вихованцям. Найкращою винагородою за свої старання були для неї усміхнені й сяючі обличчя «канівчанок».

І сьогодні виплекана Валентиною Харитонівною майстерність колективу постійно зростає, поповнюється його репертуар, шириться популярність, а чудовий танець його учасників будить у глядача любов до рідного краю.

Валентина Харитонівна за довгі роки праці на педагогічній ниві дала путівку у творче життя цілій плеяді професіоналів, серед яких заслужені діячі культури України, керівники танцювальних колективів в Україні й за кордоном, артистів балету та хореографічних ансамблів, викладачі хореографічних дисциплін.

Ключова Валентина Харитонівна за багаторічну плідну працю у підготовці та вихованні кадрів для галузі культури і мистецтва, за концертну

діяльність нагороджувалася численними грамотами, подяками, була членом Національної хореографічної спілки України.

Її зірка згасла на небі 25 грудня 2008 року. Похована Валентина Харитонівна у Каневі.

Далеко не кожному випадає активне, сповнене творчого неспокою життя. Саме так склалася доля Валентини Харитонівни. Справдилися її дитячі мрії. І в цьому було її щастя...

ЛІТЕРАТУРА:

Канівське училище культури і мистецтв / [редкол. : І. Г. Козленко та ін. ; фото І. О. Макарова, А. Кравченко]. – [Черкаси : Бізнес-стиль, 2007]. – 35 с. : іл.

Черкащина – духовності скарбниця / [В. Мельниченко та ін.]. – [Черкаси : Бізнес-стиль, 2009]. – 327 с. : іл.

4 грудня

**75 років від дня народження колишнього директора
Черкаської обласної філармонії**

**А.А. Петраускаса
(04.12.1939)**

...Я віддавав себе людям і отримував зворотнє...

А.А. Петраускас

Петраускас, А. «...Я віддавав себе людям і отримував зворотнє...» / Антанас Петраускас // Ритм. – 2009. – №4. – С. 54 – 55.

«Антанас Петраускас – це дивовижне сплетіння інтелігентності й темпераменту, іскрометності й підприємливості», – так говорив про Антанаса Аугустиновича Мирослав Вантух, керівник танцювального ансамблю ім. Вірського.

Антанас Аугустинович Петраускас, балтієць за походженням, народився 4 грудня 1939 року в с. Гинтаутай Рамигальського району, республіка Литва. Ще змалечку він підростав у відповідній атмосфері: тато співав і грав на багатьох музичних інструментах.

Але перш ніж потрапити у царину культури, хлопець з чотирнадцяти років працював на тракторі. Техніку знав і любив.

В Черкаси юнака призвали служити в танковий полк. З майбутньою дружиною Валентиною, котра навчалася тут на медика, вони зустрілися на танцях у Першотравневому парку і згодом зіграли весілля.

Не відразу його житейська дорога повернула на шлях мистецтва.

Після армійської служби хлопець залишився жити в Черкасах, пішов працювати в гараж Черкаського м'ясокомбінату. Згодом директор, почувши як співає його працівник, доручив йому займатися клубом і художньою самодіяльністю. Ставши завклубом Антанас Аугустинович спеціально вивчив українську та російську мови, а потім успішно закінчив Ленінградський інститут культури.

Під клуб на м'ясокомбінаті виділили цілий цех. Його ремонтом новий керівник і зайнявся. За кілька років він організував сильну художню самодіяльність, налагодив роботу чотирнадцяти гуртків. У клубі була створена перша на той час у місті заводська бібліотека. За словами Антанаса Петраускаса: «Клуб і хор при м'ясокомбінаті стали моїми першими культурними університетами».

У 1972 році йому запропонували очолити у Черкасах міський будинок культури.

Ще через три роки Антанас Аугустинович став керувати культурою Черкаського району. Це, перш за все, капітальний ремонт 42 сільських Будинків культури, це 12 художніх колективів, які здобули звання народних та музична школа з її філіями у кожному селі. Про свою роботу на цій посаді Антанас Петраускас говорив так: «В місті не мав такої бази, як у районі. Там був простір – клуби. Скільки всього вдалося зробити... Робота в районі сформувала мою українську душу». Але головним досягненням керівника було те, що багато працівників культури району змогли одержати освіту.

З 1982 року Антанас Аугустинович почав реалізовувати себе як директор обласної філармонії, яка на той час перебувала в аварійному стані.

Радикальну програму нового директора зустріли з опором. Антанас Аугустинович перебудував музичну лекторію, розформував безперспективні колективи. Через це мав багато проблем, був частим гостем прокурора, а також головним героєм живописних скарп.

Та з'являються нові колективи, які стають гордістю обласної філармонії. Це і ансамбль «Росава», що дав нам такі таланти як Раїса Кириченко, Ольга Павловська, дует Діани та Василя Матющенків. Тріо «Вербена» дало поштовх класичному мистецтву. В зовсім іншому напрямку роз-

вивався черкаський хор, який потім розквітнув на всю Україну та за її кордонами. З хору вийшли такі композитори, як Євген Кухарець, Анатолій Пашкевич.

Він зробив усе, що міг – за власними проектами провів реконструкцію приміщень філармонії, переобладнання їх. Тепер тут сучасні гримувальні та кімнати для артистів, хор-клас, балетний клас, пандуси для інвалідів та ін.

«Бути директором філармонії – складна й копітка робота. Треба так свою директорську скрипку грати, щоб ти колектив із півслова розумів, і люди тебе так само розуміли. Я життя присвятив філармонії і мені не соромно за зроблене», - зазначає черкаський митець Антанас Аугустинович. Він каже, що Україна за минулі десятиліття стала для нього другою Вітчизною, а Черкаси – малою Батьківщиною.

Антанас Аугустинович Петраускас – заслужений працівник культури України, нагороджений орденом «За заслуги» III ст., орденом «Знак Почета», має цілий ряд інших нагород та відзнак.

Митець не втрачає зв'язку із своєю рідною Литвою. Там про велику співочу родину Петраускасів навіть створили документальний фільм. А журналісти Вільнюської телестудії приїжджали в Україну і зняли фільм про директора Черкаської філармонії та його життя в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

Петраускас, А. Я відбувся на цій землі : бесіда із засл. працівником культури України Антанасом Петраускасом, колиш. дир. Черкас. обл. філармонії / записав Борис Юхно // Акцент. – 2012. – 11 апр. – С. 16.

«...Я віддавав себе людям і отримував зворотнє...» / Антанас Аугустинович Петраускас // Ритм України. – 2009. – №4. – С. 54 – 55.

Шквар, Г. Майже третину століття «татом» обласної філармонії був Антанас Петраускас / Ганна Шквар // Черкас. край. – 2012. – 6 квіт. – С. 8.

Юріна, Н. Він музиком всім начальник, і всім музам командир... / Наталія Юріна // Партнер. – Черкаси. – 2008. – №10. – С. 56 – 57.

Безуглий, В. Якби не литовець Антанас Петраускас, ні про яку українську пісню у Черкасах у 80-ті не могло бути й мови / В. Безуглий // Нова доба. – 1999. – 14 груд. – С. 8.

Нікітенко, Л. Петраускас – реліквія Черкас / Людмила Нікітенко // Україна молода. – 2008. – 13 серп. – С. 9.

Зміст

Пам'ятні дати Черкащини у 2014 році.....	3
Черкаській області – 60 років.....	32
150 років від дня народження художника І.С. Їжакевича.....	35
175 років від дня народження вченого, етнографа і фольклориста П.П. Чубинського.....	40
200 років від дня народження Т.Г. Шевченка.....	45
70 років з часу визволення Черкащини від фашистських загарбників.....	50
150 років від дня народження першого митрополита УАПЦ В.К. Липківського.....	55
200 років від дня народження поета і фольклориста К.Д. Думитрашка.....	60
50 років від дня народження літературознавця, поета В.І. Пахаренка.....	64
75 років від дня народження шевченкознавця, краєзнавця З.П. Тарахан-Берези.....	67
75 років від дня народження вченого Ю.П. Кунченка.....	71
75 років від дня народження співачки О.П. Павловської.....	75
100 років від дня народження співака-бандуриста Ф.А. Жарка.....	78
75 років від дня народження А.І. Ситника, режисера, колишнього художнього керівника Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка.....	82
100 років від дня народження письменника, перекладача Д.Х. Паламарчука.....	86

75 років від дня народження В.М. Луценка, балетмейстера, керівника народного ансамблю танцю «Черкащанка» ЧНУ ім. Б. Хмельницького.....	89
50 років від дня народження письменниці, літературознавця В.М. Коваленко.....	92
125 років від дня народження поета і перекладача М.О. Драй-Хмари.....	97
150 років від дня народження історика, правознавця, громадсько-політичного діяча, письменника С.П. Шелухіна.....	103
100 років від дня народження письменника, шевченкознавця, перекладача, журналіста П.В. Жура.....	107
75 років від дня народження актора і режисера Ф.М. Стригуна.....	111
75 років від дня народження письменника Г.П. Білоуса.....	115
70 років від дня народження хореографа, колишнього викладача Канівського училища культури і мистецтв В.Х. Ключевої.....	121
75 років від дня народження колишнього директора Черкаської обласної філармонії А.А. Петраускаса.....	124